

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Πνευματικά δικαιώματα. Ανάλυση νομολογία και πρακτικές στις ψηφιακές βιβλιοθήκες»

Επιβλέπων: Ελένη Β. Κουρούβανη

Σπουδαστές
Κωνσταντίνος Κλάγκος
Θεόδωρος Μαρμαράς

ΠΑΤΡΑ 2011

Πίνακας περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	7
1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	7
1.1.1.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	8
1.1.2. ΤΙ ΑΛΛΑΖΕΙ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.....	13
1.1.3.ΣΕ ΤΙ ΑΠΟΣΚΟΠΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	16
1.1.4. ΤΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	16
1.1.5.ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥΣ.....	17
1.1.6.ΤΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΕΧΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ.....	19
1.1.7. ΠΩΣ ΕΞΕΛΙΧΘΗΚΑΝ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	22
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ.....	22
2.1. ΛΟΓΟΣ ΥΠΑΡΞΗΣ.....	23
2.1.1. ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ – ΙΔΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	23
2.1.2. ΟΥΤΙΛΙΣΤΑΡΙΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΗ.....	24
2.1.3.ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΕΣ.....	25
2.2. ΙΣΤΟΡΙΑ.....	26
2.2.1.ΔΙΕΘΝΩΣ.....	26
2.2.2. ΕΛΛΑΔΑ.....	27
2.3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ.....	28
2.3.1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ.....	28
2.3.2. ΕΡΓΟ.....	29
2.3.2.1. Δημιουργία.....	29
2.3.2.2. Πρωτοτυπία.....	30
2.4. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ.....	30
2.4.1. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ.....	31
2.4.1.1.Επιμέρους εξουσίες.....	31
2.4.1.2. Δικαίωμα παρακολούθησης.....	34
2.4.2. ΗΘΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ.....	34
2.5. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.....	37
2.5.1.ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ.....	37

2.5.2. ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ	39
2.5.3. ΧΡΗΣΗ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	40
2.6. ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	40
2.7. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	41
2.8. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	42
2.8.1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	42
2.8.1.1. Ιστορία	43
2.8.1.2. Κριτική	44
2.9. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	46
2.9.1. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΡΓΟΥ	46
2.9.1.1. Πεδίο Δραστηριότητας	46
2.9.1.2. Σκοπός λειτουργίας	50
2.9.2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (ΑΕΡΙ)	52
2.9.3. ΙΦΡΙ	54
2.9.3.1. Ελληνική Ένωση	55
2.9.4. GRAMMO	57
2.10. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	59
2.10.1. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	59
2.10.2. ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.	60
2.10.3. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	62
ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	62
3.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ	63
3.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ	66
3.3. ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΜΕΡΗ ΜΙΑΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ	68
3.4. ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ.....	75
3.4.1. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ Z39.50.....	75
3.4.2. ΓΛΩΣΣΑ XML.....	77
3.4.3. MARC & Metadata.....	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	81
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ.....	81
4.1. ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	81
4.2. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΟ COPYRIGHT	83
4.3. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	83

WIPOnet.....	84
Κέντρο διαιτησίας και διαμεσολάβησης.....	85
WIPO COPYRIGHT TREATY	85
4.4. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	86
4.4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ DRM.....	86
4.4.2. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	87
4.5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ DRMS.....	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	97
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ.....	97
5.1. DIGITAL MILLENNIUM COPYRIGHT ACT	99
5.1.1. ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ D.M.C.A.	100
5.2. DIGITAL MILENIUM COPYRIGHT ACT ΚΑΙ DRM	102
5.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ DRM.....	106
5.3.1. ΚΟΙΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ	106
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	110
ΝΟΜΟΛΟΓΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	110
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	124
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	129
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	129
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	130

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η σημασία της πνευματικής ιδιοκτησίας γενικά και των πνευματικών δικαιωμάτων ειδικότερα στο τομέα της πληροφορίας και της γνώσης είναι μεγάλη. Η νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα υπάρχει από πολύ παλιά και είναι η απόρροια της σπουδαιότητας που έδειχναν οι νομοθέτες και ολόκληρη η κοινωνία στην ιδιοκτησία των καινούργιων πνευματικών έργων. Ήταν στ' αλήθεια απαραίτητη πάντα από την εποχή της άνθησης της τυπογραφίας και τη μετατροπή του βιβλίου σε εμπορικό αγαθό. Όσοι είχαν συμφέροντα πάνω στις εργασίες (δημιουργοί, εκδότες, χορηγοί κτλ.) ενδιαφέρονταν και για τα δικαιώματα.

Οι εποχές αλλάζουν και σήμερα ο έντυπος κόσμος αποτελεί, ως ένα βαθμό, το παρελθόν. Το μέλλον είναι μπροστά και έχει σχέση με τους υπολογιστές, το Internet και την πληροφορία σε ψηφιακή μορφή, αυτή τη φορά. Οι δομές αλλάζουν και διατηρούνται οι ανάγκες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η ανάγκη μεγαλώνει. Η αντιγραφή πλέον είναι η πιο εύκολη και ανέξοδη πράξη. Αρκεί κάποιος να έχει έναν υπολογιστή και σύνδεση στο Δίκτυο. Σήμερα, είναι δύσκολο για τους κατόχους των δικαιωμάτων να ελέγξουν την ιδιοκτησία τους και φαίνεται ξεκάθαρα η ανάγκη να δημιουργηθούν καινούργιοι νόμοι και τεχνικά μέσα προστασίας αυτής της ειδικού τύπου ιδιοκτησίας. Στην εργασία αυτή θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τη δύσκολη έννοια της “πνευματικής ιδιοκτησίας”, των πνευματικών δικαιωμάτων, κάποιων οργανισμών που αφιερώνονται εξ ολοκλήρου σε αυτά, σε νόμους και τεχνικά μέσα.

Στο σημεία αυτό και ενώ έχει γίνει κατανοητό ότι τα πνευματικά δικαιώματα και η τήρησή τους είναι σημαντικά για πολλούς, είναι απαραίτητο να προστεθεί και ο προβληματισμός για το μέλλον. Όσο περισσότερα γίνονται τα δικαιώματα των δημιουργών τόσο περισσότερο μειώνονται τα δικαιώματα των χρηστών της πληροφορίας. Η μαγική λέξη είναι η “ισορροπία” μεταξύ τους. Όπως γίνεται όμως σχεδόν πάντα, η ζυγαριά γέρνει προς το μέρος αυτών που έχουν τη δύναμη και εν προκειμένω η δύναμη βρίσκεται στους

εκδότες – ούτε καν στους δημιουργούς. Πολλές εταιρίες δημιουργούν συστήματα Διαχείρισης Ψηφιακών Δικαιωμάτων και με τον τρόπο αυτό καταφέρνουν ο έλεγχος να είναι αποκλειστικά του υπολογιστή και όχι του χρήστη και έτσι ο τελευταίος δεν μπορεί καν να εμπιστευτεί τον προσωπικό του υπολογιστή. Η τήρηση της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι απαραίτητη έτσι ώστε να αμειφθούν οι δημιουργοί και να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους. Είναι άλλωστε ενδεικτικό της σημασίας που δίνονται στα πνευματικά δικαιώματα το “ναυάγιο” του σχεδίου του Google να ψηφιοποιήσει τα έργα 10 γνωστών βιβλιοθηκών, μετά από μεγάλη διαφήμιση και εμπιστοσύνη που έδειξε σε αυτό το σχέδιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Τα πνευματικά δικαιώματα αποτελούν ένα από τα πιο φλέγοντα ζητήματα της Ανοικτής Πρόσβασης που απασχολεί όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη για δύο κυρίως λόγους:

- *Ηθική διάσταση του ακαδημαϊκού και ερευνητικού έργου*. Οι νόμοι περί πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν για την προστασία λογοτεχνικών έργων, ταινιών και μουσικής δεν είναι κατάλληλοι για τα ακαδημαϊκό και ερευνητικό έργο, που είναι αποτέλεσμα της ευρύτερης πρόθεσης για κοινωνικό όφελος και άρα ανήκει σε όλους.

- *Ιδιαίτερη φύση του διαδικτύου*. Το διαδίκτυο και οι ιδιαίτερες συνθήκες που έχει διαμορφώσει (όπου είναι διαδεδομένη η διάθεση εξουσιών αναπαραγωγής, μεταβολής και διάθεσης του έργου) περιπλέκουν το ζήτημα δημιουργώντας ένα νομικό κενό.

Στο παραδοσιακό μοντέλο έκδοσης τα δικαιώματα εκμετάλλευσης μεταφέρονται πλήρως στον εκδότη. Αυτό σημαίνει ότι η επαναχρησιμοποίηση, η αναδημοσίευση ή/και αναδιάθεση είναι περιορισμένη ή εξαρτώμενη από την άδεια του εκδότη. Αποτέλεσμα να περιορίζεται η πρόσβαση στο υλικό για το δημιουργό και τον αναγνώστη επίσης. Οι βιβλιοθήκες και τα ακαδημαϊκά ιδρύματα μπορούν να επηρεάσουν τους εκδότες να ρυθμίσουν τις παρούσες πολιτικές των πνευματικών δικαιωμάτων τους όσον αφορά την επαναχρησιμοποίηση των δημοσιευμένων τεκμηρίων για εκπαιδευτικούς,

επιστημονικούς λόγους και την διάθεση τους σε ψηφιακά αποθετήρια. Σκοπός της "ανοιχτής πρόσβασης" δεν είναι η ανατροπή και κατάργηση της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά ο επαναπροσδιορισμός των κανόνων της και η δημιουργία νέας ισορροπίας με βάση τις αρχές του διαδικτύου. Ενδεικτικά, αναφέρονται μερικά από τα πιο σημαντικά οφέλη:

- Δυνατότητα χρήσης του υλικού για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς
- Δυνατότητα δημοσίευσης (υποβολής) σε διαύλους επικοινωνίας επιτυγχάνοντας μεγαλύτερη προβολή εργασιών
- Ενίσχυση της δημοσιοποίησης επιστημονικών αποτελεσμάτων και έργων που σχετίζονται με την έρευνα
- Αύξηση των αναφορών και παραπομπών
- Αναδιάταξη των αναγκών των συγγραφέων, ειδικά όταν αυτές δεν θέτουν σε κίνδυνο τα νόμιμα επιχειρηματικά δικαιώματα των εκδοτών

Στην ψηφιακή πληροφόρηση ανοιχτής πρόσβασης ο δημιουργός μπορεί να επιλέξει το νομικό πλαίσιο κάτω από το οποίο θα δημοσιευτεί η έρευνά του και να δώσει ευελιξία στη χρήση του. Για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού υπάρχουν συγκεκριμένες άδειες Creative Commons που υποδεικνύουν με ποιο τρόπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ψηφιακό αρχείο.

1.1.1.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Καταρχάς πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο νόμος σε κάθε ιστορική συγκυρία και δη αυτός που αφορά την πνευματική ιδιοκτησία, δεν είναι θέσφατο αλλά αντικατοπτρίζει το εκάστοτε κοινωνικό, οικονομικό και τεχνολογικό γίγνεσθαι. Όταν αυτό αλλάξει, είναι δυνατό να τροποποιηθεί και η

σχετική νομοθεσία στη βάση των νέων συνθηκών και συσχετισμών δυνάμεων. Τα παραδείγματα είναι πολλά.

Έτσι η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας γεννήθηκε καταρχάς ως εμπορικό δίκαιο, στην Αγγλία του 18ου αιώνα. Το Statute of Anne του 1710, που θεωρείται η πρώτη νομοθετική πράξη που επέβαλε την ιδέα του copyright, δεν είχε αρχικά ως βλέψη την προστασία των δημιουργών¹.

Ο νόμος ήταν αποτέλεσμα της διεκυστίνδας μεταξύ βασιλικής εξουσίας και Κοινοβουλίου. Μέχρι τότε οι ευρωπαϊκές μοναρχίες εκχωρούσαν το απεριόριστο μονοπώλιο έκδοσης βιβλίων στους αρεστούς τους εκδότες με στόχο φυσικά τον έλεγχο και τη λογοκρισία. Το Κοινοβούλιο ήθελε να περιορίσει αυτή την αυθαίρετη εξουσία και να ενδυναμώσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των εκδοτών.

Για τον λόγο αυτό θέσπισε το αποκλειστικό δικαίωμα των εκδοτών να εκδίδουν ένα βιβλίο για δεκατέσσερα χρόνια χωρίς την άδεια της βασιλικής εξουσίας. Έτσι αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά επίσημα ο δημιουργός ως αρχικός ιδιοκτήτης του περιουσιακού δικαιώματος εκμετάλλευσης του έργου του. Χωρίς την άδεια του συγγραφέα ο εκδότης δεν μπορούσε να κυκλοφορήσει ένα βιβλίο.

Η εγκαθίδρυση του δημιουργού ως κεντρικού παράγοντα της πολιτιστικής (εκδοτικής) βιομηχανίας στην Ευρώπη είναι προϊόν του Διαφωτισμού και της Γαλλικής επανάστασης. Οι Διαφωτιστές, όπως ο Diderot κι ο Beaumarchais, χρησιμοποίησαν την πνευματική ιδιοκτησία του

¹ Ronan Deazley, *On the origin of the right to copy: charting the movement of copyright law in eighteenth century Britain (1695-1775)*, Hart Publishing, 2004.
Ronan Deazley, *Rethinking copyright: history, theory, language*, Edward Elgar Publishing, 2006

δημιουργού ως αντίβαρο στην βασιλική εξουσία αλλά και στο προνομιακό ολιγοπώλιο που η τελευταία έδινε στους αρεστούς εκδότες.

Οι πρώτοι νόμοι στην ιστορία που αναγνώρισαν τα περιουσιακά δικαιώματα των δημιουργών πάνω στα έργα τους επιβλήθηκαν κατά την περίοδο της Γαλλικής επανάστασης (1791, 1793).

Με άλλα λόγια, η ανάδυση της ιδέας της πνευματικής ιδιοκτησίας υπήρξε προοδευτική κατάκτηση ενάντια στην αυθαιρεσία της εξουσίας και τη λογοκρισία. Ήταν ένας τρόπος χειραφέτησης της αστικής τάξης από τον έλεγχο της μοναρχίας και της εκκλησιαστικής εξουσίας². Παρόλο που οι Διαφωτιστές και οι φορείς της Γαλλικής επανάστασης υποστηρίζουν το φυσικό και αδιαπραγμάτευτο δικαίωμα του δημιουργού πάνω στο έργο του, ωστόσο έχουν συνείδηση της διττής του φύσης: ένα έργο ανήκει στον δημιουργό αλλά ταυτόχρονα ανήκει και στο κοινό που το προσλαμβάνει και το οικειοποιείται. Ένα πνευματικό έργο δεν μπορεί να υπάρξει ως τέτοιο αν δεν κοινωνικοποιηθεί.

Αυτός είναι κι ο λόγος που στο 18ο και 19ο αιώνα η ιδέα και κυρίως η εφαρμογή της πνευματικής ιδιοκτησίας παραμένει σχετική. Για παράδειγμα, ο πρώτος νόμος περί copyright στις ΗΠΑ (1790) αφορούσε μόνο την εγχώρια παραγωγή, κάτι που επέτρεψε για δεκαετίες στους αμερικάνους εκδότες να αντιγράφουν συστηματικά τα βιβλία που προέρχονταν από τη Μ. Βρετανία.

Εξαρχής, η πνευματική ιδιοκτησία διαφοροποιείται από την ιδιοκτησία φυσικών αγαθών ακόμη και για τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της. Το αμερικανικό Σύνταγμα, σε πλήρη εναρμόνιση με το αγγλοσαξονικό δίκαιο που

² Jan Baetens, Alain Berenboom, *Le combat du droit d'auteur: anthologie historique*, Les Impressions Nouvelles, 2001.

εμπνέεται από το Statute of Anne, θεωρεί την πνευματική ιδιοκτησία μέσο για την πρόοδο της επιστήμης και της τέχνης και όχι αυτοσκοπό.

Από αυτή την κεντρική ιδέα πηγάζει η χρηστική προσέγγιση που διέπει την αγγλοσαξονική έννοια του copyright.

Στα τέλη του 19ου αιώνα, όταν επιχειρείται η διεθνοποίηση της πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω της συνθήκης της Βέρνης (1886), οι σχετικές συζητήσεις στις οποίες πρωτοστατούν κορυφαίες προσωπικότητες όπως ο Βίκτορας Ουγκώ, ο Μπαλζάκ κι ο Ντυμά, προσπαθούν να βρουν τη χρυσή τομή μεταξύ των συμφερόντων των δημιουργών, των εκδοτών και αυτών του κοινού. Το θέμα θεωρείται ως πρόβλημα εξισορρόπησης του ιδιωτικού και του δημόσιου συμφέροντος και όχι απλώς ως πρόβλημα επιβολής ενός ιδιοκτησιακού καθεστώτος³.

Εξ ου και μια σειρά από εξαιρέσεις στην πνευματική ιδιοκτησία (αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση, παράθεση αποσπασμάτων, χρήση για λόγους ενημέρωσης) που δεν υπάρχουν και ούτε δικαιολογούνται στο δίκαιο περί ιδιοκτησίας γενικότερα (δεν υπάρχει για παράδειγμα εξαίρεση στην ιδιοκτησία ενός αυτοκινήτου). Η ύπαρξη αυτών των εξαιρέσεων είναι άμεση παραδοχή των δικαιωμάτων του κοινού επί των πνευματικών έργων.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι και σε αυτή την πρώιμη περίοδο η σχετική νομοθεσία είναι αποτέλεσμα πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών συσχετισμών και όχι απόλυτη εφαρμογή μιας υποτιθέμενης καθολικής αρχής της πνευματικής ιδιοκτησίας, ανεξάρτητης από το συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο επιβάλλεται.

³ Florent Latrive, *Du bon usage de la piraterie*, Exils, 2004. Δωρεάν διαθέσιμο στη διεύθυνση: <<http://www.freescape.eu.org/piraterie/complet.html>>.

Στον 20ο αιώνα, μέχρι τη δεκαετία του 70 τα πνευματικά δικαιώματα δεν αποτελούσαν σοβαρό οικονομικό διακύβευμα αφού αφορούσαν ένα τομέα με σχετικά περιορισμένο οικονομικό βάρος όπως αυτός της έκδοσης βιβλίων και αργότερα της μουσικής βιομηχανίας και του κινηματογράφου. Από τη δεκαετία του 70 κι έπειτα όμως, όταν η πολιτιστική βιομηχανία αναρριχήθηκε σταδιακά στο κέντρο του σύγχρονου καπιταλισμού μέσω των ΜΜΕ, άρχισε να πιέζει το νομοθέτη για να αυξήσει την περίοδο της πνευματικής ιδιοκτησίας και να αυστηροποιήσει το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της τάσης ήταν η εξέλιξη της αμερικανικής νομοθεσίας.

Ο πρώτος ομοσπονδιακός νόμος περί copyright στις ΗΠΑ ψηφίστηκε το 1790 και η διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν 14 χρόνια από την ημερομηνία έκδοσης ενός έργου, με δυνατότητα ανανέωσης μία φορά για άλλα 14. Ο δεύτερος νόμος ψηφίστηκε το 1909 και έθεσε την περίοδο στα 28 χρόνια με τις ίδιες προϋποθέσεις. Το Copyright Act του 1909 ίσχυσε για σχεδόν 70 χρόνια. Το 1976 ψηφίστηκε νέος νόμος με σκοπό να εκμοντερνίσει το νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούσε η πολιτιστική βιομηχανία και η οποία στο μεταξύ είχε μεγαλώσει απαριθμώντας ισχυρά ηλεκτρονικά ΜΜΕ όπως η τηλεόραση και το ραδιόφωνο.

Το Copyright Act του 1976 έθεσε τη διάρκεια της πνευματικής ιδιοκτησίας στα 50 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού, ή στα 75 όταν πρόκειται για δημιουργία μιας επιχείρησης.

Στα πλαίσια του νόμου αυτού το 1998 έληγε η προστασία των χαρακτήρων και έργων της Walt Disney η οποία είχε ιδρυθεί το 1923. Η αμερικανική πολιτιστική βιομηχανία, με πρώτη την Walt Disney, πίεσε τότε την αμερικανική κυβέρνηση με αποτέλεσμα την ψήφιση ενός νέου νόμου, αποκαλούμενου και Mickey Mouse Protection Act⁷, ο οποίος επέκτεινε την

διάρκεια προστασίας των έργων στα 70 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού ή στα 95 χρόνια μετά την πρώτη έκδοση εάν πρόκειται για ιδιοκτησία επιχείρησης.

Η ίδια περίοδος ισχύει στην Ελλάδα και την ΕΕ. Σύμφωνα με υπολογισμούς στη βάση στοιχείων για τη μέση διάρκεια ζωής, η προστασία των έργων ισχύει πλέον για τουλάχιστον 100 χρόνια. Μάλιστα ένα σχέδιο οδηγίας που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο πριν λίγους μήνες, προτείνει την επέκταση της διάρκειας της πνευματικής ιδιοκτησίας για τα μουσικά έργα φτάνοντας τα 95 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού.

Είναι σαφές ότι πλέον η επιμήκυνση της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν αφορά πρωτίστως τους δημιουργούς (πώς να στηριχτεί οικονομικά ένας δημιουργός που είναι νεκρός εδώ και 90 χρόνια;) αλλά τις εταιρείες διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων και τους εκδότες. Από τη στιγμή που πλέον η μαζική επικοινωνία αποτελεί σοβαρό οικονομικό διακύβευμα για μια βιομηχανία με υψηλή κερδοφορία και απαιτητικούς μετόχους τόσο οι πιέσεις για σκλήρυνση της νομοθεσίας και επιμήκυνση της προστασίας θα αυξάνονται.

1.1.2. ΤΙ ΑΛΛΑΖΕΙ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Ιστορικά, η νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι συνυφασμένη με τη λειτουργία της παραδοσιακής πολιτιστικής βιομηχανίας δηλαδή με την πώληση πολιτιστικών προϊόντων σε υλική μορφή : βιβλία, δίσκοι, εφημερίδες περιοδικά, DVD κλπ.

Τα παραδοσιακά πολιτιστικά προϊόντα είναι σύνθετα, δηλαδή συνδυάζουν ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο (κείμενο, ήχο, εικόνα) και ένα

συγκεκριμένο υλικό μέσο (χαρτί, δίσκος κτλ) στο οποίο είναι παγιωμένο το περιεχόμενο. Αγοράζοντας το υλικό μέσο αποκτάμε πρόσβαση στο περιεχόμενο.

Η συνθήκη αυτή επηρεάζει την οικονομία της πολιτιστικής βιομηχανίας αφού παράγει σημαντικά μεταβλητά κόστη (πρώτες ύλες, διανομή, στοκ) και περιορίζει την έκθεση των προϊόντων (ένα βιβλιοπωλείο έχει χώρο μόνο για Χ αριθμό βιβλίων και άρα πρέπει να επιλέξει ποια θα παρουσιάσει στους πελάτες του). Η πνευματική ιδιοκτησία έτσι όπως νοείται από τον 18ο αιώνα κι έπειτα είναι παράγωγο αυτών των υλικών περιορισμών και της οικονομικής διάρθρωσης που πηγάζει από αυτούς

Η ψηφιοποίηση και η επιγραμμική διάθεση των πολιτιστικών αγαθών διαχωρίζει το περιεχόμενο, μεταφρασμένο σε δυαδική πληροφορία, από το συγκεκριμένο υλικό μέσο. Σαν αποτέλεσμα το πολιτιστικό αγαθό γίνεται πολλαπλασιασμό με μηδενικό κόστος. Ο χαρακτήρας του γίνεται μη-συναγωνιστικός και μη-αποκλειστικός, δηλαδή η χρήση του αγαθού από ένα άτομο δεν επηρεάζει τη χρήση του από άλλα άτομα ούτε μειώνει την ποσότητα του διαθέσιμου αγαθού⁴. Κατά συνέπεια, η διαθεσιμότητα των αγαθών αυτών δεν επηρεάζεται από τον αριθμό των ατόμων που τα χρησιμοποιούν/καταναλώνουν.

Ο συνδυασμός ψηφιοποίησης και επιγραμμικής διανομής πολιτιστικών αγαθών αναιρεί επίσης το πρόβλημα της απόστασης και του χώρου. Η διαδικτυακή προσφορά πολιτιστικών αγαθών δεν περιορίζεται ούτε από την φυσική απόσταση, αφού καθένας μπορεί να επισκεφτεί οποιοδήποτε

⁴ Éric Brousseau, Nicolas Curien (eds.), *Internet and digital economics*, Cambridge University Press, 2007

ιστότοπο από οποιοδήποτε σημείο, ούτε από τον διαθέσιμο αποθηκευτικό χώρο.

Σε ένα δωμάτιο με λίγες δεκάδες ηλεκτρονικούς υπολογιστές μπορούν αποθηκευτούν εκατοντάδες χιλιάδες διαφορετικά βιβλία ή ταινίες.

Κατά συνέπεια η ψηφιοποίηση και η επιγραμμική διάθεση αναιρούν την βασική αρχή της σπανιότητας στην οποία στηρίζεται η πολιτιστική βιομηχανία σε ότι αφορά το κομμάτι της αποθήκευσης και της διανομής. Στο διαδίκτυο δεν υπάρχει σπανιότητα πολιτιστικών αγαθών όπως στον φυσικό κόσμο αλλά πληθώρα. Το πρόβλημα είναι λιγότερο το αν μια πληροφορία υπάρχει στο διαδίκτυο αλλά το που ακριβώς βρίσκεται⁵.

Η προστιθέμενη αξία μετακινείται σταδιακά από τους παραγωγούς και τους παραδοσιακούς διανομείς της πληροφορίας όπως η πολιτιστική βιομηχανία και τα ΜΜΕ στους πληροφοριακούς ενδιάμεσους όπως οι μηχανές αναζήτησης και τα κοινωνικά δίκτυα όπως το Facebook, η Google και το The Pirate Bay. Αυτό γίνεται σαφές αν παρατηρήσει κανείς τα οικονομικά μεγέθη αυτών των παικτών στο διαδίκτυο και τα συγκρίνει με αυτά της πολιτιστικής βιομηχανίας.

Ταυτόχρονα η ευκολία αντιγραφής και διαμοιρασμού των ψηφιακών αρχείων καθιστά την δυνατότητα αποκλεισμού ενός μέρους του κοινού από αυτά πολύ δύσκολη. Ενώ ο ιδιοκτήτης της πνευματικής ιδιοκτησίας μπορεί να εμποδίσει κάποιον που αρνείται να πληρώσει για ένα βιβλίο να το πάρει στην κατοχή του, ελέγχοντας το δίκτυο διανομής και βάζοντας ως πούμε σεκιούριτι στην πόρτα του βιβλιοπωλείου, αδυνατεί να εμποδίσει την αντιγραφή και τη διανομή ενός αρχείου όταν αυτή γίνεται με χαμηλό ή μηδενικό κόστος.

⁵ Michel Gensollen, Laurent Gille, Marc Bourreau, Nicolas Curien « Content Distribution Via the Internet », *Communications et Stratégies*, N°55, 3rd quarter, 2004. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.gensollen.net/C&S55_tax_upload.pdf>.

Άμεση συνέπεια της ψηφιοποίησης είναι λοιπόν η διάχυση των πολιτισμικών περιεχομένων στο διαδίκτυο σήμερα με τρόπο πολύ πιο αποτελεσματικό και μαζικό από οποιαδήποτε άλλη ιστορική συγκυρία. Από τη μία η εξέλιξη αυτή αποσταθεροποιεί τα οικονομικά μοντέλα της πολιτιστικής βιομηχανίας. Από την άλλη όμως επιτρέπει μια άνευ προηγουμένου δημιουργικότητα για εκατομμύρια απλούς χρήστες σε όλο τον πλανήτη.

1.1.3.ΣΕ ΤΙ ΑΠΟΣΚΟΠΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Σκοπός της νομοθεσίας των πνευματικών δικαιωμάτων είναι να φροντίζει την προώθηση και τη διάχυση της γνώσης, δίνοντας στους ανθρώπους κίνητρα να δημιουργήσουν⁶. Έτσι προσφέρει στους δημιουργούς τα αποκλειστικά δικαιώματα στην εκμετάλλευση του έργου τους, και παράλληλα φροντίζει οι ιδέες που εμπεριέχονται σ' αυτά να είναι προσβάσιμες απ' όλους. Όταν τα δικαιώματα του δημιουργού λήξουν τότε το έργο του γίνεται μέρος της πηγής που όλοι μοιράζονται, μέρος δηλαδή της δημόσιας ιδιοκτησίας. Ο πλούτος αυτής της πηγής είναι που υποστηρίζει την εξελισσόμενη σοφία μας ακόμη και τον δημοκρατικό τρόπο ζωής μας. Το γεγονός αυτό είναι που συνιστά στην ουσία της ύπαρξης των πνευματικών δικαιωμάτων, αλλά πώς η νομοθεσία τους κατορθώνει να πραγματώσει τον σκοπό αυτό;

1.1.4. ΤΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

⁶ Burnett, Wendy. , "Electronic publishing and copyright : will they ever converge?" <http://sunsite.berkeley.edu/Imaging/Databases/Fall95papers/burnett.html>

Τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύουν μόνο τον μοναδικό και συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο έχει εκφραστεί μια ιδέα και όχι την ίδια την ιδέα. Καθένας μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ιδέες ενός έργου οποιαδήποτε στιγμή αν μπορεί και έχει πρόσβαση σ' αυτό. Η προστασία ενός έργου προϋποθέτει έστω και έναν ελάχιστο βαθμό πρωτότυπης δημιουργίας. Παραδείγματα προστατευόμενης έκφρασης είναι το πεζό κείμενο, η ποίηση, η μουσική, η ζωγραφική, η αρχιτεκτονική, η γλυπτική, ο προγραμματισμός λογισμικού, τα διαγράμματα και τα γραφικά. Παρ' όλα αυτά τα καθαυτά δεδομένα που συμπεριλαμβάνονται στα έργα δεν αποτελούν αντικείμενο προστασίας.

1.1.5.ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥΣ

Ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων δίνει στους ιδιοκτήτες τους ένα σύνολο αποκλειστικών δικαιωμάτων ως προς την έννοια της προστασίας⁷. Αλλά πώς ξέρει κανείς κατά πόσο είναι ο ιδιοκτήτης ενός έργου ή όχι; Σε ένα ακαδημαϊκό περιβάλλον αυτό μπορεί να αποτελέσει ερώτηση πολύ δύσκολη προς απάντηση.

Η πρώτη αρχή της ιδιοκτησίας είναι ότι ο συγγραφέας θα είναι φυσικά και ο ιδιοκτήτης του έργου που δημιουργεί. Η δεύτερη αρχή της ιδιοκτησίας είναι ότι ένας ή περισσότεροι συγγραφείς μπορούν να είναι συνιδιοκτήτες ενός έργου. Για να θεωρηθεί όμως κανείς «κοινός δημιουργός» δηλαδή συνιδιοκτήτης των πνευματικών δικαιωμάτων ενός έργου πρέπει η συμβολή του στο έργο αυτό να πληροί κάποιες προϋποθέσεις για μια από τις οποίες

⁷ Harper, K. Georgia. , "Copyright endurance and change" <http://www.press.umich.edu/jep/07-01/harper.html>

μιλήσαμε προηγουμένως, αυτή δηλαδή της πρωτότυπης δημιουργίας, αλλά και άλλες όπως το να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του συνόλου του έργου. Η απαίτηση αυτή προκαλεί αρκετά προβλήματα καθώς ένας οι περισσότεροι συγγραφείς μπορεί να αμφισβητούν την συμβολή των υπολοίπων στο έργο και έτσι οι υπόλοιποι να αδυνατούν να διεκδικήσουν την συνιδιοκτησία. Για τον λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό να ξεκαθαρίζεται από την αρχή το θέμα της ιδιοκτησίας στα έργα που έχουν προκύψει από συνεργασία (καθώς πρόκειται για έναν πολύ συνηθισμένο τύπο έργων στο ακαδημαϊκό περιβάλλον), πριν δηλαδή ξεκινήσει η συγγραφική διαδικασία και οι συμβαλλόμενοι απογοητευτούν.

Η τρίτη αρχή της ιδιοκτησίας είναι ότι κάτω από ειδικές περιστάσεις ένας εργοδότης που προσλαμβάνει έναν συγγραφέα να δημιουργήσει ένα έργο, γίνεται ο ίδιος συγγραφέας αντί για τον ίδιο τον δημιουργό του⁸. Αυτό ονομάζεται «έργο προς ενοικίαση» (work for hire) και μπορεί να υπάρξει κάτω από τις εξής συνθήκες:

1. Εργοδότες έχουν στην ιδιοκτησία τους το έργο των υπαλλήλων τους μέσα στα πλαίσια της σχέσης εργοδότη-εργαζόμενου

2. Ένα άτομο προσλαμβάνει κάποιο άλλο να δημιουργήσει ένα έργο και το άτομο αυτό γίνεται συγγραφέας και ιδιοκτήτης του έργου αυτού εφόσον υπογραφεί συμβόλαιο που υποδεικνύει το έργο αυτό ως «έργο προς ενοικίαση» και εφόσον ταιριάζει σε μια από τις θεσπισμένες κατηγορίες για τα «έργα προς ενοικίαση».

⁸ Lejeune, Lorrie. , “ Who owns what?” <http://www.press.umich.edu/jep/04-03/glos0403.html>

1.1.6.ΤΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΕΧΟΥΝ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ

Τα δικαιώματα των κατόχων του copyright (πνευματικών δικαιωμάτων) είναι αποκλειστικά αλλά δεν είναι απεριόριστα. Πολλά από όσα προβλέπονται στο Digital Millennium Copyright Act (DMCA) θέτουν σημαντικά όρια στα δικαιώματα των ιδιοκτητών⁹. Μερικά από αυτά και με ιδιαίτερη σημασία για την πανεπιστημιακή κοινότητα είναι τα εξής: Επιτρέπεται η λεγόμενη «δίκαιη χρήση» των έργων χωρίς την άδεια του ιδιοκτήτη τους, οι βιβλιοθήκες μπορούν να κρατούν αρχείο των έργων και να δημιουργούν αντίγραφα για τους τακτικούς πελάτες τους καθώς και να συμμετέχουν στον διαδανεισμό μεταξύ βιβλιοθηκών. Επίσης επιτρέπεται σε όλους εμάς να διαθέτουμε τα αντίγραφα ενός έργου χωρίς να λαμβάνουμε υπ' όψιν τις οικονομικές επιθυμίες του κατόχου τους. Αυτός ο τελευταίος όρος αποτελεί και την βάση του συστήματος που λειτουργούν οι δημόσιες βιβλιοθήκες καθώς και έναν απ' τους βασικούς τρόπους με τους οποίους ο νόμος περί πνευματικών δικαιωμάτων πραγματώνει τον σκοπό του, να διευκολύνει δηλαδή την πρόσβαση του κοινού στις ιδέες των έργων που προστατεύονται από το copyright.

Τρία ακόμη σημεία του DMCA έχουν ιδιαίτερη σημασία για την εκπαίδευση.

1. Επιτρέπονται κάποιες εκπαιδευτικές εκτελέσεις και επιδείξεις έργων κατά την διδασκαλία από κοντά ή από απόσταση.

⁹ Strong, S. William, "Copyright in a time of change" <http://www.press.umich.edu/jep/04-03/strong.html>

2. Επιτρέπεται να κρατά κανείς “backup” αντίγραφα για τα προγράμματα του λογισμικού.

3. Οντότητες όπως η Επιτροπή του Τέξας για τους Τυφλούς μπορούν να δημιουργήσουν αντίγραφα έργων χωρίς την άδεια του κατόχου τους αν αυτός δεν έχει επιλέξει να δημιουργήσει ειδικές εκδόσεις για ανάπηρους.

1.1.7. ΠΩΣ ΕΞΕΛΙΧΘΗΚΑΝ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

Η τεχνολογία έχει ήδη αναδείξει μία αξιοσημείωτη δυνατότητα προστασίας της αυθεντικότητας ενός έργου : πρόκειται για τα ψηφιακά υδατόσημα¹⁰. Τα υδατόσημα έπαιξαν για χρόνια τον ρόλο του εγγυητή της αυθεντικότητας τεκμηρίων και σήμερα με την ανάπτυξη της τεχνολογίας εξακολουθούν να εγγυώνται την αυθεντικότητά τους ενσωματώνοντας ένα υδατόσημο σε ένα αρχείο που δεν μπορεί να μετακινηθεί χωρίς να βλάψει το περιεχόμενο του αρχείου. Αν και η εφαρμογή της ιδέας των υδατοσήμων δεν αποτρέπει την αντιγραφή ενός έργου, ο δημιουργός ωστόσο μπορεί να είναι σχετικά σίγουρος ότι το έργο του δεν διατρέχει κίνδυνο λογοκλοπής.

Η ιδέα των υδατοσήμων ή γενικά κάποιων μοναδικών αναγνωριστικών ενός έργου που δεν μπορούν να μετακινηθούν παρά μόνο από τον ίδιο το δημιουργό ή εκδότη είναι ένα πρώτο βήμα για τη ψηφιακή προστασία των δικαιωμάτων. Αποτρέπει την απομίμηση, την παραποίηση, τη λογοκλοπή και αποτελεί μία ιδιαιτέρως σημαντική τεχνολογία στην ηλεκτρονική εκδοτική βιομηχανία. Εξάλλου, ας λάβουμε υπ’ όψιν ότι πολλοί

¹⁰ Strong, S. William, “Copyright in the New World of electronic publishing” <http://www.press.umich.edu/jep/works/strong.copyright.html>

άνθρωποι επιθυμούν να κατέχουν αυθεντικά έργα και η επιθυμία τους αυτή θα οδηγήσει τους εκδότες σε πωλήσεις.

Αποτελεί πλέον γεγονός ότι η διείσδυση της τεχνολογίας μπορεί να επιφέρει επανάσταση στον τομέα της εκδοτικής βιομηχανίας. Ωστόσο, προκειμένου να ακολουθήσει η «έκρηξη» από την πλευρά της εκδοτικής θα πρέπει να λυθούν τα νομικά ζητήματα των πνευματικών δικαιωμάτων. Και οι εκδότες αλλά και οι συγγραφείς έχουν ανάγκη προστασίας έναντι της ψηφιακής αντιγραφής και διάθεσης, έχουν ανάγκη να διαφυλάττουν την αυθεντικότητα της δουλειάς τους. Οι εκδότες από τη μεριά τους εφευρίσκουν νέους τρόπους για να αντικαταστήσουν την έλλειψη νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων αλλά η νομική κάλυψη είναι απαραίτητη. Τα πνευματικά δικαιώματα στην ηλεκτρονική δημοσίευση αποτελούν ένα πολύπλοκο ζήτημα , τη γρήγορη λύση του οποίου εύχονται εκδότες και συγγραφείς και την οποία εναποτίθεται στο νομικό σύστημα να τη δώσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Πνευματική ιδιοκτησία ονομάζονται τα αποκλειστικά δικαιώματα των πνευματικών δημιουργών στο έργο τους. Παραχωρούνται από τον νόμο για ορισμένο χρόνο για να απαγορεύσουν σε τρίτους τη χρήση των έργων χωρίς την άδεια του δημιουργού¹¹. Το πνευματικό δικαίωμα υφίσταται σε έργα λογοτεχνίας και τέχνης, όπως βιβλία, θέατρο, ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία, αρχιτεκτονική αλλά και άλλες δημιουργίες όπως λογισμικό ή βάσεις δεδομένων (*databases*). Περιλαμβάνει το δικαίωμα της εκμετάλλευσης του έργου (περιουσιακό δικαίωμα) και το δικαίωμα της προστασίας του προσωπικού δεσμού του δημιουργού του προς αυτό (ηθικό δικαίωμα). Το πνευματικό δικαίωμα αποκτάται αυτοδικαίως χωρίς να απαιτείται αίτηση του δημιουργού ή καταχώριση του έργου σε κάποια υπηρεσία.

Στην Ελλάδα θεμελιώδης είναι ο νόμος 2121/1993 (ΦΕΚ Α'25, 4/3/93) ο οποίος, εμπνεόμενος από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Διανοητικής Ιδιοκτησίας, αναθεωρεί την προηγούμενη νομοθεσία του 1920 και συμμορφώνεται με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε δραστικά σε πολλές διατάξεις του με το άρθρο 8 του νόμου 2557/1997 (ΦΕΚ Α'271/1997) σε εφαρμογή των Οδηγιών 93/83/ΕΟΚ και 93/98/ΕΟΚ.

¹¹ Κουμάντος, Γιώργος, Πνευματική Ιδιοκτησία, 8η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2002

2.1. ΛΟΓΟΣ ΥΠΑΡΞΗΣ

Υπάρχουν δύο αντιδιαμετρικά αντίθετοι δικαιολογητικοί λόγοι ύπαρξης της πνευματικής ιδιοκτησίας, οι οποίοι όμως στις σύγχρονες νομοθεσίες περισσότερο αλληλοσυμπληρώνονται παρά αλληλοαποκλείονται.

2.1.1. ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ – ΙΔΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ο ένας, ανθρωπιστικός και ιδεαλιστικός, συνδέεται με τις θεωρίες περί φυσικού δικαίου. Σύμφωνα με αυτόν ο δημιουργός έχει έναν ιδιαίτερο ψυχικό δεσμό με το δημιούργημά του, ο οποίος είναι αναπαλλοτρίωτος και τον οποίο ο νόμος οφείλει να αναγνωρίσει. Ως πρότυπο έχει αυτή η θεωρία κυρίως το μοναχικό δημιουργό, ο οποίος δημιουργεί τέχνη για βιοπορισμό και η πολιτεία έχει υποχρέωση να του δώσει το δικαίωμα να εκμεταλλεύεται κατ' αποκλειστικότητα το έργο του. Ο δημιουργός είναι πάντα φυσικό πρόσωπο. Αυτή η οπτική γωνία επιβάλλει ρυθμίσεις που προστατεύουν το δημιουργό και από αυτούς στους οποίους ο ίδιος αναθέτει την οικονομική εκμετάλλευση του έργου του (εκδότες, παραγωγούς), γιατί εξαρτάται από αυτούς και τους έχει ανάγκη προκειμένου να επιβιώσει. Έτσι ο δημιουργός δεν μπορεί, ακόμη και αν το θέλει, να εκχωρήσει ποτέ όλα τα δικαιώματά του, ενώ έχει πάντα αξίωση σε εύλογη αμοιβή. Το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ταυτόχρονα και μέσο προώθησης της πολιτιστικής δημιουργίας. Βάρος δίνεται σε έργα κατ' εξοχήν πνευματικά και προϋπόθεση προστασίας είναι το δημιουργικό ύψος του έργου. Η αντίληψη αυτή συνδέεται με τη Γαλλική Επανάσταση και το Διαφωτισμό και έχει επικρατήσει στην ηπειρωτική Ευρώπη. Χαρακτηριστική είναι και η ορολογία, η οποία εστιάζει στο δημιουργό (*Droit d' auteur*,

Urheberrecht). Αντίστοιχα και η διάρκεια του δικαιώματος δε συνδέεται με τη ζωή του έργου αλλά με τη ζωή του δημιουργού.

2.1.2. ΟΥΤΙΛΙΣΤΑΡΙΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ο δεύτερος λόγος είναι ουτιλιταριστικός. Είναι όμοιος με το λόγο ύπαρξης του δίπλωματος ευρεσιτεχνίας: η χορήγηση ενός αποκλειστικού δικαιώματος λειτουργεί ως κίνητρο για τη δημιουργία καινοτομιών και συνδέεται με τη θεωρία των *property rights*. Ο δημιουργός με την προσδοκία του οικονομικού οφέλους από την αποκλειστική εκμετάλλευση του έργου του στρέφει την παραγωγική του δραστηριότητα σε καινοτόμα έργα, τα οποία ωφελούν το κοινωνικό σύνολο. Αυτή η οπτική εστιάζει στην οικονομική σκοπιά της δημιουργίας και προστατεύει εξίσου αυτόν που επενδύει σε παραγωγικές δραστηριότητες (εκδότη, παραγωγό). Έτσι δημιουργός μπορεί να είναι και νομικό πρόσωπο, το οποίο επενδύει και συντονίζει την παραγωγική δραστηριότητα (*work made for hire*). Τα δικαιώματα του δημιουργού είναι ελεύθερα μεταβιβάσιμα, όπως και όλα τα κοινά περιουσιακά δικαιώματα. Προϋπόθεση προστασίας δεν είναι τόσο η πρωτοτυπία, όσο η επένδυση (*sweat of the brow-ιδρώτας του προσώπου*). Στόχος της προστασίας δεν είναι η διατήρηση του δεσμού δημιουργού-δημιουργήματος, αλλά κυρίως η προστασία της καινοτομίας από αντιγραφές που εκμεταλλεύονται ξένο κόπο χωρίς αντάλλαγμα (*what is worth copying is worth protecting*). Η αντίληψη αυτή κυριαρχεί στις Αγγλοσαξωνικές χώρες και συνδέεται με τον οικονομικό φιλελευθερισμό. Εξαιτίας αυτής της θεώρησης το δικαίωμα στις ΗΠΑ δεν αποκτάτο αυτοδικαίως, αλλά μετά από αίτηση (*registration*) στο US Copyright Office (παρόμοια δηλαδή με το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας). Μετά την

προσχώρηση όμως των ΗΠΑ στη Σύμβαση της Βέρνης το 1988, η οποία επιτάσσει την αυτόματη και χωρίς διατυπώσεις κτήση του δικαιώματος, η εγγραφή έγινε προαιρετική. Χαρακτηριστική είναι πάλι η αντίστοιχη ορολογία, η οποία εστιάζει στην προστασία από την αντιγραφή (*copyright*) και η διάρκεια του δικαιώματος, η οποία στις ΗΠΑ πριν την προσχώρηση στη Σύμβαση της Βέρνης συνδεόταν με την πρώτη δημοσίευση του έργου και όχι με τη ζωή του δημιουργού.

2.1.3.ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΕΣ

Οι σύγχρονες νομοθεσίες, παρ' ότι εξακολουθούν να έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, συνδυάζουν ως επί το πλείστον και τα δύο στοιχεία¹². Οι ευρωπαϊκές νομοθεσίες αναγνωρίζουν μεν μόνο φυσικό πρόσωπο ως δημιουργό, απονέμουν όμως και στον παραγωγό ένα συγγενικό δικαίωμα, αφού χωρίς αυτόν πολλές φορές δεν επιβιώνει η δημιουργία. Το κριτήριο της πρωτοτυπίας ελαττώνεται διαρκώς, ενώ σε κάποιες χώρες επιτρέπεται η πλήρης εκποίηση του δικαιώματος. Από την άλλη και στις αγγλοσαξονικές χώρες προστατεύονται επί μέρους εκφάνσεις του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού, ενώ η προσχώρηση των ΗΠΑ στη Σύμβαση της Βέρνης μετρίασε πολλές από τις διαφορές (εγγραφή, διάρκεια του δικαιώματος).

¹² *Μαρίνος, Μιχαήλ-Θεόδωρος*, Πνευματική Ιδιοκτησία, 2η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2004

2.2. ΙΣΤΟΡΙΑ

2.2.1. ΔΙΕΘΝΩΣ

Η δημιουργία του μορφώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας και η νομική της προστασία είναι σχετικά πρόσφατες και ανάγονται στον 18ο αιώνα. Πρόδρομος της προστασίας ήταν η απονομή προνομίων σε τυπογράφους, αρχικά στη Βενετία από το 1469 και αργότερα και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Τα προνόμια αυτά αφορούσαν όμως την προστασία του τυπογράφου (προστασία της οικονομικής επένδυσης) από ανατυπώσεις φιλολογικών και μουσικών έργων από τρίτους και όχι την προστασία του δημιουργού, ενώ σύντομα κατέληξαν να γίνουν όργανο της λογοκρισίας εκ μέρους των ηγεμόνων στα εκδιδόμενα έργα. Πρώτος νόμος που αναγνώρισε δικαίωμα στον δημιουργό ήταν ο αγγλικός *"Act for the Encouragement of Learning, by vesting the Copies of Printed Books in the Authors or purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned"* (Act 8 Anne C 19) του 1709 επί βασιλείας της Άννας, ο οποίος απένεμε αποκλειστικό δικαίωμα στον δημιουργό επί του έργου του διάρκειας 14 ετών από τη δημοσίευση του έργου με δυνατότητα παράτασης για άλλα τόσα, εφ' όσον ζούσε ακόμη. Αποφασιστική ώθηση έδωσε η Γαλλική Επανάσταση, η οποία συνέδεσε την πνευματική ιδιοκτησία με το φυσικό δίκαιο: αναγνώρισε ότι ο δημιουργός έχει θεμελιώδες δικαίωμα στο έργο του, το οποίο ο νόμος οφείλει να προστατεύσει. Ως συνέπεια αυτής της αντίληψης θεσπίστηκαν δύο νόμοι το 1791 και το 1793 αντίστοιχα. Στη συνέχεια κατά τον 19ο αι. υιοθετήθηκαν σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη συναφείς νομοθεσίες, ενώ πολλοί (κυρίως Γάλλοι) διανοούμενοι και λογοτέχνες κατέβαλαν προσπάθειες ενίσχυσης και εμπέδωσης του θεσμού· ο Βίκτωρ Ουγκώ μάλιστα ίδρυσε τη Διεθνή

Φιλολογική και Καλλιτεχνική Ένωση (*Association Littéraire et Artistique Internationale, ALAI*), η οποία είναι ακόμη και σήμερα ενεργή στον τομέα αυτόν διεθνώς. Η διεθνής αυτή τάση αναγνώρισης και προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας οδήγησε το 1886 στην υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης, καθιστώντας την πνευματική ιδιοκτησία αντικείμενο διεθνούς προστασίας.

2.2.2. ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας άργησε να έρθει. Ο Ποινικός Νόμος του 1835 προέβλεπε στο άρθρο 432 ιδιαίτερο ποινικό αδίκημα για όποιον αναπαρήγε ή έθετε σε κυκλοφορία «βιβλία □ □ λλα τυπωμένα □ γγραφαμουσικ□ σφυνθέσεις, χαλκογραφίας, □ χνογραφίας□ πίνακας γεωγραφικο□ ς □ νευ συναινέσεως το□ συγραφέως, το□ □ περγασαμένναμο□ κατ' □ μπόρια□ κδότο[μ..] χωρίς τινα □ πεξεργασία□ □ νάπλασιν□ ντ□ δεκαπέντε □ τ□ □ν π□□ν χρόνον τ□ς □κδόσεώς των». Παράλληλα το άρθρο 371 του ίδιου νόμου, που προέβλεπε το αδίκημα της κλοπής, όριζε ότι κλοπή είναι η αφαίρεση ξένων κινητών πραγμάτων «μ□ □ξαιρουμένων μηδ' α□τ□ν τ□ν □ργων το□ □νθρωπίνου νοός». Οι διατάξεις αυτές απείχαν όμως πολύ από το να παρέχουν μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική προστασία στους δημιουργούς. Ακολούθησε 75 χρόνια μετά ο νόμος ΓΥΠΓ'/1909 «περί συγγραφικών δικαιωμάτων των θεατρικών έργων». Ο πρώτος πλήρης νόμος περί πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν ο 2387/1920, ενώ το ίδιο έτος η Ελλάδα προσχώρησε στη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης του 1886. Ο νόμος του 1920 προέβλεπε την προστασία των έργων όσο ζούσε ο δημιουργός και για 50 χρόνια μετά τον θάνατό του. Ο 2387/1920

τροποποιήθηκε κατ' επανάληψιν για να ανταποκριθεί σε νεώτερες ανάγκες, και αντικαταστάθηκε τελικά πλήρως από τον ν. 2121/1993, ο οποίος έφερε αρκετές καινοτομίες στο σύστημα προστασίας. Η προστασία παρέμεινε αρχικά 50 χρόνια *post mortem auctoris*, για να παραταθεί το 1997 στα 70. Παράλληλα από τις αρχές της δεκαετίας του 90 έχει αρχίσει η εναρμόνιση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας με την έκδοση αλληπάλληλων οδηγιών, οι οποίες ρυθμίζουν κατά ενιαίο τρόπο για όλα τα κράτη-μέλη αρκετές πτυχές της πνευματικής ιδιοκτησίας.

2.3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

2.3.1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ

Ο δημιουργός είναι το υποκείμενο του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας¹³. Στο ηπειρωτικό ευρωπαϊκό σύστημα (*droit d'auteur*) (και στο ελληνικό δίκαιο) δημιουργός μπορεί να είναι μόνο φυσικό πρόσωπο, αφού μόνο άνθρωπος μπορεί να δημιουργεί πρωτότυπα πνευματικά έργα. Στο αμερικανικό δίκαιο (*copyright*) αντίθετα δημιουργός μπορεί να είναι και νομικό πρόσωπο, το οποίο έχει επενδύσει οικονομικά στη δημιουργία ενός έργου. Αυτό δε σημαίνει ότι κατά το ελληνικό Δίκαιο νομικό πρόσωπο δεν μπορεί να είναι κύριος δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας: ο δημιουργός μπορεί να μεταβιβάσει το (περιουσιακό) δικαίωμά του ελεύθερα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα ο νόμος τεκμαίρει ότι το δικαίωμα έχει μεταβιβαστεί αμέσως με τη δημιουργία. Πρόκειται για τα έργα μισθωτών σε εκτέλεση της σύμβασης εργασίας και τα έργα υπαλλήλων του Δημοσίου και ΝΠΔΔ. Σε

¹³ Μαρίνος, Μιχαήλ-Θεόδωρος, Πνευματική Ιδιοκτησία, 2η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2004

αυτές τις περιπτώσεις ο εργοδότης δε θεωρείται δημιουργός, αλλά αποκτά το δικαίωμα μετά από (ηθελημένη ή αθέλητη) μεταβίβαση από τον πραγματικό δημιουργό. Περισσότεροι μπορεί να είναι δημιουργοί από κοινού. Η μια περίπτωση είναι τα *έργα συνεργασίας*, τα οποία έχουν προκύψει από άμεση σύμπραξη περισσοτέρων (π.χ. άρθρα της Βικιπαίδειας), και η άλλη είναι τα *συλλογικά έργα*, τα οποία αποτελούνται από αυτοτελείς συμβολές περισσοτέρων υπό το συντονισμό ενός φυσικού προσώπου. Ειδικά για τα οπτικοακουστικά έργα ο νόμος τεκμαίρει ως δημιουργό το σκηνοθέτη, χωρίς όμως να αποκλείει το ενδεχόμενο να είναι και άλλοι συνδημιουργοί (π.χ. διευθυντής φωτογραφίας, σεναριογράφος, σκηνογράφος).

2.3.2. ΕΡΓΟ

2.3.2.1. Δημιουργία

Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύει έργα. Το έργο δημιουργείται (αρχίζει να υπάρχει) με την εξωτερίκευση. Ως ιδέα στο μυαλό του δημιουργού δεν προστατεύεται. Η εξωτερίκευση μπορεί να είναι και εφήμερη (προφορική απαγγελία ενός ποιήματος). Αντίθετα στο αμερικανικό δίκαιο απαιτείται σταθερή αποτύπωση (*fixation*), δηλαδή το ποίημα π.χ. θα προστατεύεται μόνο αν καταγραφεί (σε χαρτί ή ηχογραφηθεί). Αντίστοιχα το δίκαιο (όλα τα δίκαια) προστατεύει το συγκεκριμένο εξωτερικευμένο έργο και όχι τις ιδέες που κρύβονται από πίσω διακρίνοντας μεταξύ μορφής/αποτύπωσης και ιδέας (*idea-expression dichotomy*). Βέβαια η διάκριση αυτή είναι πολλές φορές πολύ δύσκολη.

2.3.2.2. Πρωτοτυπία

Το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προστατεύει όλα τα έργα, αλλά μόνο αυτά που είναι πρωτότυπα. Ένα από τα πιο δύσκολα σημεία της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ο ορισμός της πρωτοτυπίας. Παραδοσιακά το σύστημα του *copyright*, θέτοντας στο επίκεντρο την οικονομική διάσταση της πνευματικής ιδιοκτησίας, τείνει να θεωρεί πρωτότυπο οποιοδήποτε έργο δεν είναι απλή αντιγραφή και προϋποθέτει μια ελάχιστη εργασία ή επένδυση (*sweat of the brow*). Το σύστημα του *droit d'auteur* αντίθετα, επικεντρώνόμενο κυρίως στην καλλιτεχνική δημιουργία, απαιτεί το δημιούργημα να είναι έκφραση της προσωπικότητας του δημιουργού. Με το πέρασμα του χρόνου η διαφορά των δύο συστημάτων μειώνεται, αφού το κριτήριο της προσωπικότητας του δημιουργού είναι αφηρημένο και δύσχρηστο. Έτσι συνήθως απαιτείται ένα ελάχιστο "δημιουργικό ύψος", το οποίο μπορεί να προκύπτει και από το κριτήριο της "στατιστικής μοναδικότητας". Στατιστική μοναδικότητα έχουμε στην περίπτωση που, αν δύο άνθρωποι θελήσουν να δημιουργήσουν το ίδιο έργο, θα καταλήξουν σε διαφορετικά αποτελέσματα (αν δύο επιστήμονες γράψουν εργασία για το ίδιο θέμα, αν δύο ζωγράφοι ζωγραφίσουν το ίδιο τοπίο κλπ.). Ειδικά για τα προγράμματα υπολογιστή το κριτήριο της πρωτοτυπίας σχεδόν καταργείται, αφού κατά το νόμο πρόγραμμα υπολογιστή είναι πρωτότυπο εφόσον είναι προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού του (δηλαδή όχι απλή αντιγραφή). Ο ελληνικός νόμος ξεκαθαρίζει πάντως ότι δεν προστατεύονται ειδήσεις και απλά γεγονότα ή στοιχεία.

2.4. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας χωρίζεται στο ηπειρωτικό ευρωπαϊκό σύστημα¹⁴ και στο ελληνικό δίκαιο σε δύο δικαιώματα: το *περιουσιακό* και το *ηθικό*.

2.4.1. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Το περιουσιακό δικαίωμα αναφέρεται στην οικονομική εκμετάλλευση του έργου. Κάθε εξουσία απαγόρευσης μιας πράξης ή μιας μορφής εκμετάλλευσης σημαίνει στην ουσία ότι ο δημιουργός μπορεί να αξιώνει αμοιβή γι' αυτήν.

2.4.1.1.Επιμέρους εξουσίες

Το περιουσιακό δικαίωμα χωρίζεται κι αυτό με τη σειρά του σε επιμέρους εξουσίες. Η διάκριση αυτή είναι σημαντική, γιατί ο νόμος επιτρέπει ρητά τη χωριστή εκμετάλλευση κάθε μιας από τις εξουσίες αυτές. Ο δημιουργός μπορεί συνεπώς να μεταβιβάσει ή να παραχωρήσει άδεια εκμετάλλευσης μόνο για μία ή για κάποιες από αυτές τις εξουσίες, κρατώντας τις άλλες για τον εαυτό του ή παραχωρώντας τις σε άλλους. Οι κυρίως επιμέρους εξουσίες (τρόποι εκμετάλλευσης) είναι:

- **Η εγγραφή:** η εξουσία εγγραφής είναι η εξουσία να αποτυπωθεί μια εκτέλεση του έργου σε ένα υλικό υπόστρωμα (π.χ. η ηχογράφηση μιας μουσικής σύνθεσης). Η εξουσία αυτή αναφέρεται σε έργα που δεν προϋποθέτουν την εγγραφή για την ίδια τους τη δημιουργία (π.χ. οπτικοακουστικά έργα), αλλά σε έργα που προϋπάρχουν της εκτέλεσης και εγγραφής (μουσική σύνθεση, θεατρικό έργο, χορογραφία κλπ.)

¹⁴ Καλλινίκου, Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2η Έκδοση, Π. Ν. Σάκκουλας (Δίκαιο & Οικονομία), Αθήνα 2005

• **Η αναπαραγωγή:** η εξουσία αναπαραγωγής είναι η εξουσία να παραχθούν νέα σταθερά υλικά υποστρώματα, τα οποία επαναλαμβάνουν την υλική ενσωμάτωση του έργου (φωτοτυπίες, CD, εκτύπωση βιβλίων, αντιγραφή ζωγραφικών πινάκων, στη μνήμη του υπολογιστή κλπ.). Αναπαραγωγή είναι και η τοποθέτηση ενός έργου (uploading) σε έναν server, καθώς και το κατέβασμα (downloading) και αποθήκευση του αντιτύπου (μέσω διαδικτύου) στον υπολογιστή του χρήστη.

• **Η δημιουργία παράγωγου έργου:** η εξουσία δημιουργίας παράγωγου έργου καλύπτει τη μετάφραση, τη διασκευή, τη μετατροπή (π.χ. από βιβλίο σε ταινία) κλπ. του αρχικού έργου. Καταλαμβάνει όμως μόνο τη δημόσια χρήση του παράγωγου έργου. Ο δημιουργός δεν μπορεί να απαγορεύσει την ιδιωτική μετάφραση του έργου του, μόνο τη δημόσια χρήση αυτής της μετάφρασης.

• **Η διανομή:** η διανομή αφορά τη θέση σε κυκλοφορία ήδη (νόμιμα ή παράνομα) αναπαραχθέντων αντιτύπων. Ο δημιουργός έχει την εξουσία να αποφασίζει αν και πώς θα διανεμηθούν τα αντίτυπα του έργου του. Η εξουσία του όμως περιορίζεται στην πρώτη διάδοση του κάθε αντιτύπου. Από τη στιγμή που ένα αντίτυπο διατεθεί με τη συναίνεσή του στο κοινό (π.χ. πωληθεί ένα αντίτυπο του βιβλίου), ο δημιουργός δεν μπορεί πλέον να καθορίσει την περαιτέρω κυκλοφορία του εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ανάλωση ή εξάντληση του δικαιώματος – exhaustion, Erschöpfung). Ο αγοραστής του βιβλίου είναι δηλαδή ελεύθερος να διαθέσει (πωλήσει) το συγκεκριμένο αντίτυπο περαιτέρω χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού.

• **Η εκμίσθωση και ο δημόσιος δανεισμός:** η πώληση ενός (ή περισσοτέρων) αντιτύπων δε δίνει την εξουσία στον αγοραστή να τα εκμισθώνει (νοικιάζει σε άλλους) δημόσια. Η εκμίσθωση και ο δημόσιος δανεισμός (π.χ. από βιβλιοθήκες) είναι χωριστή εξουσία του δημιουργού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα βίντεο κλαμπ: η αγορά αντιτύπων μιας βιντεοκασέτας ή ενός DVD δεν παρέχει στον αγοραστή το δικαίωμα να τα νοικιάζει σε άλλους μέσω βίντεο κλαμπ, αλλά πρέπει να πάρει ειδική άδεια από το δημιουργό προς τούτο.

• **Η δημόσια εκτέλεση και παρουσίαση:** ο δημιουργός έχει τη χωριστή εξουσία να επιτρέπει ή να απαγορεύει το να καθίσταται το έργο του προσιτό στο κοινό. Η δημόσια εκτέλεση και η παρουσίαση σε αντίθεση με την αναπαραγωγή δεν αφορούν τη δημιουργία νέων υλικών φορέων του έργου (φωτοτυπία, αντιγραφή CD). Η δημόσια εκτέλεση είναι η παρουσίαση στο κοινό με την παρεμβολή συνήθως κάποιου άλλου καλλιτέχνη και ενδεχομένως κάποιου μηχανήματος (δημόσια εκτέλεση ενός θεατρικού από έναν ηθοποιό ή μιας σύνθεσης από ένα μουσικό ζωντανά ή με δημόσια εκτέλεση ηχογράφησης). Χαρακτηριστικό παράδειγμα δημόσιας εκτέλεσης είναι η μουσική σε μπαρ, σε δημόσιους χώρους κλπ. Η παρουσίαση είναι το να καταστεί το έργο αυτούσιο χωρίς την παρεμβολή άλλου καλλιτέχνη προσιτό στον καθένα διά ζώσης, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως (μέσω διαδικτύου κλπ.). Χαρακτηριστικό παράδειγμα παρουσίασης είναι η έκθεση έργων ζωγραφικής, γλυπτικής κλπ.

• **Η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση:** είναι η χωριστή εξουσία του δημιουργού να απαγορεύει τη μετάδοση του έργου του μέσω

τηλεόρασης (επίγειας ή δορυφορικής) και ραδιοφώνου. Είναι διαφορετική εξουσία από τη δημόσια εκτέλεση.

2.4.1.2. Δικαίωμα παρακολούθησης

Ειδικά για τα εικαστικά έργα ο ελληνικός νόμος θεσπίζει το δικαίωμα παρακολούθησης για το δημιουργό και τους κληρονόμους του. Αφορά έργα που πωλούνται σε δημόσιο πλειστηριασμό ή από έμπορο έργων τέχνης και δίνει στο δημιουργό 5 % επί του τιμήματος. Προέρχεται από την ανθρωπιστική αντίληψη της πνευματικής ιδιοκτησίας και προσπαθεί να εξομαλύνει τις αδικίες της αγοράς, το φαινόμενο δηλαδή τα έργα ενός καλλιτέχνη να αποκτούν αξία πολύ μετά τη δημιουργία τους ή και μετά το θάνατό του, ενώ αυτός τα είχε πουλήσει κατά κανόνα σε πολύ μικρότερη τιμή. Την αύξηση της αξίας την καρπώνονται δηλαδή άλλοι. Με τη ρύθμιση αυτή ο δημιουργός παίρνει μερίδιο σε αυτήν την αύξηση της αξίας.

2.4.2. ΗΘΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού προέρχεται κι αυτό από την ανθρωπιστική αντίληψη για την πνευματική ιδιοκτησία και είναι άγνωστο (τουλάχιστον σε τέτοιο εύρος) στο αγγλοσαξωνικό σύστημα του *copyright*. Βασική παραδοχή είναι ότι ο δημιουργός έχει έναν ιδιαίτερο δεσμό με το δημιούργημά του πέρα από το δικαίωμα οικονομικής εκμετάλλευσης. Το έργο αποτελεί εξωτερίκευση της προσωπικότητάς του. Έχει και αυτό, όπως και το περιουσιακό δικαίωμα, επιμέρους εκφάνσεις. Είναι όμως, σε αντίθεση με το περιουσιακό δικαίωμα, *αμεταβίβαστο* και ο δημιουργός *δεν μπορεί να παραιτηθεί* από αυτό. Το ηθικό δικαίωμα, σε αντίθεση με το περιουσιακό, δε

μεταφράζεται σε επιπλέον αμοιβή του δημιουργού, δεν εξαγοράζεται. Οι επιμέρους εξουσίες που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα είναι:

- **Η δημοσίευση:** ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να αποφασίσει αν, πότε και πώς θα δημοσιεύσει το έργο του. Οποιαδήποτε πράξη ή συμφωνία που θα τον υποχρεώνει ή θα του απαγορεύει τη δημοσίευση του έργου του αντίκειται στο ηθικό του δικαίωμα. Η εξουσία αυτή αφορά φυσικά μόνο την πρώτη δημοσίευση: αν συγγραφέας παραχωρήσει σε εκδοτικό οίκο αποκλειστική άδεια να εκδώσει έργο του, δεν μπορεί κατόπιν επικαλούμενος το ηθικό του δικαίωμα να αποφασίσει κατά παράβαση της συμφωνίας με τον εκδοτικό οίκο να παραχωρήσει τα δικαιώματα και σε άλλον εκδότη. Απορρέει όμως από το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού η υποχρέωση του εκδότη-αποκλειστικού αδειούχου να εκδώσει το έργο μέσα σε εύλογο χρόνο.

- **Η πατρότητα:** ο δημιουργός έχει πάντοτε την αξίωση να γίνεται μνεία του ονόματός του σε κάθε αντίτυπο του έργου του ή σε κάθε δημόσια παρουσίαση/εκτέλεσή του. Αντίστοιχα έχει δικαίωμα να κρατάει την ανωνυμία του ή να χρησιμοποιεί ψευδώνυμο. Είναι άκυρη π.χ. η συμφωνία να συγγράψει κάποιος τμήματα βιβλίου (ακόμη και με αμοιβή) με τον όρο να μην αναφέρεται το όνομά του.

- **Η ακεραιότητα του έργου:** ο δημιουργός έχει την εξουσία να απαγορεύσει την αλλοίωση ή μετατροπή του έργου του, ακόμη κι αν ο υλικός φορέας δεν του ανήκει πλέον. Ένας ζωγράφος μπορεί να απαγορεύσει στον αγοραστή του έργου του να το τροποποιήσει (να ζωγραφίσει π.χ. μουστάκια στους εικονιζόμενους). Προσβολή του δικαιώματος στην ακεραιότητα έχει θεωρηθεί για παράδειγμα στη Γαλλία ο χρωματισμός παλαιών ασπρόμαυρων ταινιών. Το δικαίωμα

αυτό δημιουργεί συγκρούσεις με το δικαίωμα αυτού που απέκτησε το έργο. Η σύγκρουση αυτή είναι συχνή σε έργα αρχιτεκτονικής, όπου ο αρχιτέκτονας μπορεί να απαγορεύει τις μετατροπές στο κτήριο που έχει σχεδιάσει, παρεμβαίνοντας έτσι στη χρήση του κτηρίου, ενώ έχει ήδη λάβει (πολλές φορές υψηλότατη) αμοιβή για τα σχέδιά του. Παράδειγμα αποτελεί η Allianz Arena του Μονάχου, η οποία χτίστηκε επειδή ο αρχιτέκτονας του προϋπάρχοντος Ολυμπιακού Σταδίου δεν επέτρεψε τροποποιήσεις και εκσυγχρονίσεις που θα ήταν απαραίτητες για τη φιλοξενία του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου 2006.

- **Η προσπέλαση στο έργο:** ο δημιουργός έχει το δικαίωμα να επικοινωνεί με το έργο του ακόμα και μετά την πώλησή του. Ένας ζωγράφος έχει π.χ. δικαίωμα πρόσβασης στα έργα του ακόμη κι αν βρίσκονται σε μια ιδιωτική συλλογή, στην οποία δεν έχει πρόσβαση το κοινό, και ο κύριος του έργου αντίστοιχα έχει υποχρέωση να επιτρέπει και να ανέχεται την πρόσβαση του δημιουργού.

- **Η μετάνοια:** ειδικά για τα έργα λόγου ή επιστήμης ο νόμος αναγνωρίζει στο δημιουργό το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από συμβάσεις μεταβίβασης των δικαιωμάτων του ή εκμετάλλευσης του έργου του, αν έχουν μεταβληθεί οι πεποιθήσεις του ή οι περιστάσεις και μόνο έτσι μπορεί να προστατευθεί η προσωπικότητά του. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις (*Κουμάντος, σ. 270*) είναι αν ένας άθεος συγγραφέας αντιχριστιανικών βιβλίων γίνει αργότερα πιστός χριστιανός (μεταβολή πεποιθήσεων) ή ένας ιστορικός λόγω μεταγενέστερης εθνικής κρίσης δε θέλει να φανεί προδότης της πατρίδας του (μεταβολή περιστάσεων). Σε αυτές τις περιπτώσεις ο νόμος δίνει στο δημιουργό το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση και να απαιτήσει να

σταματήσει η εκμετάλλευση του έργου του (αναπαραγωγή, διάθεση κλπ.). Θα πρέπει όμως να αποζημιώσει τον εκδότη για τη ζημία που υφίσταται από την υπαναχώρηση αυτή.

2.5. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας έχει περιορισμούς, οι οποίοι σκοπό έχουν να συμβιβάσουν την προστασία του δημιουργού με το δικαίωμα του χρήστη να απολαμβάνει το αποκτηθέν αντίτυπο ή δημιούργημα και με το δημόσιο συμφέρον¹⁵. Το σύστημα του *copyright* προβλέπει μια γενική ρήτρα εξαίρεσης, την εύλογη χρήση (*fair use*): Δε χρειάζεται να πάρει κάποιος άδεια από τον κύριο του δικαιώματος για να χρησιμοποιήσει το έργο κατά τρόπο που συνιστά εύλογη χρήση. Αντίθετα το σύστημα *droit d'auteur* (συνεπώς και η ελληνική νομοθεσία) δεν περιέχει παρόμοια γενική ρήτρα, παρά μόνο συγκεκριμένες εξαιρέσεις που προβλέπει ρητά ο νόμος. Χρήσεις πέρα από αυτές τις εξαιρέσεις συνιστούν προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού. Οι περιορισμοί αφορούν μόνο το περιουσιακό δικαίωμα. Το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού πρέπει πάντοτε να γίνεται σεβαστό. Οι πιο σημαντικές εξαιρέσεις κατά το ελληνικό δίκαιο είναι:

2.5.1. ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Η πιο βασική εξαίρεση είναι η χρήση εντός της ιδιωτικής σφαίρας του κατόχου νόμιμου αντιτύπου του έργου. Ο χρήστης μπορεί να το αναπαράγει χωρίς να χρειάζεται να καταβάλλει αμοιβή. Ιδιωτική είναι η χρήση που γίνεται εντός του οικογενειακού και στενού κοινωνικού περιβάλλοντος. Παρ' όλα αυτά

¹⁵ Τατιάνα-Ελένη Συνοδινού, Η εικόνα στο δίκαιο, Σάκκουλας Θεσσαλονίκη 2007

η ιδιωτική χρήση δεν επιτρέπεται να παρεμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου. Ως παράδειγμα ιδιωτικής αναπαραγωγής που παρεμποδίζει την κανονική εκμετάλλευση του έργου αναφέρει ο νόμος την αναπαραγωγή αρχιτεκτονικού έργου σε μορφή κτηρίου (επιτρέπεται συνεπώς η ιδιωτική αναπαραγωγή αρχιτεκτονικών σχεδίων μόνο ως φωτοτυπία των σχεδίων και ποτέ ως κατασκευή βάσει αυτών κτηρίων). Ιδιωτική χρήση είναι για παράδειγμα η αντιγραφή μουσικών CD, εφ' όσον τα αντίτυπα μένουν εντός του οικογενειακού και στενού κοινωνικού περιβάλλοντος. Αντίθετα δεν είναι ιδιωτική χρήση η αντιγραφή CD για κάποιον άγνωστο ή π.χ. μακρινό συγγενή. Επειδή όμως η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση έχει πολλές φορές ως συνέπεια την απώλεια εσόδων για το δημιουργό, ο νόμος επιβάλλει στα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή (φωτοτυπικά μηχανήματα, αντιγραφικά CD κλπ.) ειδικό τέλος επί της τιμής πώλησής τους, το οποίο αποδίδεται στους δημιουργούς μέσω των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης και το οποίο θεωρείται εύλογη αμοιβή των δημιουργών.

Ειδικά για τα προγράμματα υπολογιστών ο νόμος προβλέπει μικρότερες εξουσίες ιδιωτικής χρήσης απ' ό,τι για τα άλλα έργα. Συγκεκριμένα στο νόμιμο χρήστη επιτρέπεται μόνο

- η αναπαραγωγή ενός εφεδρικού αντιγράφου του προγράμματος στο μέτρο που αυτό είναι απαραίτητο για τη χρήση του προγράμματος
- η παρακολούθηση, η μελέτη ή η δοκιμή της λειτουργίας του προγράμματος προκειμένου να εντοπισθούν οι ιδέες και αρχές που αποτελούν τη βάση οποιουδήποτε στοιχείου του προγράμματος, εάν οι ενέργειες αυτές γίνονται κατά τη διάρκεια πράξης που αποτελεί νόμιμη χρήση του προγράμματος

- η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η προσαρμογή, η διασκευή ή οποιαδήποτε άλλη μετατροπή ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, όταν οι πράξεις αυτές είναι αναγκαίες για την κατά προορισμό χρησιμοποίηση του προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης και της διόρθωσης σφαλμάτων, αλλά μόνο αν δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία.

Κάθε άλλη μορφή ιδιωτικής χρήσης απαγορεύεται, όπως η αναπαραγωγή που είναι αναγκαία για τη φόρτωση, την εμφάνιση στην οθόνη, την εκτέλεση, τη μεταβίβαση ή την αποθήκευση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή χωρίς την άδεια του δημιουργού. Ειδικά η αποσυμπίληση (*decompilation*) προγράμματος υπολογιστή επιτρέπεται μόνο για να επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα με άλλα προγράμματα.

2.5.2. ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

Επιτρέπεται χωρίς άδεια του δημιουργού και χωρίς καταβολή αμοιβής η αναπαραγωγή σύντομων αποσπασμάτων έργων με σκοπό την υποστήριξη της γνώμης αυτού που αναπαράγει το απόσπασμα ή την κριτική της γνώμης του αρχικού δημιουργού και μόνο στο βαθμό που η αναπαραγωγή δικαιολογείται από το σκοπό αυτόν. Η εξαίρεση αυτή δεν αφορά μόνο έργα του λόγου. Δικαιολογείται από το γεγονός ότι τα πνευματικά δημιουργήματα συνήθως στηρίζονται σε προγενέστερά τους (η πνευματική δημιουργία αποτελεί συνέχεια και ο κάθε δημιουργός χτίζει στην προϋπάρχουσα γνώση ή δημιουργία), οπότε πρέπει να είναι δυνατός ο διάλογος μεταξύ των δημιουργών. Για να εξασφαλιστεί το ηθικό δικαίωμα του αρχικού δημιουργού, ο νόμος ορίζει ότι η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται

από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή.

2.5.3. ΧΡΗΣΗ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή λόγων, αγορεύσεων, κηρυγμάτων κλπ. από μέσα μαζικής ενημέρωσης για λόγους ενημέρωσης του κοινού επί επίκαιρων γεγονότων, καθώς και περιλήψεων ή αποσπασμάτων διαλέξεων που έγιναν δημόσια. Επίσης επιτρέπεται η αναπαραγωγή και μετάδοση από ΜΜΕ έργων που παρουσιάζονται δημόσια, στο βαθμό που είναι απαραίτητες για λόγους περιγραφής επίκαιρων γεγονότων και ενημέρωσης του κοινού.

2.6. ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Εκτός από το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας η σχετική εθνική και διεθνής νομοθεσία προβλέπει και μια σειρά δικαιωμάτων, τα οποία αφορούν κλάδους και δραστηριότητες σχετικές με την πνευματική ιδιοκτησία¹⁶. Οι δραστηριότητες αυτές δε θεωρούνται αρκετά πρωτότυπες για να δικαιολογούν πλήρες δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά ούτε και αμελητέες για να μείνουν απροστάτευτες. Έτσι ο νόμος προβλέπει τα συγγενικά δικαιώματα για αυτές, τα οποία είναι μεν αποκλειστικά δικαιώματα, έχουν όμως μικρότερη διάρκεια και έκταση από την πνευματική ιδιοκτησία. Συγγενικό δικαίωμα αναγνωρίζεται στους ερμηνευτές – εκτελεστές καλλιτέχνες (ηθοποιούς, τραγουδιστές) για τις ερμηνείες – εκτελέσεις τους. Αυτό είναι το μόνο συγγενικό δικαίωμα, το οποίο εκτός του περιουσιακού περιλαμβάνει και

¹⁶ Καλλινίκου, Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2η Έκδοση, Π. Ν. Σάκκουλας (Δίκαιο & Οικονομία), Αθήνα 2005

(περιορισμένο) ηθικό δικαίωμα. Επίσης συγγενικό δικαίωμα αναγνωρίζεται στους παραγωγούς φωνογραφημάτων και οπτικοακουστικών υλικών φορέων για τους υλικούς φορείς (CD, DVD κλπ.), στους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς για το πρόγραμμά τους, στους εκδότες και στους δημιουργούς βάσεων δεδομένων. Το συγγενικό δικαίωμα διαρκεί πενήντα χρόνια και η διάρκειά του δε συνδέεται με τη ζωή των κατόχων του (με εξαίρεση τους ερμηνευτές – εκτελεστές) αλλά με τη δημοσίευση του έργου. Το δικαίωμα αυτό παρέχει στους κατόχους του την εξουσία να απαγορεύουν (ή αντίστοιχα να απαιτούν αμοιβή) την αναπαραγωγή του προστατευόμενου αντικειμένου, τη διάθεσή του στο κοινό, τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση κλπ.

2.7. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Η άυλη φύση της πνευματικής ιδιοκτησίας καθιστά πολλές φορές αδύνατο τον έλεγχο των προσβολών της: ένα τραγούδι μπορεί να εκτελείται χωρίς άδεια του δημιουργού ταυτόχρονα σε πολλά μέρη, αντίτυπα ενός κινηματογραφικού έργου να προβάλλονται ταυτόχρονα δημόσια χωρίς άδεια. Οι δυσκολίες αυτές οδήγησαν στη μορφή της συλλογικής διαχείρισης. Οι δημιουργοί αναθέτουν τη διαχείριση των δικαιωμάτων τους σε αντίστοιχους οργανισμούς (οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης, *collecting societies*, *sociétés de gestion collective*, *Verwertungsgesellschaften*), οι οποίοι ασχολούνται αποκλειστικά με αυτό το αντικείμενο. Οι οργανισμοί αυτοί ελέγχουν αν γίνονται αναπαραγωγές, δημόσιες εκτελέσεις, αναμεταδόσεις κλπ. χωρίς άδεια, διαπραγματεύονται και συνάπτουν συμβάσεις για τα έργα με επίδοξους χρήστες, εισπράττουν την αμοιβή των δημιουργών και τους την αποδίδουν. Από τη συλλογική διαχείριση επωφελούνται τόσο οι δημιουργοί, οι

οποίοι δε χρειάζεται να ασχολούνται με όλες τις λεπτομέρειες και να συνάπτουν ξεχωριστά σύμβαση με τον κάθε χρήστη, όσο και οι χρήστες, οι οποίοι γνωρίζουν πού να αποταθούν για να λάβουν άδεια χρήσης ενός έργου και δε χρειάζεται να συναλλάσσονται με όλους τους δημιουργούς ξεχωριστά. Εμφανής είναι η χρησιμότητα της συλλογικής διαχείρισης στην περίπτωση ενός μπαρ: αν ο ιδιοκτήτης θέλει να παίζει μουσική στο μαγαζί του (δημόσια εκτέλεση), χωρίς τη συλλογική διαχείριση θα έπρεπε να αποταθεί στον κάθε συνθέτη, στον κάθε στιχουργό, στον κάθε τραγουδιστή και στην κάθε δισκογραφική εταιρία ξεχωριστά, ενώ τώρα μπορεί να αγοράσει ένα "πακέτο" τραγουδιών από την αντίστοιχη εταιρία συλλογικής διαχείρισης. Αντίστοιχα και ο κάθε συνθέτης θα έπρεπε να γυρίζει κάθε νύχτα όλα τα μπαρ για να εξακριβώνει αν κανείς παίζει τα τραγούδια του χωρίς άδεια, ενώ τώρα τον έλεγχο αυτόν τον αναλαμβάνει οργανωμένα για όλους τους συμβεβλημένους δημιουργούς η εταιρία. Η συλλογική διαχείριση είναι πλην ελαχίστων εξαιρέσεων προαιρετική τόσο στην ύπαρξη όσο και στην έκτασή της για τους δημιουργούς (αν και ποιες εξουσίες θα αναθέσουν στον αντίστοιχο οργανισμό).

2.8. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

2.8.1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Ο **Παγκόσμιος Οργανισμός Διανοητικής Ιδιοκτησίας** (*World Intellectual Property Organization, WIPO*) είναι μία από τις 16 εξειδικευμένες υπηρεσίες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Ιδρύθηκε το 1967 για να «ενθαρρύνει τη δημιουργική δραστηριότητα» και «να προωθήσει την

πνευματική ιδιοκτησία διεθνώς»¹⁷. Ο WIPO έχει προς το παρόν 184 κράτη-μέλη, διαχειρίζεται 24 διεθνείς συνθήκες και η έδρα του βρίσκεται στη Γενεύη.

Στο ευρύ πρόγραμμα εργασίας του εντάσσονται:

- Η εναρμόνιση εθνικών νόμων για τα πνευματικά δικαιώματα
- Η παροχή υπηρεσιών πάνω σε διεθνείς αιτήσεις για δικαιώματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας
- Η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας
- Η παροχή νομικής ή τεχνικής υποστήριξης σε άλλες χώρες
- Η βοήθεια εξεύρεσης λύσης σε διαμάχες για την ιδιωτική διανοητική ιδιοκτησία
- Η κατάδειξη της τεχνολογίας της πληροφορίας ως μέσο αποθήκευσης, πρόσβασης και χρήσης πνευματικά κατοχυρωμένης πληροφορίας.

2.8.1.1. Ιστορία

Πρόγονος του οργανισμού υπήρξε η Ένωση Διεθνών Γραφείων για την Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (γαλλ.: *Bureaux Internationaux Réunis pour la Protection de la Propriété Intellectuelle*, BIRPI) η οποία είχε ιδρυθεί το 1893 για τη διαχείριση της Συνθήκης της Βέρνης για την Προστασία των Λογοτεχνικών και Καλλιτεχνικών Έργων και της Συνθήκης του Παρισιού για την Προστασία της Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας.

¹⁷ [Convention Establishing the World Intellectual Property Organization](#), Συνθήκη για την Ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας, υπογράφηκε στη Στοκχόλμη στις 14 Ιουλίου 1967, Πρόλογος, δεύτερη παράγραφος.

Ο WIPO δημιουργήθηκε επίσημα με τη Συνθήκη για την Ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 26 Απριλίου 1970. Σύμφωνα με το άρθρο 3 αυτής της Συνθήκης, ο WIPO επιδιώκει "να προωθήσει την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας διεθνώς". Ο WIPO έγινε μια εξειδικευμένη υπηρεσία του ΟΗΕ το 1974.

Αντίθετα με άλλους οργανισμούς που λειτουργούν στο πλαίσιο του ΟΗΕ, ο WIPO έχει σημαντικές πηγές χρηματοδότησης ανεξάρτητα από τη συνεισφορά των Κρατών-Μελών του. Το 2006, ποσοστό μεγαλύτερο του 90% των εσόδων του της τάξης των 250 εκατομμυρίων ελβετικών φράγκων υπολογίστηκε ότι θα προέλθει από την είσπραξη τελών από τις διεθνείς συμφωνίες για τις εγγραφές και τις καταθέσεις αιτήσεων κατοχύρωσης πνευματικής ιδιοκτησίας, οι οποίες είναι υπό την εποπτεία του οργανισμού (Συνθήκη Συνεργασίας για τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας, το Σύστημα της Μαδρίτης για τα εμπορικά σήματα και το Σύστημα της Χάγης για τα βιομηχανικά σχέδια.

2.8.1.2. Κριτική

Όπως όλοι οι διακυβερνητικοί οργανισμοί του ΟΗΕ, ο WIPO δεν είναι εκλεγμένο σώμα και συνήθως επιχειρεί να καταλήξει σε συναινετικές αποφάσεις με διαδικασίες ψηφοφορίας, όπου κάθε Κράτος-Μέλος έχει δικαίωμα μιας ψήφου ανεξάρτητα από τον πληθυσμό ή την οικονομική συνεισφορά. Όταν ο WIPO έγινε Υπηρεσία του ΟΗΕ το 1974, του ζητήθηκε να λάβει μέτρα για την προώθηση της πνευματικής δραστηριότητας και να διευκολύνει τη μεταφορά τεχνολογίας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη της Γενεύης για το Μέλλον του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας, η αποτυχία στην επίτευξη αυτών των στόχων θα πρέπει να οδηγήσει σε έναν επανακαθορισμό του ρόλου του WIPO και σε μια εκ νέου αξιολόγηση του ειδικού βάρους της έννοιας Διανοητική ιδιοκτησία.

Τον Οκτώβριο του 2004, ο WIPO συμφώνησε να υιοθετήσει μια εισήγηση που έγινε από την Αργεντινή και τη Βραζιλία, για μια ημερήσια διάταξη για την ανάπτυξη του οργανισμού, η οποία είχε θερμή υποστήριξη από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ένας αριθμός οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών εργάζεται στο προσχέδιο μιας Συνθήκης για την Πρόσβαση στη Γνώση.¹⁸

Η εφημερίδα Washington Post το 2003 δημοσίευσε δηλώσεις της Lois Boland (Διευθύντριας Διεθνών Σχέσεων του Γραφείου των ΗΠΑ για τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας και τα Εμπορικά Σήματα) σύμφωνα με τις οποίες το λογισμικό ανοικτού κώδικα βρίσκεται σε αντιδιαστολή με την αποστολή του WIPO, η οποία είναι η προώθηση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Συγκεκριμένα "Η διοργάνωση μιας συνάντησης η οποία θα σκοπεύει στην αποποίηση ή την παραίτηση από τέτοια δικαιώματα φαίνεται σε εμάς να είναι σε αντίθεση με τους στόχους του WIPO" και ότι όσοι επιθυμούν ένα διεθνές φόρουμ διαλόγου για τον ανοικτό κώδικα θα πρέπει να βρουν άλλον οργανισμό να το φιλοξενήσει.^[6]

Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Ελεύθερου Λογισμικού (FSFE) έχει ξεκινήσει μια εκστρατεία ενημέρωσης^[7] για τη ζημιά που προξενεί στο Ελεύθερο Λογισμικό η έννοια της διανοητικής ιδιοκτησίας ως εργαλείο μονοπωλιακής πρακτικής και ακύρωσης του ανταγωνισμού. Το FSFE έχει προτείνει, και μαζί με ένα

¹⁸ [Consumer Project on Technology web site, Access to Knowledge \(A2K\)](#)

διεθνή συνασπισμό οργανώσεων εργάζεται για τη μετατροπή του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας σε Παγκόσμιο Οργανισμό Διανοητικού Πλούτου

2.9. ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

2.9.1. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΡΓΟΥ

2.9.1.1. Πεδίο Δραστηριότητας

Ο ΟΣΔΕΛ αποτελεί κοινό συνεταιρισμό συγγραφέων και εκδοτών και σκοπός του είναι να εισπράττει και να διανέμει στους πνευματικούς δημιουργούς (συγγραφείς και εκδότες) έστω και ένα μέρος από αυτά που εκείνοι χάνουν από τους μη ελεγχόμενους σύγχρονους τρόπους αναπαραγωγής. Ειδικότερα ο ΟΣΔΕΛ: " Εισπράττει ποσά που αφορούν αμοιβές πνευματικών δικαιωμάτων και τα οποία δεν αποδίδονται στους δικαιούχους, λόγω αναπαραγωγής μέσω φωτοτυπιών, ηλεκτρονικών υπολογιστών κ.λ.π. Συγκεκριμένα, ο ΟΣΔΕΛ εισπράττει 4% της αξίας εισαγωγής φωτοτυπικών μηχανημάτων, χαρτιού κατάλληλου για φωτοτυπία, scanners και αποθηκευτικών μέσων χωρητικότητας κάτω των 100Mb.

Αποδίδει αυτά τα ποσά σε εκδότες και σε συγγραφείς που έχουν συνάψει με αυτόν σχετική Σύμβαση Ανάθεσης για την είσπραξη των ποσών αυτών. Επομένως, με την υπογραφή της Σύμβασης Ανάθεσης, οι συγγραφείς και οι εκδότες αναθέτουν στον Οργανισμό να εισπράττει για λογαριασμό τους τα χρήματα, που εκείνοι χάνουν από την παράνομη αναπαραγωγή των έργων τους και την οποία οι ίδιοι δεν είναι σε θέση να ελέγξουν. Αυτομάτως γίνονται τότε συνδικαιούχοι στη διανομή των χρημάτων αυτών.

Εν όψει, μάλιστα, των δικαστικών ενεργειών, που έχουν ξεκινήσει εναντίον μεγάλων εταιριών, είναι προφανές ότι μόνο με την αύξηση των συμβαλλομένων θα καταστεί ο ΟΣΔΕΛ ισχυρός τόσο στα μάτια των αντιδίκων όσο και των δικαστών που εκδικάζουν τις υποθέσεις. Διευκρινίζουμε ότι ο ΟΣΔΕΛ βάσει του Ν.2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, είναι ο μόνος φορέας, που δικαιούται να εισπράττει και να αποδίδει τα ποσά αυτά στους δημιουργούς. Τη διαδικασία αυτή δεν μπορεί να την κινήσει κανείς ατομικά. Διευκρινίζεται ότι ο ΟΣΔΕΛ δεν εμπλέκεται στα δικαιώματα, που εισπράττουν οι συγγραφείς από τους εκδότες τους, αλλά μόνο στην "εύλογη αμοιβή" λόγω παράνομης αναπαραγωγής. Ως προς τα υπόλοιπα δικαιώματα τα οποία ο ΟΣΔΕΛ διεκδικεί για λογαριασμό συγγραφέων και εκδοτών διευκρινίζουμε τα εξής:

1) Δικαιώματα εκμίσθωσης ή δανεισμού (2.2.β. της Σύμβασης Ανάθεσης)

Αφορά αποκλειστικά και μόνο τη χρήση που γίνεται από δανειστικές βιβλιοθήκες (κρατικές, δημοτικές πανεπιστημιακές ή ιδιωτικές). Εκμίσθωση είναι ο δανεισμός με αντάλλαγμα, ενώ ο δανεισμός είναι χωρίς αντάλλαγμα. Αποτελεί διεθνή πρακτική η διαχείριση του δικαιώματος αυτού από Ο.Σ.Δ. Και αυτό διότι είναι πρακτικά αδύνατο ή ασύμφορο ο εκδότης να προβαίνει ατομικά σε συμφωνίες με την κάθε βιβλιοθήκη και να ελέγχει στη συνέχεια ποια δικά του βιβλία δανείζονται, πόσες φορές κλπ.

2) Δικαίωμα μετάδοσης ή αναμετάδοσης έργων του λόγου ή επιστήμης στο κοινό με τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση (2.2.γ. της Σύμβασης Ανάθεσης).

Αφορά τις περιπτώσεις έργων του λόγου που μεταδίδονται από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση, π.χ. άρθρα εφημερίδων που διαβάζονται σε

πρωινές εκπομπές, ποιήματα ή αποσπάσματα μυθιστορημάτων που διαβάζονται σε εκπομπές για το βιβλίο. Συγγραφείς ενδιαφέρονται ειδικά γι' αυτό το δικαίωμα διότι όταν καλούνται να συμμετάσχουν σε εκπομπές, δεν πληρώνονται και δεν μπορούν να διεκδικήσουν αμοιβή, ενώ τα δικαιώματα ανήκουν στον οργανισμό θα εισπράξουν αμοιβή. Περιλαμβάνει επίσης τις μεταφράσεις - υπότιτλους ξένων ταινιών ή σειρών καθώς και τη μετάδοση μυθιστορημάτων που έχουν διασκευαστεί σε σενάριο ταινιών ή σήριαλ. Δεν περιλαμβάνει το δικαίωμα διασκευής το οποίο το ασκεί ατομικά ο συγγραφέας ή ο εκδότης εάν έχει μεταβιβασθεί σε αυτόν.

3) Δικαίωμα δημόσιας εκτέλεσης έργων του λόγου εγγεγραμμένων σε κάθε είδους υλικούς φορείς ήχου ή ήχου και εικόνας ή μεταδιδόμενων από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση (2.2.δ. της Σύμβασης Ανάθεσης).

Αφορά τη χρήση έργων του λόγου που μεταδίδονται από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση ή από κασετόφωνα - βίντεο σε δημόσιους χώρους (καφενεία, εστιατόρια, ξενοδοχεία, καταστήματα κλπ). Είναι προφανές ότι το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να το ασκήσει ατομικά ο κάθε εκδότης. Ούτε και ο ΟΣΔΕΛ πρόκειται μόνος του να στήσει δίκτυο είσπραξης από αυτήν την πηγή, αλλά θα μας αποδίδεται ένα μικρό ποσοστό από τα ποσά που θα εισπράττουν οι κύριοι δικαιούχοι (σκηνοθέτες, μουσικοί, ηθοποιοί κλπ.).

4) Δικαίωμα παρουσίασης έργων του λόγου στο κοινό (2.2.ε. της Σύμβασης Ανάθεσης).

Αφορά την παρουσίαση έργων στο κοινό σε εκδηλώσεις που παρουσιάζονται βιβλία και διαβάζονται αποσπάσματα. Και εδώ οι συγγραφείς που συμμετέχουν σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις δεν αμείβονται και μπορούν να το επιτύχουν μέσω του οργανισμού.

5) Δικαίωμα εγγραφής, αναπαραγωγής και θέσης σε κυκλοφορία με κάθε είδους υλικούς φορείς ήχου ή ήχου και εικόνας έργων του λόγου που μελοποιήθηκαν με την άδεια του δικαιούχου (2.2.στ. της Σύμβασης Ανάθεσης)

Αφορά αποκλειστικά ποιήματα που μελοποιήθηκαν σε τραγούδια.

6) Δικαίωμα αναπαραγωγής έργων του λόγου με φωτοτυπικά μηχανήματα ή ανάλογα τεχνικά μέσα (2.2.ζ. της Σύμβασης Ανάθεσης).

Αφορά την παράνομη - μη ελεγχόμενη αναπαραγωγή. Η πολιτική του ΟΣΔΕΛ στο θέμα αυτό είναι:

1. να κινεί διαδικασίες εναντίον όσων προβαίνουν σε παράνομη φωτοτυπία βιβλίων.

2. να παραχωρεί άδειες έναντι αμοιβής για την αναπαραγωγή μικρού μέρους ενός βιβλίου όπου προβλέπονται κυρώσεις εάν ο αντισυμβαλλόμενος παραβιάσει τη σύμβαση. Από αυτή τη διαδικασία αδειοδότησης εξαιρούνται τα φωτοτυπικά καταστήματα για τα οποία δεν παραχωρείται κανενός είδους άδεια.

Η διαχείριση αυτού του δικαιώματος αποτελεί και τη μεγαλύτερη πηγή εσόδων για τους εκδότες και τους δημιουργούς στους άλλους ευρωπαϊκούς Ο.Σ.Δ.

7) Δικαίωμα ψηφιακής αναπαραγωγής έργων του λόγου ή επιστήμης που βρίσκονται σε βιβλιοθήκες ή αρχεία καθώς και το δικαίωμα διάθεσης των έργων αυτών στο κοινό (2.2.η της Σύμβασης Ανάθεσης).

Αφορά τη διάθεση έργων στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε επισκέπτης της βιβλιοθήκης ή του αρχείου να έχει πρόσβαση στα έργα αυτά αποκλειστικά μέσω υπολογιστή που είναι εγκατεστημένος στο χώρο που στεγάζεται η βιβλιοθήκη ή το αρχείο.

Τα παραπάνω δικαιώματα μεταβιβάζονται στον ΟΣΔΕΛ με αποκλειστικό σκοπό τη διαχείριση και όχι για να τα εκμεταλλευθεί ο ίδιος. Δηλαδή ο ΟΣΔΕΛ δεν θα κάνει ο ίδιος βιβλιοθήκη, τηλεοπτικό ή ραδιοφωνικό σταθμό, ούτε θα προμηθεύσει βιβλιοθήκες με βιβλία.

Τα παραπάνω δικαιώματα, τα διαχειρίζονται διεθνώς οι Ο.Σ.Δ. διότι δεν συμφέρει τους εκδότες ή τους συγγραφείς να τα διαχειρίζονται ατομικά. Είναι προφανές ότι οι συγγραφείς και οι εκδότες δεν έχουν τίποτα να χάσουν παρά μόνο να κερδίσουν από τη Σύμβαση Ανάθεσης με τον ΟΣΔΕΛ. Μόνο με υπογεγραμμένη Σύμβαση Ανάθεσης μπορεί ο ΟΣΔΕΛ να αποδώσει σε συγκεκριμένο δημιουργό το μερίδιο των δικαιωμάτων αυτών, που του αναλογεί.

2.9.1.2. Σκοπός λειτουργίας

Η τεχνολογική εξέλιξη και η ανεξέλεγκτη αναπαραγωγή οδηγεί στο να μην εισπράττουν οι πνευματικοί δημιουργοί τα νόμιμα δικαιώματά τους. Έτσι καταργείται η πνευματική ιδιοκτησία με αποτέλεσμα το μαρασμό της πνευματικής δημιουργίας. Η εύλογη αμοιβή 4% για τα φωτοτυπικά μηχανήματα, το χαρτί κατάλληλο για φωτοτυπία, τους σαρωτές και τις δισκέτες κάτω των 100 Mb, μόνο σε ένα βαθμό αναπληρώνει τα χαμένα εισοδήματα των δημιουργών.

Είναι πάντως η διεθνής πρακτική με την οποία οι δημιουργοί αποζημιώνονται για την ιδιωτική -και μόνον- αναπαραγωγή των έργων τους, την οποία επιτρέπει η νομοθεσία. Σε όλες τις πολιτισμένες χώρες το συλλογικό αυτό δικαίωμα το διαχειρίζονται Οργανισμοί Συλλογικής Διαχείρισης όπως ο ΟΣΔΕΛ.

Ο Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Έργων του Λόγου είναι μη κερδοσκοπικός συνεταιρισμός συγγραφέων, δημοσιογράφων, μεταφραστών και εκδοτών, εγκεκριμένος από το Υπουργείο Πολιτισμού και τον Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Είναι τακτικό μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας για τα Δικαιώματα Αναπαραγωγής και είναι συμβεβλημένος με τους δημιουργούς από 24 χώρες από όλο τον κόσμο.

1. ΒΡΑΖΙΛΙΑ
2. ΓΑΛΛΙΑ
3. ΓΕΡΜΑΝΙΑ
4. ΔΑΝΙΑ
5. ΕΛΒΕΤΙΑ
6. ΖΙΜΠΑΜΠΟΥΕ
7. Η.Π.Α
8. ΙΡΛΑΝΔΙΑ
9. ΙΣΛΑΝΔΙΑ
10. ΙΣΠΑΝΙΑ
11. ΚΑΝΑΔΑΣ
12. ΚΑΝΑΔΑΣ (ΚΕΜΠΕΚ)
13. Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ (ALCS)
14. Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ (CLA)
15. ΜΑΛΤΑ
16. ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ
17. ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ
18. ΝΟΡΒΗΓΙΑ
19. ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ
20. ΟΥΓΓΑΡΙΑ

21. ΠΟΛΩΝΙΑ
22. ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ
23. ΤΖΑΜΑΪΚΑ
24. ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ

2.9.2.ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (ΑΕΠΙ)

Η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΑΕΠΙ), λειτουργεί ως Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης με βάση τις διατάξεις του Νόμου 2121/1993. Σκοπός του Οργανισμού, σύμφωνα με το νόμο και το καταστατικό του, είναι η διαχείριση και προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, για όλα τα έργα που έχουν συνθέσει ή/και συγγράψει κατά το παρελθόν και για όσα πρόκειται να συνθέσουν ή/και να συγγράψουν στο μέλλον οι συμβαλλόμενοι με αυτόν δημιουργοί /δικαιούχοι μουσικών έργων.

Η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (ΑΕΠΙ) ιδρύθηκε το 1930, σε μια εποχή που ο όρος «πνευματικό δικαίωμα» και η έννοια της προστασίας των πνευματικών δημιουργών ήταν στη χώρα μας πρωτόγνωρα. Μετά από οκτώ και πλέον δεκαετίες συνεχούς λειτουργίας και αγώνων για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών μουσικών έργων, η ΑΕΠΙ εκπροσωπεί περισσότερους από 11.000 Έλληνες καθώς και 2.200.000 και πλέον ξένους πνευματικούς δημιουργούς που της εμπιστεύτηκαν το έργο τους και τη διαχείρισή του. Σήμερα στην ΑΕΠΙ ΑΕ απασχολούνται 145 εργαζόμενοι, εκ των οποίων 132 στα κεντρικά της γραφεία στο Μαρούσι και 13 στα περιφερειακά της γραφεία. Επίσης, στον

οργανισμό μας απασχολούνται 83 άτομα ως τοπικοί αντιπρόσωποι ανά την Ελλάδα αλλά και αρκετοί εποχιακοί συνεργάτες.

Η ΑΕΠΙ συμμετέχει ενεργά στο παγκόσμιο γίνεσθαι σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Αμέσως μετά την ίδρυσή της, έγινε μέλος δύο παγκόσμιων Οργανισμών Συνομοσπονδιών, του BIEM (Συνομοσπονδία Οργανισμών Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας για τα Μηχανικά Δικαιώματα) και της CISAC (Συνομοσπονδία Οργανισμών Προστασίας Πνευματικής Ιδιοκτησίας για τα Εκτελεστικά Δικαιώματα). Στα πλαίσια της αποτελεσματικότερης εκπροσώπησης των μελών της η ΑΕΠΙ δραστηριοποιείται - συμμετέχει ενδεικτικά στα ακόλουθα:

- Διεθνή συνέδρια, που αφορούν σε νομικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της Προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

- Έρευνες, εισηγήσεις και προτάσεις προς την εκάστοτε Ελληνική Κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Ένωση, για θέματα που αφορούν στους δημιουργούς (οικονομικά, φορολογικά, κοινωνική ασφάλιση κ.α.) και στην πάταξη της μουσικής πειρατείας. Η ΑΕΠΙ συμμετείχε επίσης στην ίδρυση της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Οργανισμών Πνευματικής Ιδιοκτησίας GESAC για την προώθηση οικονομικών και νομικών θεμάτων των πνευματικών δημιουργών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διεθνής συνεργασία για την εκπροσώπηση και προστασία του έργου των Ελλήνων πνευματικών δημιουργών σε 180 εδαφικές περιοχές του κόσμου και αντίστοιχα των ξένων δημιουργών στην Ελλάδα, υλοποιείται μέσω:

- Της συνεχούς ανταλλαγής πληροφοριών και στοιχείων σχετικά με το εκπροσωπούμενο ρεπερτόριο κάθε οργανισμού.

- Της ανταλλαγής στοιχείων σχετικά με ονόματα νέων δημιουργών, καταλόγους εκδοτών μουσικής και ποσότητες παραγωγής υλικών φορέων ήχου ή ήχου και εικόνας σε κάθε χώρα.
- Νομοθετικών και τεχνολογικών εξελίξεων σε επίπεδο εθνικό, Ευρωπαϊκής Ένωσης κτλ.

2.9.3. IFPI

Η Διεθνής Ομοσπονδία Φωνογραφικής Βιομηχανίας (International Federation of Phonographic Industry - IFPI) εκπροσωπεί πλέον των 1.400 δισκογραφικών εταιριών - παραγωγών γραμμένων υλικών φορέων ήχου, σε περισσότερες από 70 χώρες στον κόσμο.

Το IFPI αντιπροσωπεύει τα μέλη του σε τρία επίπεδα: διεθνές, περιφερειακό και εθνικό. Διεθνώς, η Γραμματεία (Secretariat) του IFPI στο Λονδίνο αναφέρεται στο κύριο Συμβούλιο των Διευθυντών (Main Board of Directors) και συνεργάζεται απ' ευθείας με τις επιτροπές των εταιριών σε θέματα όπως είναι οι νομικές τακτικές, τα δικαιώματα εκτέλεσης και η τεχνολογία.

Σε περιφερειακό επίπεδο, το έργο της οργάνωσης συντονίζεται από τα αρμόδια γραφεία Ευρώπης, Ν.Α. Ασίας και, από τον Ιανουάριο του 2000, Λατινικής Αμερικής (πρώην FLAPF). Τα περιφερειακά γραφεία του IFPI εδρεύουν στις Βρυξέλλες, το Χονγκ Κονγκ, τη Μόσχα και το Μαϊάμι. Αναφέρονται στα περιφερειακά Συμβούλια Διευθυντών που αντιπροσωπεύουν τις πολυεθνικές και ανεξάρτητες δισκογραφικές εταιρίες. Αντιπρόσωποι των περιφερειακών Συμβουλίων (από πολυεθνικές και ανεξάρτητες εταιρίες) συμμετέχουν στο κύριο Συμβούλιο των Διευθυντών.

Το IFPI ενεργεί και σαν οργανισμός "ομπρέλα" για τις 46 εθνικές ενώσεις που βρίσκονται σε όλο τον κόσμο, τόσο μέσα από τα διεθνή όσο και από τα περιφερειακά γραφεία του. Οι Εθνικές Ενώσεις του IFPI αναφέρονται στα τοπικά Συμβούλια, αλλά συνεργάζονται στενά και με τα περιφερειακά γραφεία. Οι Διευθυντές των Εθνικών Ενώσεων συμμετέχουν στα περιφερειακά συμβούλια του IFPI.

Παράλληλα, υπάρχει και μία Διεύθυνση Δίωξης της Πειρατείας του IFPI, από το 1997, που συντονίζει σε διεθνές επίπεδο την αντιμετώπιση του προβλήματος των πλαστών CD. Οι ενέργειες της Δίωξης συντονίζονται κεντρικά από τη Γραμματεία του IFPI και πραγματοποιούνται από τα Γραφεία Δίωξης σε τοπικό επίπεδο.

Το IFPI είναι συγγενής οργανισμός της Recording Industry Association of America (RIAA), την Εθνική Ένωση που είναι αρμόδια για την μεγαλύτερη, παγκόσμια, αγορά μουσικής.

2.9.3.1. Ελληνική Ένωση

Η ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ αποτελεί το ελληνικό τμήμα της IFPI. Στόχος της Ένωσης είναι η προστασία των Ελληνικών δισκογραφικών εταιριών και η συνεργασία με τη διεθνή οργάνωση του IFPI για την προστασία και την προώθηση της μουσικής και στη χώρα μας.

Μέλη της Ε.Ε.Π.Η. είναι η πλειοψηφία των δισκογραφικών εταιριών που λειτουργούν στην Ελλάδα:

ΑΕΡΑΚΗΣ

www.cretanmusic.gr

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΚΗ

www.palko.gr

ALPHA RECORDS	www.alpharecords.gr
ANNERIEKE DIEPEVEEN	
ARCHANGEL MUSIC	www.archangel.gr
ATLANTIS RECORDS	www.atlantisfm.gr
GENERAL MUSIC	www.generalmusic.gr
CRETAPHON	www.cretaphone.gr
ΔΙΚΤΥΟ Π.Μ.	www.diktiopm.gr
ΕΤΑΙΡΙΑ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ (LYRA-MBI-LEGEND)	www.moderntimes.gr
EXIS MUSIC	www.exismusic.gr
HEAVEN MUSIC	www.heavenmusic.gr
JES MUSIC FACTORY	www.sound.gr
MINOS-EMI	www.emimusic.gr
POLYMUSIC	www.polymusic.net
PROMINENCE RECORDINGS	www.prominence-recordings.com
ΣΕΙΡΙΟΣ	www.sirius.gr
ΣΕΙΣΤΡΟΝ	www.aerakis.net
SMILE RECORDS	www.smilerecords.gr
SONY MUSIC	www.sonymusic.gr
SPOT MUSIC	
SYMPONY RECORDS	www.symphonyrecords.com
UNIVERSAL MUSIC	
VICTORY MUSIC	www.victorymedia.org
WARNER MUSIC GREECE	
WAVE MUSIC	www.wavemusic.gr

2.9.4. GRAMMO

Grammo είναι ο διακριτικός τίτλος του "Όργανισμού Συλλογικής Διαχείρισης & Προστασίας των Δικαιωμάτων των Παραγωγών Υλικών Φορέων Ήχου ή Εικόνας και Ήχου". Ο Grammo δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 1994 με τη μορφή αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας με στόχο τη συλλογική διαχείριση των συγγενικών δικαιωμάτων των παραγωγών εταιριών μουσικής, όπως αυτά προκύπτουν από το Νόμο 2121 του 1993 περί "πνευματικής ιδιοκτησίας, συγγενικών δικαιωμάτων και πολιτιστικών θεμάτων".

Ο Grammo, με βάση το καταστατικό του, έχει εξουσιοδοτηθεί από τις παραγωγούς εταιρίες ώστε, μεταξύ άλλων, να:

- καταρτίζει συμβάσεις με τους χρήστες για τους όρους εκμετάλλευσης των έργων των μελών του, καθώς και για την οφειλόμενη αμοιβή, να εισπράττει την αμοιβή και να κατανέμει μεταξύ των μελών του τα εισπραττόμενα ποσά
- να προβαίνει σε κάθε προβλεπόμενη ενέργεια για τη νόμιμη προστασία των μελών του ή των δικαιοδόχων τους και να ζητεί την απαγόρευση πράξεων που προσβάλλουν το δικαίωμα ως προς τις εξουσίες που του έχουν ανατεθεί
- να ενεργεί με σύμπραξη δημόσιας αρχής τους αναγκαίους ελέγχους σε καταστήματα πώλησης, ενοικίασης, ή δανεισμού αντιτύπων ή δημόσιας εκτέλεσης των έργων που προστατεύει για να

διαπιστώνει εάν οι πράξεις αυτές δεν προσβάλλουν τα δικαιώματα των μελών του

- να εκπροσωπεί στην Ελλάδα σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαιότητας, αλλοδαπούς οργανισμούς ή εταιρίες διαχείρισης ή προστασίας ή διαχείρισης και προστασίας αλλοδαπών παραγωγών υλικών φορέων ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας και να ασκεί στην Ελλάδα για λογαριασμό των μελών τους τα ίδια δικαιώματα που ασκεί για τα μέλη του

- να ασκεί κατόπιν σχετικής εντολής και εξουσιοδότησης, τις ίδιες εξουσίες που ασκεί για τα μέλη του για λογαριασμό άλλων διαχειριστικών οργανισμών που έχουν ιδρυθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2121/93 ή και να ιδρύει με άλλους διαχειριστικούς οργανισμούς εισπρακτικούς φορείς οποιασδήποτε μορφής για την είσπραξη και διανομή των δικαιωμάτων αυτών

Άλλοι ελληνικοί οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης είναι ο ΔΙΟΝΥΣΟΣ (Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Ελλήνων Ηθοποιών), η Ερατώ (Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Τραγουδιστών – Ερμηνευτών Συν. Π.Ε.), ο Απόλλων (Οργανισμός Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων Ελλήνων μουσικών Συν. Π.Ε.).

2.10. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

2.10.1. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

- Διεθνής Σύμβαση Βέρνης-Παρισίου 1971 για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων (Ν.100/1975 ΦΕΚ Α 162/1-8-1975)
- Παγκόσμια Σύμβαση-Γενεύης 1952 (ΝΔ 4254/1962 ΦΕΚ Α 166/17-10-1962)
- Διεθνής Σύμβαση Ρώμης-1961 για την προστασία των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών ,των παραγωγών φωνογραφημάτων και των οργανισμών ραδιοτηλεόρασης (Ν. 2054/1992 ΦΕΚ Α 104/30-6-1992)
- Διεθνής Σύμβαση Γενεύης-1971 για την προστασία των παραγωγών φωνογραφημάτων εναντίον της μη επιτρεπόμενης αναπαραγωγής των φωνογραφημάτων τους (Ν. 2148/1993 ΦΕΚ Α 96/16-6-1993)
- Διεθνής Σύμβαση που αφορά τη διανομή σημάτων φορέων προγραμμάτων μεταδιδόμενων δια δορυφόρου-Βρυξέλλες 1974 (Ν. 1944/1991 ΦΕΚ Α 56/22-4-1991)
- Κύρωση της Τελικής Πράξης που περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Γύρου της Ουρουγουάης-Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου- Μαράκες 1994 (Ν. 2290/1995 ΦΕΚ Α 28/9-2-1995)

□ Συνθήκη του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα - Γενεύη 1996 (Ν. 3183/2003 ΦΕΚ Α 228/26-9-2003)

2.10.2. ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

- Διορθωτικό στην Οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με την Επιβολή των Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΕΕ L 157 της 30.4.2004) Επίσημη Εφημερίδα αριθμ. L 195 της 02/06/2004
- Οδηγία 2004/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με την Επιβολή των Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας.
- Οδηγία 2001/29/ΕΚ για την Εναρμόνιση Ορισμένων Πτυχών του Δικαιώματος του Δημιουργού και Συγγενικών Δικαιωμάτων στην Κοινωνία της Πληροφορίας.
- Οδηγία 96/9/ΕΟΚ σχετικά με τη Νομική Προστασία των Βάσεων Δεδομένων.
- Οδηγία 93/98/ΕΟΚ σχετικά με την εναρμόνιση της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενών δικαιωμάτων.
- Οδηγία 92/100/ΕΟΚ σχετικά με το Δικαίωμα Εκμίσθωσης, το Δικαίωμα Δανεισμού και Ορισμένα Δικαιώματα Συγγενικά προς την Πνευματική Ιδιοκτησία στον Τομέα των Προϊόντων της Διανοίας.
- 91/250 ενοποιημένη

- Οδηγία 91/250/ΕΟΚ για τη Νομική Προστασία των Προγραμμάτων Ηλεκτρονικών Υπολογιστών

2.10.3. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Υ.Α. 8300/2003, Κανονισμός Λειτουργίας Δημοσίων Βιβλιοθηκών
- Ν. 3184/2003, Κύρωση της Συνθήκης του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας για την Πνευματική Ιδιοκτησία
- Ν.3183/2003 - Κύρωση της Συνθήκης του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας για τις εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα
- Ν. 3057/2002, Εναρμόνιση Ορισμένων Πτυχών του Δικαιώματος του Δημιουργού και των Συγγενικών Δικαιωμάτων στην Κοινωνία της Πληροφορίας και Άλλες Διατάξεις, Άρθρο 81 (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2001/29)
- Ν. 2819/2000, Νομική Προστασία των Βάσεων Δεδομένων και Άλλες Διατάξεις, Άρθρο 7 (Εναρμόνιση με την Οδηγία 96/9/ΕΟΚ)
- Ν. 2557/1997, Θεσμοί Μέτρα και Δράσεις Πολιτιστικής Ανάπτυξης, Άρθρο 8 (Τροποποίηση του Ν. 2121/1993)
- Ν. 2435/1996 Άρθρο 3, (Τροποποίηση του Ν. 2121/1993)
- Ν.2121/1993, Η Πνευματική Ιδιοκτησία, τα Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Οι εξελίξεις των νέων τεχνολογιών έχουν δημιουργήσει νέες προσδοκίες για τις ψηφιακές βιβλιοθήκες. Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη στον τομέα της ψηφιοποίησης δίνει την δυνατότητα ψηφιακής αναπαραγωγής πολυπληθέστερων αντικειμένων, ενώ το διαδίκτυο την ίδια στιγμή έχει καταφέρει να ανοίξει ορίζοντες στην προβολή, στην πρόσβαση και διακίνηση ψηφιακών τεκμηρίων. Η υπάρχουσα τεχνολογική υποδομή και η δυναμική μορφή που έχει το ψηφιακό περιεχόμενο, μας δίνει τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε συλλογές πλαισιωμένες από πολλές, διαφορετικές και συνάμα χρήσιμες υπηρεσίες. Όσο οι ψηφιακές πηγές πληροφόρησης αυξάνονται, τόσο οι ψηφιακές βιβλιοθήκες θα στοχεύουν στο να παρέχουν το υπάρχον υλικό στο δυνητικό χρήστη. Εάν μία ψηφιακή βιβλιοθήκη κατορθώσει να παρέχει στο χρήστη αυτό που ακριβώς αναζητάει, αλλά και να προσφέρει τη δυνατότητα της επεξεργασίας του μέσα από κάποιες υπηρεσίες, τότε θεωρείται επιτυχημένη.

Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες του μέλλοντος θα είναι συνεχώς επεκτάσιμα συστήματα, δηλ. το περιεχόμενο, οι υπηρεσίες και οι μορφές χρήσης θα εξελίσσονται για να καλύψουν τις νέες απαιτήσεις και να δημιουργήσουν νέες δυνατότητες. Το περιεχόμενο θα αυξηθεί όχι μόνο επειδή νέα τεκμήρια θα δημοσιεύονται, αλλά και επειδή νέοι προμηθευτές πληροφοριών θα δημιουργήσουν ψηφιακές βιβλιοθήκες καθιστώντας το περιεχόμενό τους διαθέσιμο, επίσης υπηρεσίες, που θα υποστηρίζονται από νέες τεχνολογίες θα προστεθούν για να ικανοποιήσουν αλλά και να υποκινήσουν νέες χρήσεις των συστημάτων. Νέες μορφές αλληλεπίδρασης θα ενσωματωθούν στα συστήματα για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις νέων δυνητικών κοινοτήτων.

Σύμφωνα με τους (McCray, Gallagher, 2001) η οικοδόμηση μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης είναι υπόθεση με πολλές απαιτήσεις. Πριν αρχίσει κανείς ένα τέτοιο εγχείρημα, είναι σημαντικό να λάβει υπόψη κάποιες βασικές αρχές που αφορούν το σχεδιασμό, την εφαρμογή και τη συντήρηση οποιασδήποτε ψηφιακής βιβλιοθήκης. Παραθέτουμε στη συνέχεια έναν

σχετικό πίνακα δέκα αρχών¹⁹, σύμφωνα με τον οποίο μια ψηφιακή βιβλιοθήκη οφείλει:

- Να αναμένει νέες λειτουργίες, την επέκταση του συστήματος (για την κάλυψη των μελλοντικών αναγκών).
- Να γνωρίζει το περιεχόμενο σου
- Να εμπλέκει με τους κατάλληλους ανθρώπους
- Να σχεδιάζει χρήσιμα συστήματα
- Να εξασφαλίσει ανοικτή πρόσβαση στο περιεχόμενο σου
- Να λαμβάνει υπόψη τα πνευματικά δικαιώματα
- Να αυτοματοποιεί οτιδήποτε είναι δυνατό
- Να υιοθετεί και να τηρεί κατά γράμμα τα πρότυπα
- Να εξασφαλίζει την ποιότητα
- Να λαμβάνει υπόψη την διατήρηση των ψηφιακών αντικειμένων

3.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Η ψηφιακή βιβλιοθήκη σύμφωνα με αρκετούς επιστήμονες δεν μπορεί να ερμηνευτεί με έναν και μοναδικό ορισμό, καθότι οι πλευρές τις οποίες έρχεται να καλύψει έχουν πολλές διαστάσεις και είναι δύσκολο να συνοψιστούν σε έναν ορισμό ή να συμπεριληφθούν σε μια και μόνη έννοια.

Η συνήθης ακαδημαϊκή πρακτική για να οδηγηθούμε στον αρτιότερο δυνατό ορισμό είναι ο συνδυασμός των βασικότερων και πιο αποδεκτών ορισμών από όσους έχουν διατυπωθεί ως τώρα. Για να επιτύχουμε τη συγκεκριμένη σύνθεση θα παρουσιάσουμε πρώτα ορισμένους ορισμούς, οι οποίοι κατάφεραν να ξεχωρίσουν και να θεωρηθούν οι πιο αντιπροσωπευτικοί:

Ορισμός 1: Ως Ψηφιακή βιβλιοθήκη ορίζεται η συλλογή ψηφιακών αντικειμένων, κειμένων, βίντεο και ήχου, μαζί με μεθόδους για πρόσβαση και ανάκτηση της πληροφορίας, καθώς και για επιλογή, οργάνωση και συντήρηση της συλλογής²⁰.

¹⁹ Alexa T. McCray and Marie E. Gallagher, Principles for digital library development. Communications of the ACM .Vol.44, No. 5,2001

²⁰ Haigh S., 1998, "A Glossary of Digital Library Standards, Protocols and Formats", National Library of Canada

Ορισμός 2: Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες είναι οργανισμοί που παρέχουν τους πόρους για τη συλλογή, οργάνωση και προσφορά πνευματικής πρόσβασης, όπως και για την ερμηνεία, διανομή, διατήρηση και εξασφάλιση της διατήρησης του συνόλου των συλλογών ψηφιακών εργασιών με την πάροδο του χρόνου, έτσι ώστε να είναι άμεσα και οικονομικά διαθέσιμες για χρήση από μια ορισμένη κοινότητα χρηστών ή ομάδες κοινοτήτων²¹.

Ορισμός 3: Η ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι μια διοικούμενη συλλογή πληροφοριών με σχετικές υπηρεσίες, όπου οι πληροφορίες αποθηκεύονται σε ψηφιακές μορφές και είναι προσπελάσιμες μέσω του διαδικτύου. Οι πληροφορίες είναι αντικείμενο διαχείρισης και αυτά τα δεδομένα, όταν οργανώνονται συστηματικά, γίνονται μια συλλογή ψηφιακής βιβλιοθήκης²².

Ορισμός 4: Η ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι ένα καταναμεμημένο τεχνολογικό περιβάλλον που ελαττώνει δυναμικά τα εμπόδια της δημιουργίας, διανομής, διαχείρισης, αποθήκευσης, ολοκλήρωσης και επαναχρησιμοποίησης των πληροφοριών από ιδιώτες ή ομάδες ερευνητών²³.

Ορισμός 5: Τέλος ο (Nornberg, 1995) ορίζει τις ψηφιακές βιβλιοθήκες ως ένα αναδυόμενο πεδίο που συγκεντρώνει πολλούς ερευνητές από ήδη υπάρχουσες επιστημονικές περιοχές. Την ίδια στιγμή παρουσιάζει και κάποιες επιπρόσθετες προσεγγίσεις ερευνητών²⁴.

Ειδικότερα:

- Οι εργαζόμενοι σε βιβλιοθήκες αναγνωρίζουν στις ψηφιακές βιβλιοθήκες την ίδια συνεχή τάση προς αυτοματοποίηση και εξέλιξη των φυσικών βιβλιοθηκών, καθώς δημιουργούνται νέες πληροφοριακές πηγές, νέοι τρόποι απόκτησης γνώσης, νέοι μέθοδοι αποθήκευσης και ασφάλειας των πληροφοριών και νέες προοπτικές στην ταξινόμηση και οργάνωση της βιβλιοθήκης.

- Οι ερευνητές οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε βάσεις δεδομένων ή σε ανάκτηση πληροφοριών, βλέπουν τις ψηφιακές βιβλιοθήκες ως ένα σύνολο ενοποιημένων βάσεων δεδομένων.

²¹ Saracevic T., 2000, "Digital library evaluation: toward an evolution of concepts". Library Trends

²² Arms W., "Glossary", The MIT Press

²³ Fox Edward A. " Source Book on Digital Libraries "

²⁴ Nornberg, P, 1995, "Digital Libraries: Issues and Architectures", Conference of Digital Libraries

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο κυριότερος λόγος απουσίας ενός πλήρους ορισμού είναι η διαφοροποίηση που παρουσιάζουν τα διάφορα συστήματα ψηφιακών βιβλιοθηκών που έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα. Λόγω της μικρής ομοιότητας που υπάρχει ανάμεσα τους δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα για μια κοινά αποδεκτή ταξινόμηση και ορισμό.

Παρά τις σημαντικές ελλείψεις σε θέματα ορισμού αξίζει να αναφερθεί ότι όλοι συμφωνούν σε ένα σημείο: "η ψηφιακή βιβλιοθήκη χαρακτηρίζεται ως μια πολύ ενδιαφέρουσα αλλά και ευμετάβλητη περιοχή δραστηριοποίησης που μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα αποτελεσματική στην προσπάθεια για οργάνωση, παροχή και ανάκτηση γνώσης."²⁵

Η ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι ταυτόχρονα η υποδομή, οι πολιτικές και οι διαδικασίες, αλλά και οι οργανωτικοί, πολιτικοί και οικονομικοί μηχανισμοί που είναι απαραίτητοι για την πρόσβαση και την διατήρηση του ψηφιακού περιεχομένου. Άλλες ψηφιακές βιβλιοθήκες παρέχουν υπηρεσίες από πολλές βιβλιοθήκες, άλλες απαιτούν εγγραφή για να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και άλλες αποτελούν την ψηφιακή μορφή των παραδοσιακών βιβλιοθηκών. Όλες ποικίλουν ως προς τον χαρακτήρα και τον τύπο του περιεχομένου, με κάποιες από αυτές να έχουν στην κατοχή τους ομογενοποιημένες συλλογές σε συγκεκριμένο θέμα ή μέσον, έναντι άλλων που φέρουν ετερογενείς οντότητες. Εντούτοις, αυτό που τους λείπει είναι μια γενική παραδοχή στο τι είναι μία ψηφιακή βιβλιοθήκη.

Η Association of Research Libraries (2006) απομόνωσε τις ομοιότητες από ένα σύνολο ορισμών και μας σκιαγραφεί την ψηφιακή βιβλιοθήκη ως εξής:

- Η ψηφιακή βιβλιοθήκη δεν είναι μία οντότητα, αλλά ένα σύνολο οντοτήτων.
- Η ψηφιακή βιβλιοθήκη χρειάζεται την τεχνολογία προκειμένου να ενώσει τις πληροφοριακές πηγές.
- Ο δεσμός ανάμεσα σε πολλές ψηφιακές βιβλιοθήκες και πηγές πληροφοριών δεν είναι εμφανής στον τελικό χρήστη.
- Η πρόσβαση στις ψηφιακές βιβλιοθήκες και στις υπηρεσίες πληροφόρησης είναι ο πρωταρχικός στόχος.

²⁵ Παναγιωτόγλου, Μ., 2005, «Ψηφιακές βιβλιοθήκες», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

- Οι ψηφιακές συλλογές δεν είναι απλά και μόνο υποκατάστατα των εντύπων, αντίθετα αποτελούνται από ένα σύνολο συστατικών που δεν βρίσκονται σε έντυπη μορφή. Ένα ψηφιακό αντικείμενο δηλαδή, αποτελείται από πολλά περισσότερα συστατικά από ότι το αντίστοιχο έντυπο.

Οι υπηρεσίες μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης αντιπροσωπεύουν συγκεκριμένες λειτουργίες στον χρήστη, προκειμένου να καλύψει τις πληροφοριακές τους ανάγκες. Μία ψηφιακή βιβλιοθήκη περιλαμβάνει δηλαδή υπηρεσίες που καλύπτουν ανάγκες διαχείρισης της συλλογής, υπηρεσίες αποθήκευσης, υπηρεσίες που βοηθούν το χρήστη να διαμορφώσει ερωτήματα και τέλος υπηρεσίες πρόσβασης στα αντικείμενα και διάχυσης τους στην επιστημονική κοινότητα.

3.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Τα χαρακτηριστικά των ψηφιακών βιβλιοθηκών, έχουν δημιουργήσει μία νέα τάξη πραγμάτων, επηρεάζουν την οργάνωση και την διοίκησή τους και είναι τα ακόλουθα:

- _ Η ψηφιακή βιβλιοθήκη περιέχει ποικίλες πηγές ψηφιακής πληροφορίας από απλά κείμενα μέχρι εικόνα, ήχο και video.

- _ Η ψηφιακή βιβλιοθήκη δεν περιορίζεται χωροχρονικά ²⁶.

- _ Οι χρήστες της δεν περιορίζονται σε χώρο και σε αρκετές περιπτώσεις χρειάζεται να σχεδιαστούν διαφορετικά επίπεδα υπηρεσιών προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες τόσο του τοπικού όσο και του απομακρυσμένου χρήστη ²⁷.

- _ Παρέχει πρόσβαση σε διάφορες ετερογενείς πηγές πληροφόρησης, γι' αυτό η ύπαρξη κατάλληλης υποδομής κρίνεται απαραίτητη.

- _ Οι χρήστες μπορούν να χρησιμοποιούν την ίδια πηγή πληροφόρησης ταυτόχρονα.

- _ Οι υπηρεσίες παρέχονται σε αυτούς οποιαδήποτε ώρα, οπουδήποτε στον κόσμο και σε οποιαδήποτε γλώσσα.

²⁶ Μπώκος,Γ. _.(2001).Εισαγωγή στην επιστήμη της πληροφόρησης. Αθήνα: Παπασωτηρίου

²⁷ Chowdhury G. and Chowdhury S. (2003). Introduction to digital libraries. London: Facets Publishing.

_ Διαθέτει λογισμικό οργάνωσης, διαχείρισης ανάκτησης και διάθεσης των πληροφοριών που επιτρέπει την πιο αποτελεσματική εκμετάλλευση του υλικού από τον χρήστη²⁸.

_ Προκειμένου να δημιουργηθεί η υποδομή για μια παγκόσμια επιφάνεια η ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι σε θέση να χειριστεί πολύγλωσσες πηγές πληροφοριών.

_ Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες επέφεραν μια παραδειγματική αλλαγή όχι μόνο στη διαχείριση της πληροφορίας, αλλά και στην έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας²⁹.

Πολλές από τις ψηφιακές βιβλιοθήκες είναι δικτυακά συστήματα που φιλοξενούνται από τους κεντρικούς υπολογιστές των οργανισμών και οι υπηρεσίες τους μπορούν να είναι κατανεμημένες ή αναδιπλωμένες (replicated) σε περισσότερους από έναν κεντρικούς υπολογιστές. Η επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών υπηρεσιών που θα διατίθενται από διαφορετικούς κεντρικούς υπολογιστές οφείλει να είναι δυναμική, δεδομένου ότι θα επηρεάζεται από την διαθεσιμότητα των πηγών των ιδρυμάτων και από την ισχύ (status) των συνδέσεων. Συνεπώς η ερευνητική κοινότητα οφείλει να είναι ικανή για τον κατάλληλο σχεδιασμό συστημάτων που θα υποστηρίζουν αυτές τις μορφές εξέλιξης.

Προκειμένου να είναι δυνατή η επέκταση υπηρεσιών, αυτά τα συστήματα πρέπει να βασιστούν σε ανοικτές αρχιτεκτονικές: ανοικτή αρχιτεκτονική είναι αυτή στην οποία η λειτουργικότητα δομείται από ένα σύνολο καθορισμένων με σαφήνεια ξεχωριστών υπηρεσιών που εξελίσσονται και υπακούουν σε έναν αριθμό θεσπισμένων κανόνων.

Πρέπει να επισημανθεί, ότι η ψηφιακή βιβλιοθήκη στην παρούσα της μορφή αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής έρευνας και πειραματισμού από διάφορες απόψεις: τα ζητήματα οργάνωσης και διοίκησης, τους μηχανισμούς και λογισμικά διαχείρισης και ωφέλιμης χρήσης της πληροφορίας, την αντιμετώπιση των ποικίλων νομικών, οικονομικών και κοινωνικών

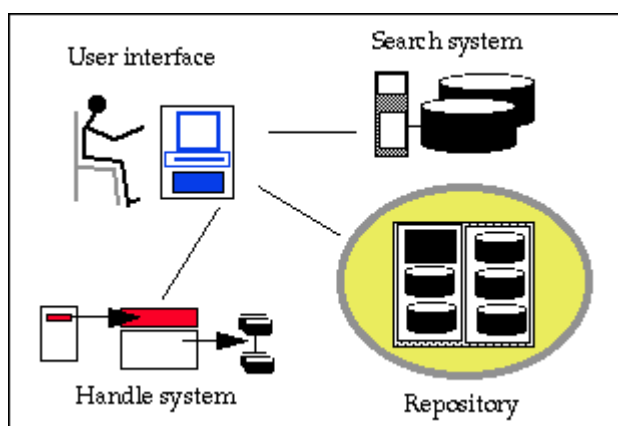
²⁸ Chowdhury G. and Chowdhury S. (2003). Introduction to digital libraries. London: Facets Publishing.

²⁹ Chowdhury G. and Chowdhury S. (2003). Introduction to digital libraries. London: Facets Publishing.

προβλημάτων που θέτει η διαχείριση και χρησιμοποίηση του ψηφιακού υλικού³⁰.

3.3. ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΜΕΡΗ ΜΙΑΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Η οργάνωση μιας τυπικής ψηφιακής βιβλιοθήκης επιτρέπει σε πολλά συστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών να συνυπάρχουν. Τα βασικά συστατικά μέρη της δομής μιας τυπικής ψηφιακής βιβλιοθήκης υποδεικνύονται στην παρακάτω εικόνα. Αυτά μπορούν να εκμεταλλευτούν, από μια ευρύτατη ποικιλία υπολογιστικών συστημάτων που συνδέονται μέσω ενός δικτύου υπολογιστών, όπως είναι το Διαδίκτυο.

Βασικά συστατικά μέρη της δομής μιας τυπικής ψηφιακής βιβλιοθήκης

Διεπαφές με τον χρήστη (User interfaces) Υπάρχουν δύο είδη διεπαφών: Μία για τους χρήστες της βιβλιοθήκης και μια άλλη για τους βιβλιοθηκονόμους και τους διαχειριστές συστήματος (system administrators) που διαχειρίζονται τους διάφορους καταλόγους. Ένας τυποποιημένος φυλλομετρητής χρησιμοποιείται για την "ανάγνωση" των σελίδων από το χρήστη. Αυτός μπορεί να είναι ο Netscape Navigator, ο Microsoft Internet Explorer ή κάποιοι άλλοι. Ο φυλλομετρητής συνδέεται με κάποιες υπηρεσίες πελάτη, που διαθέτουν ενδιάμεσες λειτουργίες μεταξύ αυτού και των άλλων συντελεστών του συστήματος. Οι υπηρεσίες πελάτη επιτρέπουν στο χρήστη να αποφασίσει που θα αναζητήσει και τι πληροφορίες θα ανακτήσει. Επίσης, μεταφράζουν την πληροφορία που είναι δομημένη ως ψηφιακά αντικείμενα, μεταβιβάζουν όρους και συνθήκες, διαχειρίζονται τους συσχετισμούς ανάμεσα

³⁰ Μπώκος,Γ.__(2001).Εισαγωγή στην επιστήμη της πληροφόρησης. Αθήνα: Παπασωτηρίου

στα ψηφιακά αντικείμενα, και μετατρέπουν τα πρωτόκολλα που χρησιμοποιούνται από διάφορα μέρη του συστήματος.

Αποθήκη δεδομένων (Repository)

Οι αποθήκες δεδομένων αποθηκεύουν και διαχειρίζονται ψηφιακά αντικείμενα και άλλες πληροφορίες. Μια μεγάλη ψηφιακή βιβλιοθήκη πρέπει να διαθέτει αποθήκες δεδομένων διαφόρων τύπων, δηλαδή σύγχρονες βάσεις δεδομένων και ισχυρούς Web servers. Έχουν αναπτυχθεί διάφορες εφαρμογές και πρωτόκολλα για τις αποθήκες δεδομένων αλλά το πιο διαδεδομένο είναι το πρωτόκολλο πρόσβασης αποθήκης δεδομένων (repository access protocol - RAP). Τα χαρακτηριστικά του RAP είναι η ρητή αναγνώριση των δικαιωμάτων και των επιτρεπτών ορίων δραστηριότητας, που χρειάζεται να αποσαφηνιστούν πριν ένας client αποκτήσει πρόσβαση σε ένα ψηφιακό αντικείμενο, υποστήριξη για ένα ευρύ γενικό πλαίσιο διάδοσης των αντικειμένων, καθώς και μια αρχιτεκτονική με καλά ορισμένες διεπαφές με το χρήστη.

Σύστημα τιτλοποίησης (Handle system)

Οι τίτλοι είναι γενικού σκοπού προσδιοριστές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αναγνώριση πληροφοριακών πηγών, όπως ψηφιακά αντικείμενα, για μεγάλες χρονικές περιόδους και να διαχειρίζονται υλικό που είναι αποθηκευμένο σε μία αποθήκη ή βάση δεδομένων. Το σύστημα CNRI τιτλοποίησης αντικειμένων είναι ένα υπολογιστικό σύστημα που διαθέτει μια κατανεμημένη υπηρεσία καταλόγων για τίτλους πληροφοριακών πηγών του Internet. Όταν χρησιμοποιείται με την αποθήκη δεδομένων, το σύστημα τιτλοποίησης δέχεται σαν είσοδο ένα τίτλο για ένα ψηφιακό αντικείμενο και επιστρέφει τον προσδιοριστή της αποθήκης στην οποία είναι καταχωρημένο αυτό.

Σύστημα αναζήτησης (Search system)

Η δημιουργία μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης θέτει ως δεδομένο ότι θα υπάρχουν πολλά ευρετήρια (indexes) και κατάλογοι, των οποίων η εξερεύνηση οδηγεί στην εύρεση πληροφοριών, πριν γίνει η ανάκτηση τους

από την αποθήκη δεδομένων. Αυτοί οι δείκτες μπορούν ελεύθερα να διαχειριστούν και να υποστηρίξουν ένα ευρύ πεδίο πρωτοκόλλων.

Η ανάπτυξη μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης αντιμετωπίζει προκλήσεις σε πολλές περιοχές, οι οποίες εκτίθενται περιγραφικά παρακάτω.

Αποθήκευση (Storage)

Το σύστημα αποθήκευσης μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης πρέπει να αποθηκεύει μια μεγάλη ποσότητα δεδομένων με ποικιλία μορφοποιήσεων (formats) και να επιτρέπει την πρόσβαση αυτών στο ταχύτερο δυνατό χρόνο. Τα έγγραφα τύπου κειμένου αποθηκεύονται σε μορφές ASCII, LaTeX, HTML, SGML και PostScript και είναι με διαφορά τα πιο εύκολα αποθηκεύσιμα. Τα έγγραφα ψηφιακού ήχου και βίντεο αποθηκεύονται πολύ δυσκολότερα γιατί απαιτούν σαφώς μεγαλύτερο χώρο στην αποθήκη δεδομένων και η διανομή τους γίνεται σε περισσότερο χρόνο.

Μια τυπική ψηφιακή βιβλιοθήκη χρησιμοποιεί μια ποικιλία συστημάτων διαχείρισης βάσεων δεδομένων (DBMS). Αυτά τα DBMS μπορεί να είναι σχεσιακά ή εκτεταμένα σχεσιακά μοντέλα που εφαρμόζονται σε αντικειμενοστραφή DBMS (OODBS). Τα σχεσιακά DBMS χρησιμοποιούνται περισσότερο για την αποθήκευση μεταδεδομένων και δεικτών με γνωρίσματα που περιέχουν δείκτες σε αρχεία και μπορούν να αποθηκεύσουν μέχρι 2 Gbytes. Τα αντικειμενοστραφή συστήματα αρχίζουν να αποκτούν την αποδοχή των επιχειρήσεων και ξεπερνούν κάποια προβλήματα απόδοσης και εφαρμογής των σχεσιακών συστημάτων. Ένα OODBS κάνει ευκολότερη τη μοντελοποίηση, αποθήκευση και επεξεργασία ρεαλιστικών αντικειμένων όπως εικόνων ή γεωγραφικών χαρτών.

Διεπαφή με τον χρήστη (User interface)

Η διεπαφή με τον χρήστη, ίσως το σημαντικότερο συστατικό μέρος μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης, πρέπει να συγχωνεύει μια ευρεία γκάμα τεχνικών, προκειμένου να επιτευχθεί η αλληλεπίδραση χρήστη - ζητούμενης πληροφορίας. Οι γραφικές διεπαφές, όπως τα Microsoft Windows και Macintosh System 7 είναι οι πιο συνηθισμένες.

Μια τυπική διεπαφή πρέπει να εμφανίζει κατάλληλα μεγάλες ποσότητες δεδομένων. Στις ψηφιακές βιβλιοθήκες, μεταδίδονται τεράστιες ποσότητες

δεδομένων, που απαιτούν διεπαφές με τους χρήστες ώστε να μπορεί ο τελευταίος να χρησιμοποιήσει και ερωτήσεις (queries) για να ανακτήσει τις πληροφορίες.

Καταλογογράφηση και Ευρετηρίαση (Classification and indexing)

Τα συστήματα καταλογογράφησης και ευρετηρίασης χρησιμοποιούνται για την συλλογή των σχετικών δεδομένων σε ομάδες, έτσι ώστε να διευκολύνεται η χρήση τους από τους χρήστες. Ένας πολύπλοκος παράγοντας στην καταλογογράφηση και ευρετηρίαση είναι η τεράστια ποσότητα των ενδεχόμενων δεδομένων που πρέπει να ευρετηριασθεί.

Τα συστήματα αυτόματης καταλογογράφησης διαφέρουν σημαντικά στις προσεγγίσεις τους, εξαρτάται βέβαια και από τον τύπο του περιεχομένου των αντικειμένων που θα καταλογογραφηθούν. Η καταλογογράφηση σύντομων ιστοριών είναι πολύ διαφορετική από την καταλογογράφηση γεωγραφικών χαρτών, τόσο από πλευράς μηχανισμών που θα χρησιμοποιηθούν όσο και των κατηγοριών καταλογογράφησης. Αυτές οι λεπτομέρειες κάνουν τις προσπάθειες αυτόματης καταλογογράφησης αρκετά πολύπλοκες.

Οι μέθοδοι αυτόματης καταλογογράφησης εγγράφων μπορούν να φέρουν ικανοποιητικά αποτελέσματα, αλλά δεν μπορούν ακόμα να συλλάβουν την σημασία των λέξεων μέσα σε ένα κείμενο. Η διαδικασία καταλογογράφησης εικόνων είναι εννοιολογικά διαφορετική από αυτήν της ταξινόμησης κειμένου. Αν και πολλά συστήματα επιτρέπουν τις "βάση περιεχομένου" επερωτήσεις, τα περισσότερα παραπέμπουν σε μια πολύ φτωχή λίστα εικόνων και μπορεί να απαιτεί την βοήθεια ειδικού. Η καταλογογράφηση και ευρετηρίαση βίντεο απαιτεί συστήματα που μπορούν να αναλύσουν ένα βίντεο σε ευκολοδιαχειρίσιμα κομμάτια, που τυπικά ονομάζονται camera shots. Όπως στην καταλογογράφηση εικόνων, ο τύπος καταλογογράφησης και ευρετηρίασης καθοδηγείται από τον τύπο των επερωτήσεων που διαμορφώνονται από τους χρήστες. Η καταλογογράφηση ήχου και χαρτών παρουσιάζει ακόμα μεγαλύτερες ερευνητικές προκλήσεις.

Ανάκτηση πληροφοριών (Information retrieval)

Η βαθύτερη σημασία της ανάκτησης πληροφοριών έγινε αντιληπτή πολύ πριν επιστρατευθούν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα πληροφοριακά

συστήματα για την αποθήκευση του υλικού των βιβλιοθηκών. Στο πεδίο των ψηφιακών βιβλιοθηκών, υπάρχει μια ποικιλία τεχνικών ανάκτησης πληροφοριών, όπως η αναζήτηση μεταδεδομένων, εγγράφων ελεύθερου κειμένου και άλλων τύπων δεδομένων.

Η επιτυχία της ανάκτησης πληροφοριών μπορεί να μετρηθεί με όρους όπως ποσοστό των σχετικών και άσχετων πληροφοριών που ανακτήθηκαν. Είναι βέβαια πολύ δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί η αποτελεσματικότητα της ανάκτησης πληροφοριών και μόνο ο χρήστης μπορεί να αποφασίσει τι πραγματικά είναι χρήσιμο. Οι τεχνικές ανάπτυξης της αποτελεσματικότητας της ανάκτησης περιλαμβάνουν την προεπεξεργασία εγγράφων έτσι ώστε να περιέχουν πρόσθετα μεταδεδομένα πριν την αποθήκευσή τους στη βάση δεδομένων εγγράφων. Αρκετοί ερευνητές επικεντρώνονται στην αυτοματοποίηση της δημιουργίας και διατήρησης του προφίλ των χρηστών και την εφαρμογή τους στην ανάκτηση των πληροφοριών. Τα *προγράμματα πράκτορες* (software agents) είναι μια επέκταση των τεχνικών φιλτραρίσματος, αν και το φιλτράρισμα τείνει να υπονοεί παθητικούς μηχανισμούς εκεί που η χρήση των πρακτόρων υποδηλώνει μια γενικότερη δραστηριοποίηση. Πολλοί έχουν επινοήσει ποικίλους ορισμούς των προγραμμάτων πράκτορες, από προσαρμοστικό φίλτρο πληροφοριών ως και ένα αυτόνομο πρόγραμμα που δουλεύει μαζί με ή για τον χρήστη. Τα προγράμματα πράκτορες επίσης περιέχουν την αντίληψη της ανάπτυξης και της μεταβολής με την πάροδο του χρόνου αφού καταγράφουν τις δραστηριότητες των χρηστών.

Διανομή περιεχομένου των αντικειμένων (Content delivery)

Μόλις ένα αντικείμενο καταχωρηθεί σε μια ψηφιακή βιβλιοθήκη, μπορεί να διατεθεί με αρκετούς τρόπους. Εάν το περιεχόμενο του είναι μικρό, όπως 100 σελίδες κειμένου ή μία εικόνα χωρητικότητας 50 Kbytes, μπορεί να διατεθεί μέσω του ίδιου καναλιού που χρησιμοποιείται για την ανάκτηση απλών πληροφοριών και την διαμόρφωση ερωτήσεων. Περιεχόμενα όπως κινηματογραφικές ταινίες και λογισμικό, απαιτούν πολύ υψηλότερο εύρος ζώνης (bandwidth). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η διανομή απασχολεί μισθωμένες γραμμές (καλωδιακή τηλεόραση ή συστήματα βιντεοσυνδίασξης) ή δορυφορικά συστήματα .

Η αυξανόμενη ζήτηση για δικτυακό εύρος ζώνης οφείλεται σε δύο παράγοντες. Πρώτον, στο ότι ο αριθμός των χρηστών των ψηφιακών βιβλιοθηκών αναμφισβήτητα θα αυξηθεί και δεύτερον, στο ότι όσο η διανομή πολυμεσικών δεδομένων γίνεται ο κανόνας, η ζήτηση για υψηλό εύρος ζώνης αυξάνεται. Ωστόσο, το υψηλό εύρος ζώνης από μόνο του δεν είναι αρκετό για να υποστηρίξει ψηφιακές βιβλιοθήκες, αλλά η έξυπνη χρήση του είναι απαραίτητη. Τα σύγχρονα πρότυπα ανοικτών δικτύων, όπως το TCP/IP και η διαρκής άνθηση του Internet έχουν ξεκαθαρίσει ότι οι επιτυχημένες ψηφιακές βιβλιοθήκες πρέπει να χτίζονται πάνω σε ανοικτά δίκτυα. Οι σύγχρονες ψηφιακές βιβλιοθήκες μπορεί να δημιουργούνται σε ένα μόνο υπολογιστή, σε αρκετούς υπολογιστές που αποτελούν ένα τοπικό δίκτυο, ή σε ένα μεγάλο αριθμό υπολογιστών που είναι διασπαρμένοι σε ένα δίκτυο ευρείας περιοχής.

Παρουσίαση (Presentation)

Οι χρήστες μιας παραδοσιακής βιβλιοθήκης συνήθως, θέλουν να διαβάσουν ένα βιβλίο ή να δουν μια βιντεοκασέτα. Οι άλλες χρήσεις είναι σπάνιες. Με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, είναι τώρα εφικτό να ακούσεις ένα βιβλίο να διαβάζεται ή να βλέπεις το βίντεο μιας μουσικής συναυλίας παράλληλα με τη γνήσια έκδοση. Το σύστημα παρουσίασης μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης πρέπει να είναι ευέλικτο και εύχρηστο για τον χρήστη. Επίσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη του, τις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς του υλικού του πελάτη και αυτόματα να προσαρμόζεται ώστε να διαθέτει την καλύτερη δυνατή ποιότητα παρουσίασης κάθε φορά.

Διοικητικά ζητήματα (Administration)

Οι παραδοσιακές βιβλιοθήκες αποθηκεύουν το τελικό αντίγραφο ενός βιβλίου ή άλλων εγγράφων. Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες αποθηκεύουν αρκετές εκδόσεις ενός εγγράφου κατά έναν τρόπο που καθιστά ικανές τις πολλαπλές αναθεωρήσεις του από διάφορους συγγραφείς. Επιπροσθέτως, το περιεχόμενο ενός αντικειμένου μπορεί να έχει πολλούς κατόχους και αυτό πρέπει να σημειώνεται. Ένα σύστημα διοίκησης διασφαλίζει ότι τα υλικά που προορίζονται για το ευρύ κοινό μπορούν να ανακτηθούν από τον καθένα, όσο κάποιες ιδιωτικές συλλογές μπορούν να ανακτηθούν από ένα ειδικά εξουσιοδοτημένο σύνολο ατόμων.

Υπάρχουν επίσης, περιπτώσεις όπου μία μικρή ομάδα ατόμων επιθυμούν πρόσβαση σε ένα τμήμα της ψηφιακής βιβλιοθήκης όσο οι συγγραφείς ετοιμάζουν αρχικά προσχέδια ενός εγγράφου. Σε αυτές τις περιπτώσεις, πρέπει να ενεργοποιηθούν κάποιοι μηχανισμοί ασφαλείας για να διασφαλίσουν ότι μόνο εξουσιοδοτημένοι χρήστες θα αποκτήσουν πρόσβαση. Οι σύγχρονες ψηφιακές βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν συστήματα ασφάλειας που παρέχονται από τα εγκατεστημένα λειτουργικά συστήματα. Για παράδειγμα, μια ψηφιακή βιβλιοθήκη που υλοποιείται σε περιβάλλον Unix μπορεί να επιτρέψει την πρόσβαση χρησιμοποιώντας όνομα χρήστη (username) και επιβεβαίωση συνθηματικού (password authentication) και έτσι να προστατέψει τα αρχεία.

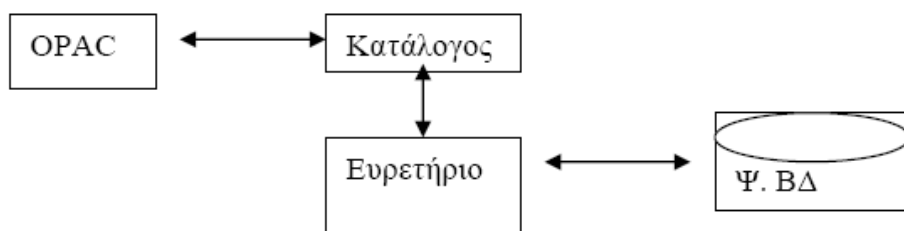
Τέλος, οι ψηφιακές βιβλιοθήκες πρέπει να προστατεύουν την ταυτότητα των χρηστών της, που μπορεί να επιθυμούν να προσπελάσουν πληροφορίες με ακατάλληλο περιεχόμενο.

Τα ράφια της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης

Τα ψηφιακά τεκμήρια φιλοξενούνται πλέον όχι σε συμβατικά ράφια βιβλιοθήκης αλλά σε εικονικά δηλαδή τη Περιφερειακή Μνήμη (Π.Μ.) των υπολογιστικών συστημάτων. Είναι αλήθεια ότι τα Υπολογιστικά Συστήματα που φιλοξενούν Ψηφιακή Βιβλιοθήκη, θα πρέπει να έχουν τεράστιες δυνατότητες επέκτασης της Π.Μ. για να μπορούν να ανταποκρίνονται στον αυξανόμενο όγκο της εισαγόμενης πληροφορίας.

OPAC – Σχήμα-Αναζήτησης

Χρήστης

Μέχρι τώρα έχουμε προσδιορίσει το σκέλος εκείνο που αφορά την αναζήτηση και τον εντοπισμό του υλικού. Η Σχέση αυτή έχει ως εξής. Ο χρήστης έχει, συνήθως στη διάθεση του ένα WEB client (OPAC) μέσω μιας

επιφάνειας διεπαφής (ένα interface), που του παρέχει τη δυνατότητα με ένα δομημένο τρόπο να αναζητήσει υλικό είτε στη τοπική Ψηφιακή Βάση Δεδομένων είτε αλλού. Αυτό το οποίο συμβαίνει σε αυτή την περίπτωση είναι ότι ο WEB client αποστέλλει την ερώτηση στο κατάλογο με τα metadata. Εφόσον η απάντηση από τον κατάλογο είναι θετική, θα γίνει η αντίστοιχη ευρετηρίαση με τα σχετικά αποτελέσματα και θα προβληθεί στο χρήστη. Κάθε όρος του ευρετηρίου εσωτερικά έχει ενσωματώσει και τις σχετικές παραπομπές για την ανεύρεση και προβολή του ψηφιακού τεκμηρίου. Ας δώσω ένα παράδειγμα για να γίνω πιο κατανοητός.

Διαδίκτυο.

Ένας συμβατικός WWW client που πληροί κάποιες προϋποθέσεις μπορεί να παίξει πολλαπλό ρόλο σε θέματα αναζήτησης τα οποία να επεκτείνονται και πέρα από τα όρια του τυπικού συμβατικού καταλόγου. Ποιες είναι αυτές οι προϋποθέσεις; Να είναι συμβατός με το πρωτόκολλο Z39.50. Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο και ο Server που υπηρετεί μια Ψηφιακή Βιβλιοθήκη είναι και αυτός συμβατός με αυτό το πρωτόκολλο τότε μέσα από τον OPAC θα ήταν δυνατό να βλέπουμε το ψηφιακό τεκμήριο.

3.4. ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

3.4.1. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ Z39.50

Εικόνα 1: Σύνδεση στο Z39.50, επιλογή γλώσσας αναζήτησης
Ορισμός :

Το Z39.50 είναι ένα δικτυακό πρωτόκολλο το οποίο επιτρέπει αναζήτηση (συνήθως απομακρυσμένων) ετερογενών βάσεων δεδομένων και ανάκτηση δεδομένων μέσω ενός ενδιάμεσου περιβάλλοντος διεπαφής χρήστη (user interface). Συνήθως χρησιμοποιείται για ανάκτηση βιβλιογραφικών εγγραφών, αν και υπάρχουν επίσης μη-βιβλιογραφικές εφαρμογές.

Πρακτική εφαρμογή

Το Z39.50 είναι απαραίτητο για τη διασύνδεση διαφορετικών συστημάτων βιβλιοθηκών, ανεξαρτήτως εσωτερικής δομής δεδομένων, περιβάλλοντος και πλατφόρμας λειτουργικού συστήματος . Ο χρήστης (ή ο Βιβλιοθηκονόμος) επικοινωνεί μέσα από το οικείο περιβάλλον του δικού του συστήματος με οποιοδήποτε σύστημα βιβλιοθήκης .

Βασικές έννοιες Z39.50

1. Ο χρήστης του OPAC επιλέγει βιβλιοθήκη προορισμό (Z-server) από κατάλογο επιλογών του OPAC
2. Εισάγει όρους αναζήτησης
3. Το λογισμικό του OPAC στέλνει τους όρους αναζήτησης και στοιχεία για τη βιβλιοθήκη προορισμού σε ένα υποσύστημα (Z-client) που λειτουργεί ως τμήμα του συστήματος της Βιβλιοθήκης
4. Ο Z-client «μεταφράζει» τους όρους αναζήτησης σε "Z-speak" και επικοινωνεί με το λογισμικό Z-server της βιβλιοθήκης προορισμού
5. Αρχική διαπραγμάτευση μεταξύ Z-client και Z-server για εγκατάσταση των κανόνων "Z-Association" μεταξύ των δύο συστημάτων
6. Ο Z-server «μεταφράζει» το "Z-speak" σε ερώτηση αναζήτησης για τη βάση δεδομένων της βιβλιοθήκης προορισμού και λαμβάνει απάντηση για τον αριθμό των εγγραφών που ταιριάζουν

7. Ο Z-client λαμβάνει τις εγγραφές. Οι εγγραφές παρουσιάζονται στο περιβάλλον του OPAC για το χρήστη

8. Browse: Σάρωση (ανίχνευση) όρων ευρετηρίων στο Z-server

9. Extended service: Εκτεταμένες υπηρεσίες επιτρέπουν στο Z-client να ξεκινήσει ένα «πακέτο εργασιών» στο Z-server π.χ. ILL, save,

10. Explain: Επιτρέπει στο Z-client να ρωτήσει μια βάση δεδομένων σχετικά με λεπτομέρειες για την εφαρμογή στο Z-server

11. Termination: Τερματισμός του Z-Association

3.4.2. ΓΛΩΣΣΑ XML

Η XML είναι ένα σύνολο κανόνων (ή διαφορετικά ένα πακέτο κατευθυντήριων γραμμών ή συμβάσεων) για το σχεδιασμό μορφών κειμένου οι οποίες διευκολύνουν τη δόμηση των δεδομένων . Η XML δεν είναι γλώσσα προγραμματισμού. Η XML διευκολύνει τον υπολογιστή να παράγει δεδομένα, να διαβάζει δεδομένα και να εξασφαλίζει τη σαφήνεια της δομής των δεδομένων. Η XML αποφεύγει τις συνήθεις παγίδες του σχεδιασμού γλωσσών: είναι επεκτάσιμη, ανεξάρτητη συστήματος υλικού και μπορεί να υποστηρίξει διεθνείς και τοπικές προσαρμογές. Η XML είναι πλήρως συμβατή με Unicode.

3.4.3. MARC & Metadata

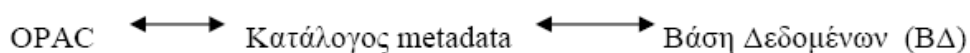
Προκειμένου να κατανοήσουμε την λειτουργία της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης θα πρέπει να κατανοήσουμε την σημασία και τον ρόλο των Metadata. Σε μια συμβατική βιβλιοθήκη το περιεχόμενο ενός τεκμηρίου

ορίζεται από μια MARC εγγραφή. Σε μια Ψηφιακή Βιβλιοθήκη το περιεχόμενο ενός ψηφιακού τεκμηρίου ορίζεται από τα Metadata. Τα Metadata είναι η MARC εγγραφή του ψηφιακού τεκμηρίου. Είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του τεκμηρίου (συνήθως στη διεθνή βιβλιογραφία περιγράφονται επίσης ως data about data).

Πίνακας Metadata

Περιεχόμενο	Πνευματικά Δικαιώματα	Instantiation
Title	Creator	Date
Subject	Publisher	Type
Description	Contributor	Format
Source	Rights	Identifier
Language		
Relation		
Coverage		

Σχέση μεταξύ DATA και METADATA

Όπως σε μια συμβατική βιβλιοθήκη ο κατάλογος οργανώνει και ταξινομεί το υλικό, κατά παρόμοιο τρόπο σε μια Ψηφιακή Βιβλιοθήκη ο κατάλογος με τα Metadata είναι αυτός που επιτυγχάνει την οργάνωση και την ταξινόμηση του υλικού της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης. Αυτό γίνεται ως εξής: Ένας χρήστης έχει πρόσβαση στη Ψηφιακή Βιβλιοθήκη μέσω ενός OPAC. Ο OPAC έχει ως σημείο αναφοράς τον κατάλογο των metadata. Ο κατάλογος των metadata έχει δυνατότητες ταξινόμησης ανά συγγραφέα, τίτλο, θέμα κλπ άρα η

πληροφορία ευρετηριάζεται σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα ταυτόχρονα δε ενσωματώνει τις αντίστοιχες παραπομπές στα ψηφιακά τεκμήρια όπως ένας τοπογραφικός κατάλογος.

Διαδίκτυο και διαχείριση δικαιωμάτων

Το παραπάνω μοντέλο περιορίζεται στο μικρόκοσμο ενός οργανισμού. Μια ολοκληρωμένη εικόνα της Ψ. Β. πρέπει να ενσωματώνει κυρίως την έννοια του Διαδικτύου. Τα metadata χρησιμοποιούνται για να αποκτή δομή η πληροφορία στο διαδίκτυο όπως τα MARC records χρησιμοποιούνται για να αποκτή δομή το περιεχόμενο μιας βιβλιοθήκης. Επειδή το περιβάλλον της Ψ.Β. είναι ετερογενές τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη πρόσβαση στη πληροφορία είναι ετερογενή. Για να υπάρχει επικοινωνία σε αυτό το ετερόκλητο περιβάλλον θα πρέπει να υπάρχουν κάποιες κοινές συνιστώσες.

1. Τα metadata προϊόν τυποποίησης (Dublin core)

2. Το σύνολο των κανόνων επικοινωνίας προϊόν τυποποίησης (Z39.50) Άρα οι clients αλλά και οι servers θα πρέπει να πληρούν το συγκεκριμένο πρωτόκολλο

3. Τα δικαιώματα χρήσης των ψηφιακών τεκμηρίων θα πρέπει να είναι ενσωματωμένα στη σχέση μεταξύ metadata και data και θα πρέπει αυτά να είναι αντικείμενο διαχείρισης από το λογισμικό της Ψ.Β.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

“Copyright” (πνευματικά δικαιώματα) ονομάζεται μια μορφή πνευματικής ιδιοκτησίας που παραχωρεί στον κάτοχό του μόνο το νομικό δικαίωμα της αντιγραφής των έργων του που εκφράζουν την ‘πρωτότυπη έκφρασή’ του, όπως για παράδειγμα επιστημονική ή λογοτεχνική εργασία, κινηματογραφική ταινία, μουσική εργασία, ζωγραφική δημιουργία, προγράμματα υπολογιστών ή βιομηχανικά σχέδια για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Για να παραχωρηθεί copyright το έργο πρέπει να έχει κάποια αυθεντικότητα. Τα πρότυπα που υπάρχουν για αυτές τις περιπτώσεις όμως είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Σκοπός είναι να μην αποδειχτεί ότι η καινούργια εργασία είναι καθαρά αντιγραφή. Τα copyright δεν καλύπτουν ιδέες ή γεγονότα παρά μόνο τη συγκεκριμένη έκφραση μιας ιδέας.

Ο κάτοχος των δικαιωμάτων τυπικά διατηρεί τα παρακάτω αποκλειστικά δικαιώματα:

- της δημιουργίας και της πώλησης της εργασίας του (και ηλεκτρονικών αντιγράφων της)
- της εισαγωγής ή εξαγωγής της εργασίας
- της δημιουργίας παράγωγων εργασιών
- της παρουσίασης σε κοινό
- της πώλησης ή της παραχώρησης των παραπάνω δικαιωμάτων ή και ορισμένων εξ αυτών σε τρίτους.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες τα copyright παραχωρούνται αμέσως μόλις η έκφραση της ιδέας ασφαλιστεί σε κάποιο μέσο (βιβλίο, CD-ROM, κ.τ.λ.). Δεν υπάρχει υποχρέωση επίσημης εγγραφής του copyright για να αποκτήσει ο δημιουργός τα δικαιώματά του.

4.1. ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Με τη φράση ‘αποκλειστικά δικαιώματα’ εννοούνται τα δικαιώματα που κατέχει αποκλειστικά και μόνο ο ιδιοκτήτης των δικαιωμάτων. Τα αποκλειστικά δικαιώματα διακρίνονται σε δυο κατηγορίες: σε αυτά που παραχωρούν αποκλειστικά δικαιώματα μόνο για φωτοτύπηση/αναπαραγωγή του θέματος ή της πράξης που προστατεύεται (π.χ. Copyright) και σε αυτά που παραχωρούν τι δικαίωμα της εμπόδισης τρίτων να κάνουν οτιδήποτε. Αυτή είναι και η βασική διαφορά μεταξύ του copyright και των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Το copyright μπορεί να εμποδίσει κάποιον να αναπαράγει το σχέδιο του έργου με την προϋπόθεση ότι ο τελευταίος γνωρίζει ότι έχει παραχωρηθεί το συγκεκριμένο δικαίωμα. Η νομοθεσία όμως περί πατέντων και εμπορικών σημάτων απαγορεύει τον οποιοδήποτε να δημιουργήσει το ίδιο σχέδιο ακόμη και αν δεν έχει ακούσει ποτέ την ύπαρξη της συγκεκριμένης “ιδιοκτησίας”. Εξαιτίας αυτού τα δικαιώματα αυτά παραχωρούνται με μεγαλύτερη δυσκολία και είναι περισσότερο ακριβά για να επιβληθούν.

Απαγορεύεται σε όλους τους υπόλοιπους να πράξουν οτιδήποτε χωρίς τη συναίνεση του κατόχου των δικαιωμάτων. Συχνά τα copyright ονομάζονται ‘αρνητικά δικαιώματα’ για να τονιστεί το γεγονός ότι έχουν λιγότερο να κάνουν με το τι επιτρέπουν σε ορισμένα άτομα να κάνουν (π.χ. στους συγγραφείς) και περισσότερο με το ότι απαγορεύουν σε όλους τους άλλους (π.χ. στους αναγνώστες, τους θεατές ή τους ακροατές) να κάνουν κάτι συγκεκριμένο: να αντιγράψουν (ή να αναπαράγουν) την εργασία που έχει καταχωρηθεί με copyright. Αυτός ο ισχυρισμός παρόλα αυτά βασίζεται σε μια φιλοσοφική ερμηνεία που αντιμετωπίζει τους νόμους του copyright σαν μια οντότητα που δεν διαμοιράζεται παγκοσμίως. Ισοδύναμα υπάρχει μια συζήτηση στην οποία προσπαθούν να βρουν λύση για τι αν τα copyright πρέπει να θεωρούνται ‘δικαιώματα ιδιοκτησίας’ ή ‘ηθικά δικαιώματα’ (moral rights). Πολλοί διαφωνούν με την άποψη ότι τα copyright είναι μόνο ‘αρνητικά δικαιώματα’, γιατί με τον τρόπο αυτό χάνεται η ουσία του θέματος. Η ουσία, κατ’ αυτούς, είναι η ενθάρρυνση των δημιουργών να συνεχίσουν την εργασία τους ώστε να εμπλουτισθεί η πολιτιστική και επιστημονική κουλτούρα με έργα που ανήκουν σε όλους και όχι ο απλώς ο περιορισμός στην δημοσίευση της πληροφορίας.

Οι όροι ‘copyright’ και ‘patent’ δεν απαντώνται στο Αμερικανικό Σύνταγμα. Είναι απλώς μορφές αποκλειστικών δικαιωμάτων που η αμερικανική νομοθεσία έχει σχεδιάσει για την προώθηση της επιστήμης και

των τεχνών. ‘Το Κογκρέσο θα έχει τη δύναμη[...] Να προωθήσει την Πρόοδο της Επιστήμης και των χρήσιμων Τεχνών εξασφαλίζοντας για περιορισμένο χρόνο στους Συγγραφείς και τους Εφευρέτες το αποκλειστικό Δικαίωμα στα δικά τους Γραπτά και Ανακαλύψεις.

4.2. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΟ COPYRIGHT

Μετά το σύμβολο © του copyright ή την ίδια τη λέξη ακολουθεί η χρονιά που δόθηκε και το όνομα του κατόχου του. Αυτή είναι η συνηθέστερη μορφή αν και υπάρχουν και εναλλακτικές. Χρησιμοποιείται για να προειδοποιήσει τους πιθανούς χρήστες ότι η εργασία προστατεύεται με copyright. Το σύμβολο © κωδικοποιείται στο Unicode δεκαεξαδικά ως 00A9 και μπορεί να εισαχθεί σε (X)HTML ως ©, © ή ©.η φράση “All rights reserved”, χρησιμοποιήθηκε στο παρελθόν σαν μια προειδοποίηση ότι όλα τα δικαιώματα προστατεύονται από υπάρχοντες νόμους του copyright.

Στα προηγούμενα χρόνια, καθώς το file sharing εξαπλώθηκε και οι νεώτερες γενιές είναι περισσότερο εξοικειωμένες με τη ψηφιακή τεχνολογία, οι εταιρίες δίσκων και οι κινηματογραφικές εταιρίες χάνουν κέρδη. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν ειδικά προγράμματα σπουδών ώστε τα παιδιά να διδάχτούν από μικρά τι είναι το copyright, ότι υπάρχει νομοθεσία που προστατεύει τα δικαιώματα των δημιουργών και ποιες από τις πράξεις τους είναι νόμιμες ή όχι. Η Αμερικανική Ομοσπονδία Βιβλιοθηκονόμων³¹ έχει δημιουργήσει κάτι παρόμοιο, το δικό της πρόγραμμα σπουδών.

4.3. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Οι συνθήκες που έχουν υπογραφεί έως τώρα, προσδιορίζουν βασικά πρότυπα διεθνώς συμφωνημένα για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας σε κάθε χώρα ξεχωριστά. Παρόλα αυτά, η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη και παγκοσμιοποίηση των συναλλαγών έχουν σαν αποτέλεσμα την ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών που θα παρέχουν τη γρήγορη προστασία των καινούργιων εφευρέσεων και των εμπορικά πολύτιμων κεφαλαίων όπως

³¹ American Librarian Association ' www.ala.org '

είναι τα εμπορικά σήματα. Το άθροισμα των τεσσάρων συνθηκών του WIPO, που καλύπτουν διπλώματα ευρεσιτεχνίας, εμπορικά σήματα και βιομηχανικά σχέδια, εξασφαλίζει ότι μια διεθνής εγγραφή θα έχει επίδραση σε όλα τα κράτη μέλη που τις υπέγραψαν. Ο WIPO υπό την σκέπη αυτών των συνθηκών, παρέχει υπηρεσίες που απλοποιούν και μειώνουν το κόστος των μεμονωμένων αιτήσεων σε όλα τα κράτη στα οποία έχει υπογραφεί προστασία για δεδομένο δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας.

WIPOnet

Ο WIPO θεωρεί δεδομένο το στρατηγικής σημασίας ρόλο που καλούνται να έχουν οι τεχνολογίες της πληροφορίας στη προσπάθεια να γίνει περισσότερο αποτελεσματικό το παγκόσμιο σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας. Στο πλαίσιο αυτό, προσπαθεί να ολοκληρώσει το μεγάλο έργο που έχει αναλάβει, την ανάπτυξη δηλαδή και την καθιέρωση του WIPOnet – ενός παγκόσμιου Δικτύου πληροφορίας για την πνευματική ιδιοκτησία.

Στόχος του WIPOnet είναι να προωθήσει τη διεθνή συνεργασία διευκολύνοντας τη ψηφιακή ανταλλαγή πληροφορίας πνευματικής ιδιοκτησίας ανάμεσα στα γραφεία I.P. των κρατών μελών του. Ακόμη, θα παρέχει τα μέσα ώστε να αναλαμβάνει εργασίες σχετικά με τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Ειδικότερα, εργασίες που έχουν σχέση με τις διεθνείς συνθήκες. Για να το πετύχει αυτό, το WIPOnet θα προωθήσει τη σταδιακή ανάπτυξη και εφαρμογή διεθνών προτύπων και οδηγιών καθώς επίσης και θα αυξήσει την παγκόσμια χρήση της σημαντικής πληροφορίας για την αποτελεσματικότερη προστασία και ενίσχυση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Το WIPOnet έχει ιδιαίτερες αρμοδιότητες στις υπό ανάπτυξη χώρες. διευκολύνει την ηλεκτρονική ολοκλήρωση των υπό ανάπτυξη κρατών στο διεθνές ψηφιακό περιβάλλον και με τον τρόπο αυτό μικραίνει το πληροφοριακό χάσμα που υπάρχει μεταξύ των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων κρατών. Για να προαχθεί αυτός ο σκοπός τα γραφεία I.P των αναπτυσσόμενων κρατών υπό την σκέπη του προγράμματος του WIPOnet, θα παρέχουν σύνδεση στο Internet καθώς επίσης και το βασικό εξοπλισμό.

Κέντρο διαιτησίας και διαμεσολάβησης

Το κέντρο του WIPO είναι η κύρια υπηρεσία διαμεσολάβησης επίλυσης διαφορών όπως για παράδειγμα της “κακής” χρήσης ή εγγραφής των ονομάτων μητρώων του Internet, αυτό που είναι ευρύτερα γνωστό ως “cyber squatting”. Το 2003, το Κέντρο δέχτηκε 5722 υποθέσεις για παρόμοιες διαδικασίες κάτω από την αιγίδα του Uniform Name Dispute Policy (UNDP) από 116 κράτη. Κάτω από ειδικές διαδικασίες πάρθηκαν αποφάσεις για περίπου 15510 διαφορετικές υποθέσεις που αφορούσαν domain names, τα επιθέματα στα ονόματα των ιστοχώρων.

WIPO COPYRIGHT TREATY

Η συνθήκη του WIPO για το copyright, που υιοθετήθηκε από τον Οργανισμό το 1996, παρέχει επιπρόσθετη προστασία για τα πνευματικά δικαιώματα κρίνοντας ότι είναι απαραίτητη στο σύγχρονο πεδίο της πληροφορίας. Εξασφαλίζει ότι τα προγράμματα των υπολογιστών προστατεύονται όπως και οι εργασίες του πνεύματος (Άρθρο 4) και ότι οι διευθετήσεις και η συλλογή του υλικού των βάσεων δεδομένων προστατεύονται (Άρθρο 5). Παρέχει στους συγγραφείς των εργασιών τον έλεγχο της πληρωμής της άδειας και της διάχυσης τους, δικαιώματα που δεν θα είχαν από τη Διάσκεψη της Βέρνης μόνο. Απαγορεύει ακόμη, την κατάργηση τεχνολογικών μέσων για την προστασία των εργασιών (Άρθρο 11) και τη μη εξουσιοδοτημένη τροποποίηση της διαχείρισης των δικαιωμάτων της πληροφορίας που περιέχονται στις εργασίες (Άρθρο 12)

Η Συμφωνία Copyright του WIPO περιέχεται στην νομοθεσία των Ηνωμένων Πολιτειών στην Digital Millennium Copyright Act. Με την απόφαση της 16^{ης} Μαρτίου 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη Συνθήκη εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι Οδηγίες της Ε.Ε. 91/250/EC (προστασία πνευματικών δικαιωμάτων λογισμικού), 96/9/EC (προστασία βάσεων δεδομένων) και η 2001/29/EC (προστασία για anti-circumvention τεχνολογίες και τεχνολογίες διαχείρισης δικαιωμάτων) ουσιαστικά καλύπτεται το πεδίο της Συνθήκης.

Παρόλα αυτά, αν και το Κογκρέσο έχει δεχτεί και την DMCA και τη Sonny Bono Copyright extension κατά τη διάρκεια της ίδιας εβδομάδας και

χρησιμοποίησε την ίδια μέθοδο (voice vote) ώστε να αποφύγουν την πιθανότητα τα M.M.E. να αναφερθούν στο νομοσχέδιο (καθώς δεν μπορούσαν να γνωρίζουν ποιος ψήφισε υπέρ ή κατά) όπως επίσης και η Ε.Ε. υιοθέτησε την Οδηγία εναρμόνισης του όρου της προστασίας του copyright (Directive on harmonizing the term of copyright protection) περίπου την ίδια περίοδο, η Συνθήκη copyright του WIPO δεν έκανε καμία αναφορά σε όρο εξαίρεσης στο copyright πέρα από τους ήδη υπάρχοντες στη Διάσκεψη της Βέρνης.

4.4. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

4.4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ DRM

Η Διαχείριση Ψηφιακών Δικαιωμάτων (DRM) έχει σχέση με τον έλεγχο και τη διαχείριση των ψηφιακών δικαιωμάτων όσον αφορά την πνευματική ιδιοκτησία. Πρόσφατα, η DRM διεύρυνε τον αρχικό σκοπό της από την προστασία του περιεχομένου στην περιγραφή, ταυτοποίηση, ανταλλαγή, έλεγχο και ανίχνευση των δικαιωμάτων για απτά και μη κεφάλαια σε ποικίλα συστήματα ηλεκτρονικού εμπορίου. Αυτή η ανάδειξη της χρήσης της DRM σε μοντέλο business-to-business είναι λιγότερο ορατή στους πελάτες οι οποίοι περισσότερο ενδιαφέρονται για τη χρήση αυτών των συστημάτων στην προστασία του περιεχομένου στην παράδοση ψηφιακών αντικειμένων, όπως είναι η μουσική, ταινίες, έγγραφα, παιχνίδια και λογισμικό. Τα προστατευμένο περιεχόμενο διανέμεται μέσω CD-ROM, του Internet ή digital audio and video broadcasting. Η προστασία χρησιμοποιείται για την αποφυγή της άνευ ελέγχου και μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης και αντιγραφής του ψηφιακού περιεχομένου.

Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Copyright (EUCD) στοχεύει στην εναρμόνιση ετερογενών εθνικών πρακτικών και απευθύνεται σε όσους έχουν έλλειψη από τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στο ψηφιακό περιβάλλον. Τόσο η Ευρωπαϊκή Οδηγία όσο και το νομικό πλαίσιο τις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν θέσει μια ισορροπία μεταξύ των συγκρουόμενων συμφερόντων των ιδιοκτητών του copyright και των χρηστών των προϊόντων περιεχομένου σε ψηφιακό περιβάλλον. Και στις δύο

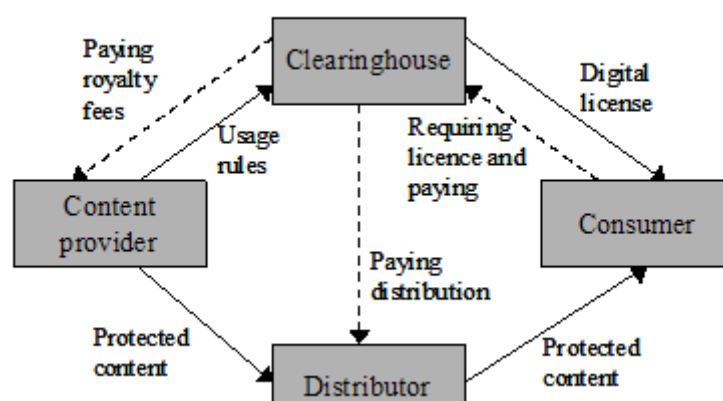
περιπτώσεις η τελική νομοθεσία θεωρεί παράνομη την παραβίαση της προστασίας αντιγραφής και την κυκλοφορία DRM συστημάτων σε ψηφιακό περιεχόμενο. Περιέχονται, παρόλα αυτά, εξαιρέσεις, και στην Οδηγία και στον Αμερικανικό Κώδικα Νόμου, που επιτρέπουν τη χρήση μιας εργασίας με copyright χωρίς της άδεια του ιδιοκτήτη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η χρήση προστατευμένων εργασιών για κριτική, σχολιασμό, ειδησεογραφία και εκπαίδευση δεν θεωρείται παράβαση του copyright, αλλά ως 'θεμιτή χρήση'. (Section 107, Chapter 1, Title 17). Υπάρχουν, όμως, κάποιες ανησυχίες για το αν σε τελική ανάλυση η χρήση της 'θεμιτής χρήσης' μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την κυκλοφορία DRM συστημάτων. Αντί η θεμιτή χρήση να χρησιμοποιείται σαν άμυνα της παραβίασης των πνευματικών δικαιωμάτων, όπως συμβαίνει στις Η.Π.Α, η εθνική νομοθεσία των περισσότερων Ευρωπαϊκών κρατών παρέχει μια λίστα περιπτώσεων κατά τις οποίες δεν στο συγγραφέα να επιβάλλει τα δικαιώματά του. στις περισσότερες χώρες αναγνωρίζονται οι παρακάτω εξαιρέσεις: ιδιωτική αντιγραφή ή άλλη ιδιωτική χρήση, παρωδία (σάτιρα), παραπομπή, χρήση της εργασίας για επιστημονικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους, ειδήσεις, προνόμια βιβλιοθηκών και η διαχείριση αναγκών της δικαιοσύνης ή της κοινωνικής πολιτικής.

4.4.2. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τα DRM συστήματα που εστιάζουν στην προστασία πληροφορίας περιεχομένου σκοπεύουν να επιβάλλουν τεχνικές νομικής άδειας με τεχνικά μέσα. Το περιεχόμενο που προστατεύεται με ένα σύστημα DRM είναι

συνήθως κρυπτογραφημένο και σχετίζεται με μια ψηφιακή άδεια. Μια ψηφιακή άδεια προσδιορίζει το προϊόν περιεχομένου και τον εξουσιοδοτημένο χρήστη και περιγράφει τα δικαιώματα που έχει ο χρήστης στη ψηφιακή πηγή ενός μορφότυπου αναγνώσιμου από ένα υπολογιστή χρησιμοποιώντας κάποια γλώσσα έκφρασης (ή περιγραφής) ψηφιακών δικαιωμάτων (DREL)- συχνά αναφερόμενη ως REL ή RDL – όπως είναι η Open Digital Rights Language (ODRL), η Digital Property Rights Language (DPRL) ή η extensible Rights Markup Language (XrML), που περιγράφουν τα δοσμένα στο χρήστη δικαιώματα και τους σχετικούς περιορισμούς και όρους.

Το παρακάτω σχήμα αναπαριστά τη διαδικασία και τα συστατικά μέρη από τα οποία αποτελείται ένα τυπικό DRM σύστημα που χρησιμοποιείται για την προστασία περιεχομένου. Ο *παροχέας πληροφορίας περιεχομένου* αντιπροσωπεύει κάποιον εκδότη, μια εταιρία δίσκων ή ένα κινηματογραφικό στούντιο που διατηρεί τα δικαιώματα που τον ικανοποιούν και ενδιαφέρεται για την ασφαλή πώληση προϊόντων περιεχομένου. Ο *διανομέας πληροφορίας περιεχομένου* 'συσκευάζει' την πληροφορία περιεχομένου που αποκτήθηκε από το διανομέα, χρησιμοποιώντας τεχνικές κρυπτογράφησης και παραδίδει την προστατευμένη πληροφορία περιεχομένου, μαζί με τα σχετικά μεταδεδομένα, στο χρήστη είτε μέσω Internet είτε χρησιμοποιώντας κάποιο άλλο μέσο (π.χ. διανομή με CD-ROM) κτλ..

Σχήμα . The common components in a content protection oriented DRM system

Οι χρήστες που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν πληροφορία περιεχομένου πληρώνουν μια αμοιβή και απαιτούν μια ψηφιακή άδεια από ένα *clearinghouse* (π.χ. κέντρο ξεκαθαρίσματος πληροφορίας περιεχομένου, κέντρο ξεκαθαρίσματος πνευματικών δικαιωμάτων, CCC). Το *clearinghouse* παραδίδει στον καταναλωτή τη ψηφιακή άδεια η οποία περιλαμβάνει το κλειδί κρυπτογράφησης που καθιστά δυνατή τη χρήση της πληροφορίας περιεχομένου και δίνει πίστωση στον προμηθευτή και στο διανομέα για τις πωλήσεις-αγορές. Σε αυτό το μοντέλο, ο καταναλωτής έχει την ικανότητα να χρησιμοποιήσει την πληροφορία περιεχομένου ώστε να επεκταθεί η αντίληψη του λογισμικού όσον αφορά τις επιτρεπόμενες από την ψηφιακή άδεια πράξεις.

Η ίδια DRM τεχνολογία μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά εργασιακά μοντέλα με την κωδικοποίηση των κανόνων χρήσης του κάθε εργασιακού μοντέλου με μια γλώσσα έκφρασης (ή περιγραφής) ψηφιακών δικαιωμάτων (DREL) στη ψηφιακή άδεια. Ακόμη, οι άδειες απαιτούν την ύπαρξη αξιόπιστων μέσων ταυτοποίησης του προϊόντος, του χρήστη ή τον εξοπλισμό για τον οποίο παραχωρήθηκε η άδεια. Επίσης, είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τις απαιτούμενες, από το εργασιακό μοντέλο, μεταβλητές του περιβάλλοντος, όπως είναι για παράδειγμα η τρέχουσα στιγμή που χρησιμοποιήθηκε σαν συστατικό μέρος μιας προσωρινής άδειας. Η ψηφιακή άδεια περιλαμβάνει και το κλειδί (ή κλειδιά) που είναι απαραίτητα για την αποκωδικοποίηση της κρυπτογραφημένης πληροφορίας περιεχομένου. Στην υπέρ-διανομή (*superdistribution*), η πληροφορία περιεχομένου που παραδίδεται στο κάθε χρήστη είναι τυπικά κωδικοποιημένη και αποκωδικοποιείται με το ίδιο κλειδί. Το γεγονός αυτό καθιστά δυνατή τη μετάδοση της πληροφορίας περιεχομένου

με δορυφόρο ή με κάποια άλλη bandwidth συσκευή. Η παράδοση των ίδιων των ψηφιακών αδειών απαιτεί μόνο δυνατότητα περιορισμένης επικοινωνίας.

Τα σύγχρονα μέσα διασφάλισης της ασφαλούς παράδοσης της πληροφορίας περιεχομένου στα DRM συστήματα περιλαμβάνουν τη χρήση 'κρυπτογράφησης' συμμετρικής ή δημοσίου κλειδιού. Η πληροφορία περιεχομένου μπορεί να κωδικοποιηθεί με δημόσιο κλειδί για ένα συγκεκριμένο χρήστη ή εξοπλισμό και με τον τρόπο αυτό εμποδίζει άλλους χρήστες να τη χρησιμοποιήσουν. Τυπικά, οι μεμονωμένοι χρήστες αναγνωρίζονται από την ταυτότητα του hardware του υπολογιστή τους, όπως για παράδειγμα από την ταυτότητα του επεξεργαστή του υπολογιστή (processor ID). Τα δεδομένα αναγνώρισης μπορούν επίσης, να αποθηκευτούν σε μια ειδική, μοναδική DLL βιβλιοθήκη διατήρησης του ιδιωτικού κλειδιού, όπως έχει συμβεί στη Windows Media Rights Manager. Αυτή η προσέγγιση 'κλειδώματος' του hardware εμποδίζει την παράνομη αντιγραφή της πληροφορίας περιεχομένου σε κάποια άλλη συσκευή. Παρόλα αυτά, ματαιώνει επίσης, την επιδιωκόμενη από όλους 'θεμιτή χρήση' καθώς εμποδίζει τη χρήση για προσωπικούς λόγους, της αγορασμένης πληροφορίας περιεχομένου σε κάποια άλλη συσκευή ή την αντιγραφή της πληροφορίας περιεχομένου για λόγους ασφάλειας ή διατήρησης (backing up purchased content). Η χρήση hardware μοναδικής ταυτότητας απειλεί τα προσωπικά δεδομένα του αγοραστή καθιστώντας δυνατή στους διανομείς τη σύνδεση σε προσωπικά δεδομένα που δόθηκαν από τον αγοραστή κατά τη διάρκεια αγοράς ξεχωριστών προϊόντων πληροφορίας περιεχομένου για την ίδια ταυτότητα hardware.

Επιπλέον, είναι αμφισβητήσιμο αν είναι απαραίτητο το επίπεδο της παρασχόμενης προστασίας από το κλείδωμα του hardware.

4.5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ DRMS

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας όπως είναι τα copyright, οι πατέντες κτλ. παρέχουν την νομική προστασία στην οποία βασίζονται οι συγγραφείς, δημιουργοί, εταιρίες και άλλοι για να προστατέψουν τις

δημιουργίες τους. Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας αποφασίζουν ποια χρήση της εργασίας είναι νόμιμη και για το λόγο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικά στην διασφάλιση ότι οι δημιουργοί θα αμειφθούν για τον κόπο τους. Η σημερινή ψηφιακή τεχνολογία επιτρέπει την τέλεια, φθηνή και χωρίς περιορισμούς αντιγραφή και διάχυση της πληροφορίας περιεχομένου – νομίμως ή όχι. Οι συγγραφείς, αν δεν είναι σίγουροι ότι θα υπάρχει επαρκής προστασία δεν είναι διατεθειμένοι να θέσουν την εργασία τους διαθέσιμη σε ψηφιακή μορφή. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν νέες τεράστιες αγορές, τόσο για την υπάρχουσα πληροφορία περιεχομένου όσο και με καινούργιες υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας βασισμένες και αυτές την υπάρχουσα πληροφορία περιεχομένου. Αυτό είναι κάτι παραπάνω από μια ευκαιρία στο δημιουργικό τομέα της Ευρώπης. Οι καινοτόμες υπηρεσίες είναι ένας βασικός οδηγός στην εξέλιξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας σαν σύνολο. Για το λόγο αυτό οι κανόνες που διέπουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να προσαρμοστούν στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή. Πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα στα συμφέροντα των ιδιοκτητών των δικαιωμάτων και των χρηστών με την ταυτόχρονη προστασία των αυθεντικών δημιουργικών επενδύσεων και καθιστώντας δυνατή την νόμιμη επαναχρησιμοποίηση των εργασιών.

Την περασμένη δεκαετία αρκετά νέα νομικά όργανα έχουν υιοθετηθεί ή προταθεί για την εναρμόνιση κάποιου μέρους του περιβάλλοντος IPR σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, ξεκινώντας από την πρόταση για μια Οδηγία Software Patent έως την Οδηγία για την Επιβολή των Δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας (2004/48/EC, 29 Απριλίου 2004). Το νομικό πλαίσιο για τα IPR ψηφιακής πληροφορίας περιεχομένου στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθιερώθηκε με την Οδηγία για την Εναρμόνιση του Copyright και των Συγγενών Δικαιωμάτων στην Κοινωνία της Πληροφορίας (2001/29/EC). Η τελευταία απευθύνεται στη χρήση τεχνολογικών μέσων για την προστασία της πληροφορίας περιεχομένου έναντι παράνομης χρήσης και είναι αναγκαία εθελοντικά μέτρα από την πλευρά των ιδιοκτητών των δικαιωμάτων για την προστασία του υλικού που διατηρεί copyright ενώ ενθαρρύνει και τη διαλειτουργικότητα μεταξύ των διαφορετικών συστημάτων προστασίας των δικαιωμάτων.

Στην προσπάθεια της για την υποστήριξη της ανάπτυξης διαλειτουργικών τεχνικών συστημάτων προστασίας των δικαιωμάτων, η Οδηγία προτείνει τη χρήση συστημάτων Διαχείρισης Ψηφιακών Δικαιωμάτων (DRMS). Τα τελευταία είναι τεχνολογίες που προσδιορίζουν και περιγράφουν τη ψηφιακή πληροφορία περιεχομένου που προστατεύεται από IPR. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επιβολή κανόνων χρήσης από τους ιδιοκτήτες ή να διαγραφεί από τη νομοθεσία η πορεία για τη ψηφιακή πληροφορία περιεχομένου. Επίσης, μπορούν να διευκολύνουν τη νόμιμη αντιγραφή και επαναχρησιμοποίηση της πληροφορίας περιεχομένου με την καθιέρωση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος στο οποίο οι κάτοχοι των δικαιωμάτων ανταμείβονται για την ιδιωτική αντιγραφή ή για την online πληροφορία περιεχομένου και στο οποίο απαγορεύεται η παράνομη αντιγραφή.

Μια Επιτροπή, η “Broadband Content Workshop” έδειξε τον Ιούλιο του 2003 ότι οι χειριστές, οι προμηθευτές υπηρεσιών Διαδικτύου (ISP), προμηθευτές περιεχομένου, οι παραγωγοί ραδιοφωνικών εκπομπών αλλά ολόκληρη η βιομηχανία ψυχαγωγίας έχουν ανάγκη αρκετά DRM συστήματα για να αναπτύξουν επιτυχημένα επιχειρησιακά μοντέλα βασισμένα στην πληροφορία περιεχομένου. Η ανάπτυξη της αγοράς για τα DRMs, παρόλα αυτά, είναι δύσκολη. Παρόλο που αναπτύσσονται συσκευές που καθιστούν δυνατή τη χρήση συστημάτων DRM, οι περισσότεροι χρήστες δεν έχουν τον απαραίτητο εξοπλισμό ώστε να χρησιμοποιήσουν αυτές τις υπηρεσίες που παρέχουν τα DRMS. Επίσης, δεν είναι ακόμη ξεκάθαρη η ακριβής τιμή τους. Για το λόγο αυτό η Commission καθιέρωσε μια Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για τα DRMS το Μάρτιο του 2004 σαν κομμάτι του eEurope 2005 Action Plan. Η τελική αναφορά της High Level Group παρουσιάστηκε στις 8 Ιουλίου 2004 και αντανάκλα την ανησυχία για τις βασικές αρχές και τις συστάσεις για μελλοντικές πράξεις σε τρεις περιοχές:

1. DRM και διαλειτουργικότητα

Η High Level Group ανακάλυψε ότι, ενώ τα ανοιχτά πρότυπα είναι η καλύτερη λύση για την cross-platform διαλειτουργικότητα πολλά και διαφορετικά σενάρια είναι πιθανά που εκτείνονται από διαφορετικά ιδιογενή συστήματα μέχρι τη βασισμένη σε πρότυπα σύγκλιση. Συμφωνήθηκε ότι δεν

πρέπει η DRM να μετατραπεί σε εμπορικό προϊόν ή σε τεχνολογία με σκοπό την παραχώρηση αδειών πρόσβασης, ότι δεν πρέπει η εκτέλεση της DRM να υπονομευθεί από την έλλειψη συναίνεσης και ότι τα DRMS πρέπει να ταιριάζουν σε επιχειρησιακά μοντέλα και όχι το αντίστροφο. Οι συστάσεις περιελάμβαναν:

Ø Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να συνεχίσουν να εργάζονται πάνω σε ανοιχτά και cross-platform συστήματα και πρότυπα για DRM

Ø Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να υιοθετήσει ανοιχτά πρότυπα και να συζητήσει με όλους τους ενδιαφερόμενους για τους μηχανισμούς συμμόρφωσης. *(οι κανόνες των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να προσαρμοστούν στην σύγχρονη ψηφιακή εποχή)*

Ø Τα Κράτη μέλη θα έπρεπε να έχουν ανοιχτά πρότυπα για να διασφαλίσουν ότι η ασφάλεια της DRM δε θα υπονομευθεί και δεν θα χρησιμοποιηθεί για την επιβολή αντί-πειρατικών μέτρων.

2. Μετανάστευση σε Νόμιμες Υπηρεσίες

Παρόλο που η εξέλιξη των online αγορών ξεκίνησε με καλές προοπτικές, η πρόοδος της έχει σοβαρά εμποδιστεί από την μαζική online πειρατεία. Για το λόγο αυτό η ενθάρρυνση των καταναλωτών να στραφούν στη χρήση νόμιμων, online υπηρεσιών είναι βασική στη δημιουργία μιας ευημερούσας αγοράς e-content. Τα DRM συστήματα θα έχουν ένα σημαντικό ρόλο καθιστώντας δυνατή τη δημιουργία νέων επιχειρησιακών μοντέλων και εμποδίζοντας τη μη εξουσιοδοτημένη χρήση. Στο έγγραφο της High Level Group για τη μετανάστευση σε νόμιμες υπηρεσίες, οι ενδιαφερόμενοι έχουν την ανάγκη ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Κράτη-Μέλη της οι αποφάσεις της πολιτικής τους αντανakλούν ώστε να μη υπάρχει ανοχή στην κακή χρήση και το μη εξουσιοδοτημένο file sharing πληροφορίας περιεχομένου που προστατεύονται με copyright. Επίσης, το παραπάνω έγγραφο παρέχει την πολιτική υπόσχεση ότι η πληροφορία περιεχομένου που παραδίδεται με DRMS θα προστατευθεί. Επίσης, περιλαμβάνεται η ενεργή προώθηση της ενημέρωσης των καταναλωτών για τις εναλλακτικές νόμιμες προσφορές και η σύσταση ότι η διαλειτουργικότητα είναι αναγκαία για να υπάρξει εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα προϊόντα.

3. Εισπράξεις Ιδιωτικής Αντιγραφής και DRM

Οι εισπράξεις ιδιωτικής αντιγραφής πρωτοπαρουσιάστηκαν τη δεκαετία του 1960 και από τότε έχουν καθιερωθεί με πολλούς τρόπους σε αρκετά ευρωπαϊκά κράτη. Σχεδιάστηκαν για την αποζημίωση των ιδιοκτητών των δικαιωμάτων όσον αφορά την αντιγραφή που γίνεται από τους χρήστες στις εργασίες τους για προσωπική χρήση ('ιδιωτική αντιγραφή'). Η ιδιωτική αντιγραφή αποτελεί ένα είδος περιορισμού στα αποκλειστικά δικαιώματα των συγγραφέων, των παραγωγών και των 'εκτελεστών'. Η Οδηγία για τα πνευματικά δικαιώματα (2001/29/EC) εναρμονίζει σε κάποιο βαθμό τον σκοπό των περιορισμών της ιδιωτικής αντιγραφής στην Ευρώπη, όπου δεν γίνονται μηνύσεις σε εμπορικούς στόχους ενώ αποδίδεται δίκαιη αποζημίωση στους κατόχους των δικαιωμάτων. Η ιδιωτική αντιγραφή πρέπει επίσης, να είναι συμβατή με αυτό που αποκαλείται 'τεστ τριών βημάτων'.

Το έγγραφο της High Level Group για τις εισπράξεις Ιδιωτικής Αντιγραφής και τα DRMS στοχεύει στην πιστοποίηση μερικών βασικών αρχών με τις οποίες συμφωνούν όλα τα μέλη της ομάδας. Αυτά είναι:

- Η ιδιωτική αντιγραφή πρέπει να συμφωνεί με το τεστ των τριών βημάτων. Συγκεκριμένα, οι εξαιρέσεις στην ιδιωτική αντιγραφή δεν πρέπει να προκαταλαμβάνουν –ζημιώνουν τη φυσιολογική πλοήγηση της εργασίας του phonogram ή του videogram.
- Οι εισπράξεις δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως δικαιολογία σε πράξεις που αποτελούν παραβίαση των δικαιωμάτων. Οι εισπράξεις ούτε είναι και ούτε είχαν ποτέ σκοπό να αποτελούν ένα μηχανισμό αποζημίωσης για την πειρατεία.
- Στα μελλοντικά σχέδια υπάρχει ένα σύστημα που βασίζεται στα υπάρχοντα αποκλειστικά δικαιώματα και που υποστηρίζεται από τεχνολογίες που εξασφαλίζουν ένα περιβάλλον, στο οποίο αυτά τα δικαιώματα μπορούν να χορηγηθούν με άδειες και να επιβληθούν.
- Είναι ξεκάθαρο ότι εναλλακτικά σχήματα αποζημίωσης ή παρόμοια μέτρα δεν είναι βήματα προόδου ούτε για τη διάχυση της πληροφορίας περιεχομένου στα ψηφιακά network ούτε για την εξέλιξη νέων, καινοτόμων υπηρεσιών.

- Τα συστήματα DRM καθιερώνουν κανόνες χρήσης και αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο καταπολέμησης της πειρατείας.

- Σε αυτό το περιβάλλον οι διπλές πληρωμές στους κατόχους των δικαιωμάτων (πληρωμή με βάση μια είσπραξη και πληρωμή με βάση μια χρήση που γίνεται δυνατή λόγω χορήγησης άδειας) πρέπει να αποφεύγονται.

Σημαντικές διαστάσεις –αποκλίσεις υπάρχουν στη θεώρηση αυτών των βασικών εννοιών, που γίνονται ακόμα πιο πολύπλοκες από το γεγονός ότι τα συστήματα εισπράξεων ποτέ δε θα είναι ίδια σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Συνεχιζόμενα Συμβούλια και Προγράμματα

Επειδή οι παραπάνω αποφάσεις δεν κατανοούσαν και τις απόψεις των καταναλωτών και επομένως δεν είχαν κερδίσει την εμπιστοσύνη τους όσον αφορά τις ‘Νόμιμες Υπηρεσίες’ και την ‘Ιδιωτική Αντιγραφή’ κρίθηκε αναγκαίο να συνεχιστούν τα Συμβούλια με την παρουσία περισσότερων ενδιαφερόμενων. Έτσι ώστε να ακουστούν περισσότερες απόψεις αποφασίστηκαν περαιτέρω συνδιασκέψεις για την ολοκλήρωση της Τελικής Αναφοράς με ένα online συνέδριο (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2004) και ένα ακόμη τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου.

Μερικά ευρωπαϊκά προγράμματα που καλύπτουν τα DRMS:

- **IST Research**, ειδικότερα με στρατηγικό προσανατολισμό στα “Networked audiovisual systems and home platforms”

- **Το πρόγραμμα eContent** που υποστηρίζει την αύξηση στη διαθεσιμότητα, χρήση και διάχυση της Ευρωπαϊκής ψηφιακής πληροφορίας περιεχομένου.

Ο όρος ‘**Digital Rights Management**’ αναφέρεται στις πολλές τεχνικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται για να περιορίσουν ή να ελέγξουν τη χρήση των ψηφιακών μέσων πληροφορίας περιεχομένου σε ηλεκτρονικές συσκευές που έχουν εγκαταστημένες τέτοιες τεχνολογίες. Κάποιοι εκδότες πληροφορίας περιεχομένου σε ψηφιακά μέσα ισχυρίζονται ότι οι DRM τεχνολογίες είναι αναγκαίες για να αποφύγουν την απώλεια κερδών που οφείλονται στην

παράνομη αντιγραφή των προστατευμένων εργασιών τους. Στο αντίπαλο στρατόπεδο είναι αυτοί που θεωρούν ότι η μεταφορά του έλεγχου της χρήσης των μέσων από τους καταναλωτές σε μια συγκεντρωτική βιομηχανία μέσω θα οδηγήσει στην απώλεια των δικαιωμάτων των χρηστών καθώς επίσης, και στη κατάπνιξη των καινοτομιών στη παραγωγή λογισμικού και άλλων εργασιών.

Καμία καινούργια τεχνολογία DRM δεν περιλαμβάνει ένα μηχανισμό στον οποίο να περιέχονται δικαιώματα 'θεμιτής χρήσης' από μόνα τους, παρόλο που ορισμένες DRM μέθοδοι επιτρέπουν πράξεις, όπως είναι η αντιγραφή συμπτωματικά συμπίπτουν με τις νομικές διατάξεις των δικαιωμάτων χρήσης. Μια τεχνολογία δεν μπορεί να γνωρίζει ποιοι νομικοί περιορισμοί ή δικαιώματα μπορούν να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένη δίκη για χρήση πληροφορίας περιεχομένου κάτω από τους όρους ενός εξωτερικού συμβολαίου από κάποιον συγγραφέα, ιδιοκτήτη ή και εκδότη.

Όπως φαίνεται και από το όνομά της, η Digital Rights Management εφαρμόζεται μόνο σε ψηφιακά μέσα. Τα ψηφιακά μέσα έχουν κερδίσει σε δημοτικότητα τα αναλογικά μέσα για δύο κύριους λόγους. Πρώτον, εξαιτίας των τεχνικών τους πλεονεκτημάτων όσον αφορά στη παραγωγή, αναπαραγωγή και επεξεργασία τους και δεύτερον επειδή ορισμένες φορές υψηλότερη ποιότητα διάρκειας από τα αντίστοιχά τους σε αναλογική μορφή. Από την άφιξη των προσωπικών υπολογιστών τα αρχεία ψηφιακών μέσων έχει γίνει εύκολο να αντιγράφονται όσες φορές επιθυμεί ο χρήστης χωρίς καμία απολύτως μείωση της ποιότητας των αντιγράφων σε σχέση με το πρωτότυπο. Η δημοτικότητα του Internet και των εργαλείων file sharing έχουν κάνει τη διάχυση των προστατευμένων ψηφιακών αρχείων απλή. Η διαθεσιμότητα πολλαπλών τέλειων αντιγράφων προστατευμένου με copyright υλικού, έχει γίνει αποδεκτή από τη βιομηχανία σαν απειλή της βιωσιμότητας της και του κέρδους της.

Οι εκδότες ψηφιακών μέσων λειτουργούν τυπικά με επιχειρησιακά μοντέλα που έχουν την ικανότητα να συλλέγουν αμοιβή για κάθε αντίγραφο που δημιουργείται σε ψηφιακή μορφή. Η τεχνολογία της 'Διαχείρισης των Ψηφιακών Δικαιωμάτων' σχεδιάστηκε ως ένα μέσο με το οποίο οι εκδότες θα καταφέρουν να έχουν τον έλεγχο στην αναπαραγωγή και τη διάχυση της πληροφορίας περιεχομένου που ανήκει σε αυτού. Πέρα από την υπάρχουσα

νομοθεσία για το copyright και τους περιορισμούς που αυτή θέτει στον κάτοχο ενός αντιγράφου μιας εργασίας, τα περισσότερα DRM σχήματα μπορούν και επιβάλλουν επιπρόσθετους περιορισμούς όπως επιθυμεί να είναι ο διανομέας του μέσου (ο οποίος μπορεί και να μην είναι ο ιδιοκτήτης των δικαιωμάτων). Οι προμηθευτές και οι εκδότες επινόησαν τον όρο Digital Rights Management αναφερόμενοι στα τεχνικά μέτρα που θα παρατεθούν. Επειδή τα 'δικαιώματα' –ουσιαστικά οι τεχνικές ικανότητες- που ο ιδιοκτήτης της πληροφορίας περιεχομένου παραχωρεί δεν είναι υποχρεωτικά ίδια με τα νομικά δικαιώματα του καταναλωτή της πληροφορίας περιεχομένου, οι κριτικοί της DRM υποστηρίζουν ότι είναι εσφαλμένος ο όρος 'digital rights management'. Για αυτούς ταιριάζει καλύτερα ο όρος digital restriction management (διαχείριση ψηφιακών περιορισμών) στη λειτουργικότητα των συστημάτων αυτών.

Η DRM είναι μια προέκταση του Mandatory Access Control, κατά τον οποίο επιβάλλεται από ένα υπολογιστικό σύστημα ένα κεντρικό σύνολο πολιτικής διαχείρισης. Τα DRM συστήματα αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα με τους προκατόχους τους. Είναι τρωτά σε πολλαπλές επιθέσεις καθώς λειτουργούν μόνο σε Λ/Σ που δεν απειλούνται εύκολα (tamper-resistant hardware). (DRM συστήματα που δεν λειτουργούν σε tamper-resistant hardware δεν έχουν τη δυνατότητα να είναι ασφαλή ούτε καν σε θεωρητικό επίπεδο αφού η ψηφιακή πληροφορία περιεχομένου μπορεί να αντιγραφεί σε επίπεδο hardware).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Η νέα τεχνολογία της ψηφιοποίησης φαίνεται πως διαταράσσει την ισορροπία που μέχρι πρόσφατα επικρατούσε στη Νομοθεσία του Copyright μεταξύ δημιουργών, εκδοτών και χρηστών. Η ψηφιακή εποχή αλλάζει τα δεδομένα, προκαλεί προβλήματα σχετικά με την προστασία των

ψηφιοποιημένων έργων και το δικαίωμα της αντιγραφής αυτών. Κατ' επέκταση επηρεάζονται και οι Ψηφιακές Βιβλιοθήκες οι οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν και να λύσουν το σύγχρονο αυτό «Ψηφιακό Δίλημμα»

Η ψηφιακή αποθήκευση θέτει δύσκολα ερωτήματα σχετικά με την πατρότητα, την ιδιοκτησία, την αντιγραφή και τα όρια προστασίας των έργων.

Η ψηφιοποίηση επιτρέπει στον χρήστη, βρισκόμενος στον προσωπικό του χώρο, την εύκολη, γρήγορη και χωρίς οικονομικό κόστος αντιγραφή δίχως απώλεια ποιότητας καθώς και την μετέπειτα διανομή αυτής σε εκατοντάδες ανθρώπων. Οι απαιτούμενες προδιαγραφές για την διαδικασία αυτή είναι ελάχιστες αρκεί μόνο ο χρήστης να διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή και ένα modem.

Αυτή η τακτική ανησυχεί ιδιαίτερα τους κατόχους του δικαιώματος αντιγραφής (copyright holders) καθώς δεν μπορούν να ελέγξουν την ροή της πληροφορίας.

Επιπλέον, η ψηφιοποίηση δίνει τη δυνατότητα στον χρήστη να τροποποιήσει και να αλλοιώσει την μορφή ή το περιεχόμενο του έργου στο οποίο έχει πρόσβαση, μπορεί να διαγράψει παραγράφους, να τροποποιήσει στατικές και κινούμενες εικόνες, τη μουσική, ακόμη και να διαγράψει το όνομα του δημιουργού.

Στην περίπτωση αυτή καθιερώνεται η έννοια του «**ηθικού δικαιώματος**»(**moral right**).

Τα «Ηθικά Δικαιώματα» αναγνωρίζονται για πρώτη φορά από το Copyright Act των Ηνωμένων Πολιτειών το 1990. Προστατεύουν τον δημιουργό του έργου από πιθανή τροποποίηση του, σε βαθμό που να αλλοιώνει το αρχικό έργο και να θίγει την ακεραιότητα του Τα ηθικά δικαιώματα δεν πωλούνται, δεν μεταβιβάζονται και στο πλαίσιο του ψηφιακού-ηλεκτρονικού περιβάλλοντος είναι ίσως τα πιο σημαντικά και κρίσιμα δικαιώματα..

Στο πλαίσιο της ψηφιοποίησης και της παροχής άδειας για αντιγραφή υλικού προστίθεται και η έννοια του **Fair Use** ή **Fair Dealing (Θεμιτή Χρήση)**. Αποτελεί από τους πιο σημαντικούς περιορισμούς στα αποκλειστικά δικαιώματα του κατόχου του copyright.

. Σύμφωνα με τον αναθεωρημένο U.S. Copyright Law (1998) στις βιβλιοθήκες:

✓ επιτρέπεται η αναπαραγωγή και η διάθεση ψηφιακού υλικού στο ευρύ κοινό με στόχο την έρευνα, τη μελέτη ή την κριτική.

✓ Επιτρέπεται η αναπαραγωγή έργου προκειμένου να ενισχυθούν άλλες βιβλιοθήκες που δεν διαθέτουν το συγκεκριμένο

✓ Αναπαραγωγή του υλικού για λόγους διατήρησης αυτού ή για την αντικατάσταση υλικού που έχει εκδοθεί αλλά έχει καταστραφεί ή χαθεί.

Τα κριτήρια που συνιστούν τη Θεμιτή Χρήση είναι:

1. Σκοπός και χαρακτήρας της χρήσης (αν πρόκειται για εμπορικούς σκοπούς ή μη κερδοσκοπικούς π.χ. βιβλιοθήκες)

2. η φύση του έργου που αντιγράφεται

3. το μέγεθος του τμήματος που αντιγράφεται σε σχέση με την οντότητα του έργου

4. οι επιπτώσεις που έχει η χρήση σε μια πιθανή αγορά

Το δικαίωμα του fair use ευνοεί ιδιαίτερα τους χρήστες μιας βιβλιοθήκης αλλά και την ίδια τη βιβλιοθήκη καθώς ενισχύει τη διατήρηση της συλλογής της.

Τρεις είναι οι κατηγορίες των ατόμων που επηρεάζονται από τις νομοθετικές ρυθμίσεις της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και του Copyright:

✓ Οι Δημιουργοί που έχουν τα νόμιμα δικαιώματα

✓ Οι Εκδότες που έχουν τα δικαιώματα κατόπιν της μεταβίβασης του copyright

Οι Χρήστες (ιδρύματα, βιβλιοθήκες, σχολεία) με το δικαίωμα που τους αναγνωρίζεται κατόπιν εξαιρέσεως.

5.1. DIGITAL MILLENNIUM COPYRIGHT ACT

Το Digital Millennium of Copyright Act αποτελεί το βασικό κορμό της νομοθετικής Αμερικανικής στρατηγικής και είναι η μετονομασία της Συνθήκης του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Treaty) . Δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην πολιτική του copyright που ακολουθείται στις Ηνωμένες Πολιτείες και όσον αφορά στην κοινότητα των βιβλιοθηκών, εστιάζει στα κάτωθι θέματα:

✓ **Το δικαίωμα της Θεμιτής Χρήσης (Fair Use) στην ψηφιακή χιλιετία.**

Το δικαίωμα αυτό μελετήθηκε σε σχέση με την πρόσβαση στο υλικό που ήδη προστατεύεται από τεχνολογικά μέτρα. Τίθεται ο προβληματισμός στην περίπτωση που η πρόσβαση είναι περιορισμένη και ελεγχόμενη, πώς θα ασκήσει το ευρύ κοινό το παραπάνω δικαίωμα.

✓ **Διατήρηση δημόσιας ιδιοκτησίας.**

Για τις βιβλιοθήκες η δυνατότητα να χρησιμοποιούν το υλικό ευρέως είναι ζωτικής σημασίας και ουσιαστικά ο λόγος ύπαρξης και λειτουργίας τους.

✓ **Εκσυγχρονισμός της Διατήρησης στην Βιβλιοθήκη**

Σύμφωνα με την πράξη του 1976 οι βιβλιοθήκες δεν είχαν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν ψηφιακή τεχνολογία για την διατήρηση έργων τους, μπορούσαν να έχουν μόνο τρία αντίγραφα κάθε έργου (το αρχαικό, το κυρίως και αυτό που χρησιμοποιούν). Επετεύχθη όμως σημαντική αλλαγή στο θέμα αυτό.

✓ **Η εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση**

Εκπαίδευση από απόσταση μέσω ψηφιακών βιβλιοθηκών. Υπάρχει η εύλογη ανάγκη για εξαίρεση από τα αποκλειστικά δικαιώματα των κατόχων τους και η επέκτασή τους για εκπαιδευτική χρήση.

5.1.1. ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΜΕΝΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ D.M.C.A.

Η ευκολία με την οποία είναι προσβάσιμο και αναπαράγεται το ψηφιακό υλικό από πολλαπλούς χρήστες μέσω δικτύων, απασχολεί ιδιαίτερα τους εκδότες καθώς οι ίδιοι θέλουν να ελέγχουν την πρόσβαση και να προστατέψουν την αξιοπιστία των εκδόσεών τους.

Technological Protection Measures (TPMs)- hardware, software, mechanisms

Τα μέτρα αυτά τοποθετούνται από τον εκδότη και με τη βοήθεια της κρυπτογραφίας ενισχύουν τον έλεγχο πρόσβασης στις εκδόσεις του. Υπογράφονται συμφωνίες και δίνονται άδειες που ορίζουν την έκταση της πρόσβασης σε μια ψηφιακή έκδοση. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι ενώ κάποιος χρήστης έχει το δικαίωμα του fair use δεν μπορεί να το ασκήσει σε μια κρυπτογραφημένη έκδοση.

Το σχήμα αυτό έχει τρία βασικά στοιχεία:

▼ Σε τακτά χρονικά διαστήματα και με την επίβλεψη του βιβλιοθηκονόμου πραγματοποιείται μια διαδικασία κατά την οποία αξιολογείται αν κάποιες κατηγορίες υλικού, που προστατεύονται τεχνολογικά, είναι ανάγκη να ενταχθούν στη Θεμιτή Χρήση.

▼ Η απαγόρευση σχετικά με την εισαγωγή, πώληση τεχνολογίας, προϊόντος, μηχανήματος ή εργαλείου που έχει σχεδιαστεί για την ακύρωση τεχνολογίας ενός κατόχου copyright που περιορίζει την πρόσβαση σε υλικό, έχει περιορισμένο εμπορικό σκοπό εκτός αυτού για την καταστρατήγηση.

▼ Κάποιοι θεσμοθετημένοι περιορισμοί δημιουργήθηκαν για να επιτρέψουν πρακτικές που ακολουθούνται σε βιβλιοθήκες ή σε έρευνα κρυπτογραφίας.

Η τεχνολογία TPM είναι ακόμη καινούργια. Οι περισσότεροι εκδότες δεν διαθέτουν ούτε τους οικονομικούς πόρους αλλά ούτε και την τεχνογνωσία για συστήματα ασφαλείας τέτοιου είδους.

Copyright Management Information(C.M.I.)

Το D.M.C.A. απαγορεύει την τροποποίηση πληροφοριών που περιλαμβάνονται σε ψηφιακά έργα από ιδιοκτήτες με δικαίωμα copyright. Αυτό το εργαλείο περιλαμβάνει πληροφορίες όπως το όνομα του ιδιοκτήτη copyright, του δημιουργού και της άδειας (σε ποιόν έχει δοθεί), στοιχεία άλλων συντελεστών του έργου, όρους και συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η χρήση του υλικού.

5.2. DIGITAL MILENIUM COPYRIGHT ACT KAI DRM

Η αντιφατική DMCA πέρασε στις Ηνωμένες Πολιτείες σαν μια προσπάθεια παρουσίας ως παράνομης της κυκλοφορίας που θα καταστρατηγούσαν τα συστήματα DRM. Υπογράφηκε χωρίς συζήτηση και χωρίς καν να ακουστεί κάποια διαφορετική άποψη. Το Κογκρέσο την υπέγραψε, πιθανότατα κάτω από την εντύπωση ότι επρόκειτο για μια ‘τεχνική’ νομοθεσία χωρίς να υπονοείται σημαντική ενοχή της κοινής πολιτικής. Η DMCA είναι το πρότυπο και για πολλούς ακόμη νόμους που υπογράφηκαν από άλλες κυβερνήσεις. Παρά την υπογραφή αυτής της νομοθεσίας, η οποία από το 1998 έχει δεχτεί σημαντικές αντιστάσεις σε Συνταγματικό επίπεδο, συστήματα DRM εξακολουθούν να λειτουργούν κυρίως σε DVD player.

Η DMCA προκαλεί προβλήματα και σε εξέχοντες πανεπιστημιακούς καθηγητές πληροφορικής εντελώς νόμιμους. (Ο καθηγητής Felten του Princeton αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στην δημοσίευση εργασιών – δικών του και των φοιτητών του- είχαν κάποια σχέση με ένα διαγωνισμό οργανωμένο από μια εταιρεία προστασίας software σχετικά με μια έρευνα για το σχεδιασμό ενός προϊόντος. Ένα ακόμη παράδειγμα αποτελεί και ο Alan Cox, ο Άγγλος επικεφαλής της Linus Torvalds σχεδόν ολόκληρη την πρώτη δεκαετία της εξέλιξης του Linux, που παραιτήθηκε από τη θέση του εξαιτίας της ανησυχίας του για κάποια εγκληματική κατηγορία εναντίον του σαν αποτέλεσμα κάποιου κώδικα στο Linux kernel.έχει, ακόμη αρνηθεί να στείλει κάποιες επεξηγήσεις για ορισμένες αλλαγές στο kernel εξαιτίας αυτής ακριβώς της ανησυχίας του για την έκθεσή του σε δίωξη και τιμωρία κάτω από της επιταγές της DMCA. Τέτοιου είδους εξηγήσεις μπορούν να θεωρηθούν ως η ‘αποκάλυψη’ της DMCA. Ακόμη, ο ίδιος έχει αρνηθεί να παρευρεθεί σε ένα συνέδριο για το software για παρόμοιους λόγους. Ο Niels Ferguson, ένας Δανός ειδικός της κρυπτογράφησης και σύμβουλος ασφάλειας ενημέρωσε την Intel ότι ανακάλυψε κάποιο ελάττωμα σε ένα πρωτόκολλο ασφαλείας της Intel και η εταιρεία δεν είχε κανένα πρόβλημα να εκδώσει ο Ferguson ένα έγγραφο για το πρόβλημα. Τελικά, όμως, αποφάσισε ο ίδιος να μην προχωρήσει σε αυτό το εγχείρημα από ανησυχία για τις επιπτώσεις που θα είχε αυτή η πράξη του σύμφωνα με τη DMCA.

Οι αντίπαλοι της DRM έχουν φανταστεί και τονίσει ότι παρέχοντας εξουσιοδότηση ελέγχου στην πρόσβαση ενός υπολογιστή (ή έλεγχο στην ικανότητα του να εκτελέσει συγκεκριμένα προγράμματα ή να εκτελέσει προγράμματα μόνο με τη χρήση συγκεκριμένων δεδομένων) σε οποιονδήποτε άλλου πέρα από τον χρήστη και το διαχειριστή του, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να δημιουργηθούν προβλήματα. Τα τελευταία μπορεί να προκληθούν από την παρέμβαση τρίτων και προχωρούν πέρα από την επιβολή του copyright.

Έχει ιστορικά αποδειχτεί ότι τα πρωτόκολλα ασφαλείας, τα λογισμικά που εκτελούνται με πρωτόκολλα ασφαλείας και η κρυπτογράφηση είναι εξαιρετικά δύσκολο να σχεδιαστούν χωρίς ελαττώματα, τα οποία μπορεί να οφείλονται σε ιούς ([bugs](#)) ή σε σχεδιαστικά λάθη.

Άλλες επιλήψεις για το copyright πράξεις:

Ενώ τα συστήματα DRM έχουν φαινομενικά σχεδιαστεί για την προστασία του δικαιώματος του συγγραφέα να ελέγχει την αντιγραφή της εργασίας του, αυτή η προστασία είναι μόνο το μισό μέρος της συμφωνίας μεταξύ του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων και της πολιτείας. Το άλλο μισό είναι ότι μετά από μια νομικά θεσπισμένη χρονική περίοδο η εργασία που προστατεύεται με copyright περνάει στη public domain και ο καθένας έχει το δικαίωμα να τη χρησιμοποιεί ελεύθερα. Τα συστήματα DRM που χρησιμοποιούνται τώρα δεν είναι περιορισμένου χρόνου, όπως ορίζεται από τη νομοθεσία και παρόλο που θα ήταν δυνατή η δημιουργία ενός τέτοιου συστήματος (π.χ. με συμφωνία -εχέγγυο σε τρίτο πρόσωπο) σήμερα δεν υπάρχει μηχανισμός που να αφαιρεί τα συστήματα ελέγχου αντιγραφής που ενσωματώνονται στις εργασίες μόλις αυτές περάσουν στη public domain, μετά τη λήξη του copyright.

Μέρος της νομοθεσίας για τα πνευματικά δικαιώματα αποτελούν το Δόγμα Πρώτης Πώλησης και η 'θεμιτή χρήση' που επιτρέπουν σε κάποιο βαθμό την αντιγραφή. Οι τεχνολογίες Διαχείρισης Ψηφιακών Δικαιωμάτων περιορίζουν ή εμποδίζουν τον αγοραστή ενός προϊόντος που προστατεύεται με copyright από την άσκηση των παραπάνω νόμιμων δικαιωμάτων του. Επιπλέον, οι τεχνικοί περιορισμοί πρόσβασης/ελέγχου δεν έχουν την ικανότητα να αποκωδικοποιούν πάντα και πλήρως το σκοπό των νόμιμων δικαιωμάτων. Αν κάποιος δημιουργός προσθέσει ένα DRM κωδικό στην

εργασία του και αργότερα υπογράψει μια συμφωνία δίνοντας εξουσιοδότηση για την αντιγραφή της (είτε με οικονομικές απολαβές είτε για άλλους προσωπικούς λόγους) το DRM λογισμικό δε θα αναγνωρίζει την μετέπειτα τροποποίηση. Επομένως. Αν και μια τέτοια συμφωνία είναι απολύτως νόμιμη, σύμφωνα με τη νομοθεσία, δεν γίνεται να εφαρμοστεί.

Ένα συχνά αναφερόμενο παράδειγμα υπέρβασης της DRM είναι η έκδοση του 2000 από την Adobe Systems ενός έργου που έχει περάσει στη δημόσια κυριαρχία, η 'Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων' του Lewis Carroll, με έλεγχο DRM με τη βεβαίωση ότι 'αυτό δεν μπορεί να διαβαστεί δυνατά' αποκλείοντας έτσι το χαρακτηριστικό text-to-speech που είναι φυσιολογικά διαθέσιμο στον Adobe's eBook Reader.

Οργανισμοί όπως η Βρετανική Βιβλιοθήκη, έχουν χρησιμοποιήσει τη DRM στις υπηρεσίες τους για συσκευές ασφαλούς ηλεκτρονικής παράδοσης (secure electronic delivery service). Με τον τρόπο αυτό έχουν πετύχει την παγκόσμια πρόσβαση σε ένα σημαντικό αριθμό σπάνιων (και σε ορισμένες περιπτώσεις μοναδικών) εγγράφων, τα οποία, για νομικούς λόγους, στο παρελθόν ήταν διαθέσιμα μόνο σε εξουσιοδοτημένους ερευνητές που επισκεπτόταν την βιβλιοθήκη στην Αγγλία. Αυτή είναι μια πραγματικά ενδιαφέρουσα περίπτωση στην οποία η DRM αύξησε την πρόσβαση σε περιορισμένο υλικό αντί να τη μειώσει.

Οι συνήγοροι της DRM

Ορισμένοι από αυτούς που υποστηρίζουν τη DRM έχουν στηρίξει και τη θέση ότι οι σχεδιαστικοί στόχοι της DRM/ασφάλειας/κρυπτογράφησης και το διαχειριστικό περιβάλλον, όπως και η μηχανική λογισμικού είναι αρκετά κατανοητά και θα είναι και το ίδιο πρακτικά. Ακόμη πρεσβεύουν ότι είναι πιθανή η επιτυχία χωρίς να περιπλεχθούν προβλήματα για τους χρήστες, τους υπολογιστές τους και σε οποιοδήποτε βασίζεται σε αυτούς. Αυτό που ουσιαστικά πιστεύουν είναι ότι δεν υπάρχει ούτε τεχνολογικό ούτε μηχανικό προβλεπόμενο πρόβλημα επάρκειας με τέτοιου είδους λογισμικό.

Άλλοι πάλι πιστεύουν ότι οι δημιουργοί των ψηφιακών εργασιών πρέπει να έχουν τη δύναμη να ελέγχουν τη διανομή και την αναπαραγωγή των αντιγράφων τους και να παραχωρούν περιορισμένο έλεγχο των αντιτύπων (π.χ. creative commons license). Χωρίς αυτή τη δύναμη, είναι ιδιαίτερα απαισιόδοξοι για το αποτέλεσμα της δημιουργικής εργασίας στο ψηφιακό

περιβάλλον. Για όλους αυτούς η DRM αποτελεί ένα μέσο με το οποίο μπορούν να αποκτήσουν τέτοια δύναμη. Ακόμη, οι υπερασπιστές της DRM θεωρούν ότι οι 'αντίπαλοί' τους υπερασπίζονται περισσότερο τα δικαιώματα των εταιρειών λογισμικού και μέσων σε βάρος των προνομίων των ιδιοκτητών των δικαιωμάτων.

Οι αντίπαλοι της DRM

Πολλοί οργανισμοί και επιφανή φυσικά πρόσωπα αντιτίθενται σε όλες τις προτασόμενες μορφές της DRM. Δυο ισχυροί αντίπαλοι είναι ο John Walker και το άρθρο του *The [Digital Imprimatur](#): How big brother and big media can put the Internet genie back in the bottle* και ο Richard Stallman στο άρθρο του *[The Right to Read](#)*. Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ Ross Anderson είναι επικεφαλής ενός βρετανικού οργανισμού που είναι ιδιαίτερα ενεργός στην αντίθεσή του για τη DRM και για παρόμοιες προσπάθειες που λαμβάνουν χώρα στη Βρετανία.

Το [Electronic Frontier Foundation](#) και παρόμοιοι οργανισμοί αστικών δικαιωμάτων (civil rights) κρατάν επίσης μια αντίθετη στη DRM στάση. Ορισμένοι, όπως το [FFII](#), θεωρούν τη DRM σαν ένα εμπόδιο συναλλαγής από την οπτική γωνία της ελεύθερης αγοράς. Η χρήση της DRM μπορεί ακόμη, να αποτελέσει ένα εμπόδιο για τους ιστορικούς των μελλοντικών γενεών, καθώς ο σχεδιασμός των τεχνολογιών επιτρέπει μόνο συγκεκριμένες συσκευές να διαβάζουν τα δεδομένα και μπορεί η μελλοντική Επανάκτηση των Δεδομένων να είναι αδύνατη. Αυτή η θέση συνδέει τη DRM με το θέμα της διαχείρισης προνομίων και την τεχνολογία αρχείων.

Οι αντίπαλοι της DRM επιχειρηματολογούν ότι η ύπαρξη DRM συστημάτων παραβιάζει δικαιώματα προσωπικής ιδιοκτησίας και παρουσιάζει σαν έγκλημα ένα φάσμα δραστηριοτήτων που σήμερα θεωρούνται από τους χρήστες απόλυτα φυσιολογικές. Οι συνιστώσες της DRM αποκτούν τον έλεγχο στις συσκευές των χρηστών, στους οποίους δικαιωματικά ανήκουν, και περιορίζουν τη χρήση τους, ανεξάρτητα από τις επιθυμίες των χρηστών. Όλες οι μορφές της DRM βασίζονται σε συσκευές που επιβάλλουν περιορισμούς. Οι περιορισμοί αυτοί δεν επιτρέπεται να αποσυνδεθούν ή να τροποποιηθούν από το χρήστη. Με άλλα λόγια ο χρήστης δεν έχει καμιά επιλογή.

5.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ DRM

Υπάρχουν αρκετές DRM εφαρμογές και συστήματα χαμηλής και υψηλής τεχνολογίας, που λειτουργούν είτε με φτηνά εργαλεία είτε σε πανάκριβα επίπεδα. Διαφορετικά συστήματα προσφέρουν διαφορετικές λύσεις, δομές κόστους και χαρακτηριστικά προστιθέμενης αξίας. Όλα όμως βασίζονται στη συστηματική αναγνώριση και καταγραφή πληροφοριών για τους νόμιμους ιδιοκτήτες των δικαιωμάτων και για τα νόμιμα δικαιώματα που αφορούν την πληροφορία περιεχομένου. Αυτή η δραστηριότητα συχνά υποστηρίζεται από τη χρήση μεταδεδομένων και την πληροφορία διαχείρισης των δικαιωμάτων (rights management information -RMI) ή από Digital Object Identifiers.

5.3.1. ΚΟΙΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ

Χαρακτηριστικά ασφαλείας και προστασία του copyright

Υπάρχουν πολλές τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μειώσουν την πιθανότητα παραβίασης της Πνευματικής Ιδιοκτησίας μέσω των εφαρμογών των DRM συστημάτων. Το καθένα από αυτά έχει διαφορετικές δυνάμεις και αδυναμίες, όπως επίσης, και κόστος απόκτησης, ολοκλήρωσης και διατήρησης. Παρόλο που δεν υπάρχει κανένα τεχνολογικό σύστημα που να προσφέρει 100% ασφάλεια, η DRM μπορεί να παράσχει σχετικά υψηλά επίπεδα προστασίας του προστατευμένου με copyright υλικού. Οι πιο κοινές τεχνικές προστασίας είναι η κρυπτογράφηση και το ψηφιακό υδατογράφημα.

Κρυπτογράφηση

Κωδικοποιεί την πληροφορία που ενσωματώνεται στο ψηφιακό αντικείμενο έτσι ώστε το τελευταίο να μη μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς τον κωδικό πρόσβασης. Τα λογισμικά προστατεύονται συνήθως με αυτό τον τρόπο.

Τεχνολογίες προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων

Διατίθενται πολλά τεχνολογικά μέσα για την προστασία των εργασιών που προστατεύονται με copyright από τη μη εξουσιοδοτημένη χρήση και πρόσβαση. Οι τεχνικές αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν κωδικοποίηση των όρων και των καταστάσεων κάτω από τις οποίες οι εργασίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Η κωδικοποίηση πετυχαίνεται με την εμφύτευση των όρων στο φάκελο και επιτρέποντας τη χρήση του μόνο όταν πραγματοποιούνται αυτοί οι όροι. Συνήθως, η εμφυτευμένη πληροφορία περιλαμβάνει Πληροφορία Διαχείρισης των Δικαιωμάτων (RMI ~Rights Management Information) σχετική με την εργασία όπως για παράδειγμα τον συγγραφέα, τον τίτλο, τα πνευματικά δικαιώματα και συνδέσεις στο απαιτούμενο κλειδί αποκωδικοποίησης της πληροφορίας. Για να έχουν οι χρήστες πρόσβαση στο κλειδί απαιτείται άδεια. Συχνά το κλειδί είναι κλειδωμένο στα χαρακτηριστικά του υπολογιστή του χρήστη για να μην είναι εύκολη η μεταφορά του σε κάποιον άλλο υπολογιστή. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται 'node locking'.

Ψηφιακό υδατογράφημα και υπογραφές

Αυτό ενσωματώνει πληροφορία (συνήθως σχετική με τον συγγραφέα, τον εκδότη και τους όρους της χρήσης) στα δεδομένα. Υπάρχει η δυνατότητα να αφαιρεθεί, αλλά μόνο με αυστηρό υποβιβασμό της ποιότητας των δεδομένων. Εάν το υδατογράφημα είναι αποτελεσματικό, θα είναι αναγνωρίσιμο ακόμη και αν η ποιότητα των δεδομένων μειωθεί. Υπάρχουν υδατογραφήματα ορατά και μη ορατά σε γυμνό μάτι. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καταστήσουν προσωπική ένα/μία συγκεκριμένη/ο παράδειγμα –υπόδειξη της εργασίας σε ένα χρήστη για να ελαχιστοποιήσουν την πιθανότητα παράνομης χρησιμοποίησής ή αντιγραφής της. Μερικοί τύποι υδατογραφημάτων μπορούν να αναζητηθούν στο Internet με τη χρήση ειδικών 'spider' ή web crawlers.

'Προσωποποίηση'

Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει επεξεργασία της πληροφορίας περιεχομένου στις ειδικές απαιτήσεις του χρήστη σε όρους μεγέθους, μορφότυπου, πληροφορία περιεχομένου (όπως για παράδειγμα αποσπάσματα από μια μεγαλύτερη εργασία) και συχνά ενσωμάτωση ενός προσωπικού, ορατού υδατογραφήματος. Μια δυνατή μορφή

‘προσωποποίησης’ είναι το πακέτο σημειώσεων ενός πανεπιστημιακού μαθήματος που αποτελείται από ένα αριθμό επιλεγμένων κεφαλαίων από κάποιο εύρος βιβλίων και περιοδικών με ένα ορατό υδατογράφημα με το όνομα και το ακαδημαϊκό έτος του μαθήματος. Είναι μοναδικό και για το λόγο αυτό οποιοσδήποτε σύνδεσμος μπορεί να οδηγήσει πίσω στην πηγή. Η ‘προσωποποίηση’ όταν χρησιμοποιείται σωστά, μπορεί να είναι εξαιρετικά αποτελεσματική, αλλά χρειάζεται να περιλαμβάνει στρατηγικό σχεδιασμό και επένδυση.

Granularity ~ κοκκοποίηση

Η ‘κοκκοποίηση’ επιτρέπει στους παραγωγούς να συλλέγουν, να συνδυάζουν νέο και παλιό, οπτικό, ακουστικό και έντυπο υλικό και να δημιουργούν καινούργια προϊόντα. Σαν παράδειγμα θα μπορούσε να δοθεί η ικανότητα αγοράς ενός μόνο κεφαλαίου από ένα βιβλίο και ο συνδυασμός του με δέκα δευτερόλεπτα από ένα βίντεο και η χρήση τους σε ένα e-learning module. Τα DRM συστήματα πρέπει να έχουν την ικανότητα να παραδίδουν τόσο το σωστό κομμάτι της εργασίας όσο και τα απαραίτητα δικαιώματα χρήσης κατά τον απαιτούμενο τρόπο. Θα ήταν καλό να σημειωθεί ότι η νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύει μόνο σημαντικά μέρη του υλικού. Εάν τα κομμάτια (κόκκοι) που συλλέγονται είναι πολύ μικρά, υπάρχει η πιθανότητα να μη προστατεύονται από νόμο για το copyright. Οι εκδότες πρέπει να εξασφαλίσουν ότι την απαραίτητη σαφήνεια για τα δικαιώματα όταν σκοπεύουν να χρησιμοποιήσουν υπάρχουσες εργασίες.

Διαλειτουργικότητα

Σε ένα εμπορικό ψηφιακό περιβάλλον, οι δημιουργοί, οι παραγωγοί και οι συναλλασσόμενοι την ψηφιακή πληροφορία περιεχομένου χρειάζονται συστήματα που να μπορούν να ‘μιλούν’ μεταξύ τους. Οι παραγωγοί και οι χρήστες πρέπει να έχουν την ικανότητα να χρησιμοποιούν εργασίες για οποιοδήποτε νόμιμο σκοπό από διαφορετικές πηγές και σε διαφορετικές μορφές. Για να γίνει αυτό πραγματικότητα απαιτούνται συμβατά συστήματα.

Όσον αφορά την εξέλιξη στη διαλειτουργικότητα υπάρχουν τα παρακάτω παραδείγματα:

The Digital Object Identifier (DOI)

Το σύστημα DOI είναι παρόμοιο με το σύστημα των ραβδοκωδίκων που υιοθετήθηκε για την αναγνώριση αντικειμένων στο φυσικό κόσμο. Στο κάθε ένα bit ή byte της ψηφιακής πληροφορίας περιεχομένου διανέμεται ένας αριθμός μέσω μιας εγγραφής και τα μεταδεδομένα περιγράφουν το ψηφιακό αντικείμενο που καταγράφηκε. Οι αλλαγές στα μεταδεδομένα παρέχουν ένα σχετικά απλό τρόπο ανίχνευσης του αντικειμένου και της ιδιοκτησίας του.³²

Rights expression languages (Γλώσσες έκφρασης δικαιωμάτων)

Αναπτύσσονται πολλές μορφές διαλειτουργικών γλωσσών που δημιουργούν λεξιλόγια για την έκφραση των όρων της χρήσης της ψηφιακής πληροφορίας περιεχομένου, ανεξάρτητα από τη μορφή της (π.χ. ιστοσελίδες, αρχεία κειμένου, εικόνες, μουσική, PDF φάκελοι κτλ.). οι περισσότεροι υποσχόμενες ανάμεσά τους είναι το Πρωτόκολλο της Open Digital Rights Language (ODRL)³³ και η Extensible Rights Markup Language (XrML)³⁴.

Ευκολία χρήσης

Ένας σημαντικός λόγος να υιοθετήσει κανείς τα DRM συστήματα είναι η ευκολία χρήσης που παρέχεται στους νόμιμους χρήστες. Οι τεχνικοί έλεγχοι που ενσωματώνονται στην πληροφορία περιεχομένου (στα μεταδεδομένα) διευκολύνουν την πρόσβαση στους εξουσιοδοτημένους χρήστες και καταναλωτές χωρίς να απαιτείται από αυτούς να συμπληρώσουν επιπρόσθετα έγγραφα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι χρήστες αντιλαμβάνονται ότι έχουν το σύστημα μόλις επιχειρήσουν την πρόσβαση σε μη εξουσιοδοτημένη σε αυτούς πληροφορία περιεχομένου. Διαφορετικά, (όπως αναφέρει ο οδηγός δεν αντιλαμβάνονται καμιά διαφορά.

Ακόμη ένα χαρακτηριστικό των συστημάτων DRM είναι ο τρόπος πληρωμής τους που μπορεί να είναι πολλών ειδών (συνδρομή, clearing houses, electronic cash).

³² www.doi.org

³³ www.odrl.net/

³⁴ www.xml.org/

Ο χρήστης για να αποφασίσει πιο σύστημα θα αγοράσει πρέπει να εξετάσει όλες τις παραμέτρους και να αποφασίσει ποιο τον εξυπηρετεί καλύτερα.

Σε τι ωφελούν τα συστήματα τους δημιουργούς;

Ο δημιουργός μπορεί να

- Διαθέσει την εργασία του με επιλεγμένους από τον ίδιο όρους.
- Έχει πρόσβαση σε άλλες εργασίες διαφορετικών δημιουργών για δική του χρήση.
- Διαθέσει την εργασία του με όποιο τρόπο προτιμάει ο ίδιος –με πληρωμή ή ελεύθερα-.
- Χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε από τις τεχνικές προστασίες που προσφέρει το σύστημα.
- Διευθετήσει την πληρωμή του σε περίπτωση εμπορικής χρήσης της εργασίας του.

Η επιτυχία αυτών των συστημάτων εξαρτάται από το αν θα καταφέρουν να διατηρήσουν την ισορροπία ανάμεσα στα συμφέροντα των δημιουργών και σε αυτά των χρηστών (όπως γίνεται σε όλες τα θέματα που αφορούν την πνευματική ιδιοκτησία).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΝΟΜΟΛΟΓΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1. “Προϋπόθεση της παρεχόμενης από τις διατάξεις του ν. 2121/1993 προστασίας του έργου, υπό την έννοια που αναφέρθηκε παραπάνω, αποτελεί η ανταπόκριση αυτού (έργου) στην οριζόμενη στην παράγραφο 1 του άρθρου 2 του νόμου αυτού ρήτρα της πρωτοτυπίας η οποία αποτελεί ζήτημα πραγματικό, υποκείμενο σε απόδειξη. Ως πρωτότυπο έργο

θεωρείται, κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη, εκείνο που παρουσιάζει είτε ατομική ιδιομορφία, που κρίνεται με το μέτρο της στατικής μοναδικότητας, δηλαδή με βάση την κρίση, ότι παρόμοιο έργο δεν θα ήταν σε θέση να το δημιουργήσει κανένας άλλος δημιουργός κάτω από παρόμοιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους είτε ένα ελάχιστο όριο "δημιουργικού ύψους" κάποια δηλαδή απόσταση από τα ήδη γνωστά ή αυτονόητα (ΑΠ 152/2005 4Εδ/τη, ΑΠ 257/95 ΝοΒ 1995.Σ93). **Αντικείμενο της προστασίας αυτής στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι η μορφή και όχι η ιδέα που περιγράφεται σε ένα πνευματικό δημιούργημα. Η διάκριση μεταξύ μορφής και ιδέας συνιστά ουσιώδη κανόνα για τον καθορισμό της εξέτασης της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας αφού αυτή αποτελεί το βασικό κριτήριο διάκρισης των στοιχείων που προστατεύονται και εκείνων (στοιχείων) που μένουν έξω από το πεδίο της προστασίας. Η διάκριση αυτή είναι απαραίτητη για το λόγο ότι κατά κανόνα το σύνολο των έργων αξιοποιεί και βασίζεται σε προγενέστερα στοιχεία τα οποία είτε έχουν καταστεί πλέον κοινό κτήμα, είτε στερούνται αφ' εαυτών πρωτοτυπίας, είτε προέρχονται από ελεύθερες πηγές .Καθόσον αφορά το περιοδικό που ενδιαφέρει εν προκειμένω, ως κεντρική ιδέα (concept) μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο των ετερόκλιτων στοιχείων που το απαρτίζουν σε μια ενότητα και συγχρόνως ως τεχνοτροπία, είδος περιοδικού ή ως σύστημα κανόνων για το πως θα δημιουργήσει κανείς ένα επιτυχημένο περιοδικό ως τοιαύτη δε δεν εμπίπτει καν στην έννοια του έργου με την έννοια του ν. 2121/1993. Το εννοιολογικό αυτό δίδυμο ιδέας και μορφής επιτελεί την ίδια λειτουργία σε όλες τις έννομες τάξεις: **Αφήνει ελεύθερη την πρόσβαση τρίτου στις πληροφορίες που περιέχονται σε ένα έργο, λ.χ. τεχνικό επιστημονικό λόγου, ώστε να κυκλοφορούν ελεύθερα, ενώ επιφυλάσσει στο δημιουργό το απόλυτο και αποκλειστικό δικαίωμα να εκμεταλλευθεί τη συγκεκριμένη μορφή, με την οποία έχει εκφρασθεί η πληροφορία αυτή.[...]Ενόψει όλων των παραπάνω****

αποδειχθέντων πραγματικών γεγονότων και σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις προηγηθείσες σκέψεις η ενάγουσα είχε μόνον την γενική ιδέα για την έκδοση του επίδικου περιοδικού η οποία δεν αποτελεί έργο με την έννοια του νόμου κι εντεύθεν είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ώστε να διέπεται από τις διατάξεις του προαναφερθέντος νόμου .Η ιδέα αυτή πήρε τη μορφή του έργου με την έκδοση του περιοδικού αυτού που αποτελεί συλλογικό έργο με την έννοια που ήδη εκτέθηκε και ως τοιούτο προστατεύεται από τον εν λόγω νόμο, πνευματικός δε δημιουργός αυτού κι εντεύθεν αρχικός δικαιούχος του περιουσιακού και του ηθικού δικαιώματος στο έργο είναι ο εκδότης - διευθυντής αυτού ... που αναφέρεται και σαν τέτοιος.. στο περιοδικό, από τις αποδείξεις δε δεν προέκυψε το αντίθετο και όχι η ενάγουσα (βλ. και αρθρ. 10 παρ. 2,3 ν. 2121/1993).Αφού δε η τελευταία δεν είναι ο δημιουργός του έργου - περιοδικού δεν μπορεί να γίνει λόγος για κατάρτιση μεταξύ αυτής και της εναγόμενης σύμβασης έντυπης έκδοσης που θεσπίζεται με τη διάταξη του άρθρου 33 παρ. 1 του ως άνω νόμου κατά την οποία "Η αμοιβή, που οφείλει να καταβάλει ο εκδότης έντυπης έκδοσης στο δημιουργό για την αναπαραγωγή και την θέση σε κυκλοφορία του έργου ή αντιτύπων αυτού, συμφωνείται σε ορισμένο ποσοστό επί της λιανικής τιμής πώλησης όλων των πωλούμενων αντιτύπων" καθόσον προϋπόθεση για κατάρτιση τοιαύτης είναι να ήταν αυτή (ενάγουσα) πνευματικός δημιουργός του περιοδικού. Ενδεχόμενα να είναι δικαιούχος (ενάγουσα) δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας **μόνο στις επιμέρους συμβολές της**, εάν αυτές είναι αφενός πρωτότυπες και αφετέρου δεκτικές χωριστής εκμετάλλευσης (αυτοτελή έργα σε σχέση με συλλογικό έργο). Ουδεμία όμως αναφορά στην περίπτωση αυτή περιλαμβάνεται στην υπό κρίση αγωγή...."

Εφετείο Αθηνών, Απόφαση υπ' αρ. 80/2008

2. “[...]Δεν είναι συνεργάτες ούτε δημιουργοί επιμέρους συμβολών και συνεπώς δεν αποκτούν κανένα δικαίωμα επάνω στο έργο, τα πρόσωπα που **δίνουν στον δημιουργό κάποιες ιδέες χρήσιμες ως πηγή έμπνευσης**, ή αυτά που η εισφορά τους τους βάζει σε θέση βοηθητική, χωρίς πρωτοβουλία στον πνευματικό τομέα. Δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας εξάλλου **δεν μπορεί να αποκτήσει πρωτογενώς το πρόσωπο που συνέπραξε στη δημιουργία του έργου με την οικονομική και μόνο συμβολή του**, όπως όταν το έργο δημιουργήθηκε στα πλαίσια παραγγελίας που στηρίζεται σε σύμβαση έργου ή εντολής. Το πρόσωπο αυτό π.χ. εκδότης, μόνο δευτερογενής δικαιούχος μπορεί να γίνει, με μεταβίβαση των σχετικών εξουσιών από τον πραγματικό δημιουργό του έργου, εκτός αν υπάρχει περίπτωση συνδημιουργίας, ή αν την πρωτοβουλία στον πνευματικό τομέα είχε αποκλειστικά αυτός. Τούτο συμβαίνει όταν η εισφορά που παρουσιάζει δημιουργικό ύφος και συνιστά ουσιαστική επέμβαση στο έργο του συγγραφέα (βλ. ΕφΑθ 8138/2000 ΔΕΕ 1(2001)60). Και τούτο διότι **η εκδοτική συνεισφορά στη δημιουργία του βιβλίου έχει οργανωτικό τεχνικό και επιχειρηματικό χαρακτήρα** και συντελείται προκειμένου να αξιοποιηθεί η υποχρέωση του εκδότη να καταστήσει το ήδη διαμορφωμένο και ολοκληρωμένο έργο προσιτό στο κοινό. Η ενλόγω συνεισφορά, περιοριζόμενη στη στοιχειοθεσία, τη σελιδοποίηση, τις τυπικές ή επουσιώδεις διορθώσεις του κειμένου και σε κάθε άλλη υλική εργασία που είναι τεχνικά αναγκαία για την εκδοτική αναπαραγωγή του βιβλίου και αναγόμενη στην εξωτερική διαμόρφωση της έντυπης έκδοσης του έργου, **δεν έχει τα κρίσιμα εννοιολογικά στοιχεία της πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν μπορεί να αξιολογηθεί ως συνδημιουργική συμμετοχή στην παραγωγή έργου**. Στην περίπτωση αυτή ο εκδότης είναι δικαιούχος μόνον του συγγενικού δικαιώματος να επιτρέπει ή να απαγορεύει την αναπαραγωγή για σκοπούς εκμετάλλευσης της στοιχειοθεσίας ως σελιδοποίησης του έργου που εξέδωσε (άρθρ. 1 ν. 2121/1991), το οποίο ασκείται μόνον

έναντι του νέου εκδότη του έργου και δεν μπορεί να θίξει τα πνευματικά δικαιώματα των δημιουργών αυτού (άρθρ. 53 ν. 2121/1993). Περαιτέρω, το πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα προστατεύεται ως άυλο αγαθό (όχι ως υλικό αντικείμενο καθεαυτό) που ενσωματώνει το πνευματικό έργο και μόνο σε σχέση με τη συγκεκριμένη μορφή που του έδωσε ο δημιουργός. **Αντικείμενο της προστασίας είναι η μορφή και όχι η ιδέα που περιέχεται στο πνευματικό δημιούργημα. Η ιδέα είναι ελεύθερη και προσιτή στον καθένα, αποτελεί κοινό κτήμα και δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο της πνευματικής ιδιοκτησίας παρά μόνον όταν πάρει κάποια μορφή** (βλ. Δ. Καλλινίκου, ό.π. σελ. 21). Ο πνευματικός δημιουργός του έργου αποκτά πρωτογενώς και αυτοδικαίως το αποκλειστικό δικαίωμα της εκμετάλλευσης του έργου και το δικαίωμα της προστασίας του προσωπικού του δεσμού μ' αυτό (περιουσιακό και ηθικό δικαίωμα, αντίστοιχα). Εκμετάλλευση του έργου περιλαμβάνει εκτός των άλλων την εγγραφή, την πρώτη δηλαδή υλική ενσωμάτωση του έργου πάνω σε κάποιον υλικό φορέα που αποτελεί τη βάση για την αναπαραγωγή του έργου και την αναπαραγωγή, δηλαδή την παραγωγή ενός ή περισσότερων αντιτύπων που συνήθως γίνεται με βάση την υλική ενσωμάτωση (βλ. Δ. Καλλινίκου, ό.π. σελ. 61 επ.). Το ηθικό δικαίωμα είναι ανεξάρτητο από το περιουσιακό δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας και στο περιεχόμενο αυτού περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων, κατ' άρθρο 4 του ίδιου νόμου, η εξουσία της αναγνώρισης της πατρότητάς του πάνω στο έργο με τη μνεία του ονόματος του στα αντίτυπα του έργου του και σε κάθε δημόσια χρήση αυτού, καθώς και η εξουσία του δημιουργού να αποφασίσει για τον χρόνο, τον τόπο και τον τρόπο κατά τους οποίους το έργο θα γίνει προσιτό στο κοινό (δημοσίευση). [...] **Πνευματικά δικαιώματα δεν δύναται να αξιώσει η εναγομένη στο έργο του ενάγοντος από μόνο το γεγονός ότι μέρος του υλικού ο ενάγων έλαβε από το αρχείο της, καθόσον τα στοιχεία αυτά καθ' εαυτά δεν**

ήταν πρωτότυπα έργα αλλά φωτογραφίες και επίσημα έγγραφα που ήταν ήδη γνωστά.”

Εφετείο Θεσσαλονίκης, Απόφαση υπ' αρ. 1929/2007

3. “[...]Θεωρούνται ως έργα λόγου και προστατεύονται κατά τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και το προπαρασκευαστικό υλικό του σχεδιασμού τους. Η προστασία παρέχεται σε κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. **Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσης του, δεν προστατεύονται κατά τον παρόντα νόμο.** Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή θεωρείται πρωτότυπο, εφόσον είναι προσωπικό δημιούργημα του δημιουργού του (παρ. 3). Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το πρόγραμμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται, εφόσον χαρακτηρίζεται από μια προσωπική πνευματική συμβολή του δημιουργού του και από μια ιδιαίτερη ατομικότητα ή εφόσον εμφανίζει δημιουργικό ύφος που **το διαφοροποιεί από άλλα παρεμφερή προγράμματα και ασχέτως εάν αυτά, ως τεχνολογικό προϊόν, προστατεύονται και με άλλες διατάξεις, όπως εκείνες που αφορούν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, τα σήματα κλπ (άρθρο 45 του ν. 2121/1993).** [...]”

Άρειος Πάγος, Αριθμός 1500/2006

4. “[...]Πρέπει να αναφερθεί ότι στοιχείο της πρωτοτυπίας και συνεπώς αντικείμενο προστασίας του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι **όχι η ιδέα ή η πληροφορία που περικλείει το έργο αλλά η μορφή με την οποία εκφράζεται, η οποία πρέπει να είναι πρωτότυπη. Όσα στοιχεία του έργου προέρχονται από προϋπάρχουσες ελεύθερες πηγές παραμένουν**

ελεύθερα και μετά την ένταξή τους σε ένα πνευματικό δημιούργημα. Συνεπώς, στη συγκεκριμένη περίπτωση, στην οποία ο ενάγων χρησιμοποίησε προϋπάρχουσες διατάξεις του δικονομικού δικαίου και του ουσιαστικού και δικονομικού εργατικού δικαίου [672, 673, 674 ΑΚ και συλλογική σύμβαση εργασίας μουσικών κέντρων διασκέδασης] και υπέβαλε ενώπιον των Δικαστηρίων συγκεκριμένα αιτήματα, δεν δημιούργησε πρωτότυπο πνευματικό έργο, το οποίο να του δίδει το δικαίωμα να αποκλείει οποιονδήποτε άλλο από την ίδια με αυτόν χρήση, αφού αυτές **οι διατάξεις αποτελούν πληροφορίες κοινές και όχι πρωτότυπες που είναι ελεύθερα προσβάσιμες και επιτρεπτές προς χρήση σε όλους.** Όλα τα ως άνω νομικά θέματα, όπως η υπερημερία εργοδότη, ο σπουδαίος λόγος καταγγελίας σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου κλπ, είναι θέματα που έχουν απασχολήσει τη θεωρία και τη νομολογία, αφού αναφέρονται σε **θεμελιώδη ζητήματα του εργατικού δικαίου, γνωστά σε όλους τους νομικούς, τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο προσωπικής πνευματικής δημιουργίας του ενάγοντος.** Εφόσον κατά συνέπεια, τα ως άνω στοιχεία των επικαλούμενων δικογράφων δεν περιέχουν κατά το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας στοιχεία πρωτοτυπίας, πρέπει, η αγωγή κατά το μέρος που στηρίζεται στην παραβίαση των διατάξεων του ν. 2121/1993 και 60 ΑΚ και με βάση αυτήν τα σχετικά αιτήματα αποκατάστασης του περιουσιακού και ηθικού του δικαιώματος επ' αυτών να απορριφθεί ως ουσιαστικά αβάσιμη. Περαιτέρω εφόσον δεν συντρέχει εν προκειμένω το στοιχείο του παρανόμου κατά τα ανωτέρω πρέπει η αγωγή να απορριφθεί ως ουσιαστικά αβάσιμη και ως προς τη σωρευόμενη βάση της εκ του άρθρου 57 ΑΚ, δεδομένου ότι οι εναγόμενοι δεν προσέβαλαν παράνομα την προσωπικότητα του ενάγοντος συγκεκριμένα δεν αποδείχθηκε ότι οι εναγόμενοι οικειοποιήθηκαν τα ως άνω δικάγραφα ως δική τους εργασία, ούτε εμφανίσθηκαν ότι αυτοί συνέταξαν αυτά, ούτε κατά συνέπεια σφετερίστηκαν την πατρότητα, προέλευση και την εργασία του ενάγοντος.

Συγκεκριμένα στον πρόλογο του ως άνω έργου αναφέρεται ότι στο ως άνω πολύτομο έργο περιλαμβάνονται δικόγραφα τα οποία κατατέθηκαν και κρίθηκαν από το Δικαστήριο. Σε κάθε καταχωρημένη περίπτωση στο ως άνω έργο παρατίθεται το σύνολο των διαμειβόμενων δικογράφων, προτάσεις και δικαστική απόφαση, ώστε να υπάρχει πλήρης εικόνα της διαδικασίας. Συνεπώς οι εναγόμενοι δεν απέκρυψαν εντελώς, ούτε αποσιώπησαν δολίως, κατά τους ισχυρισμούς του ενάγοντος, ότι τα ως άνω δικόγραφα δεν ήταν δικά τους. Από τον αριθμό δε της κάθε δικαστικής απόφασης, η οποία δημοσιεύεται, μπορεί κάθε ένας που ενδιαφέρεται ειδικότερα να ενημερωθεί ποιος είναι ο δικηγόρος που συνέταξε τα δικόγραφα αυτά, αφού προσφύγει στη γραμματεία του εκδόντος αυτές Δικαστηρίου. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι εναγόμενοι είχαν λάβει σχετική άδεια από τα αρμόδια συμβούλια διοίκησης, του Ειρηνοδικείου, Πρωτοδικείου, Εφετείου και Αρείου Πάγου, για τη λήψη δικαστικών αποφάσεων και δικογράφων επ' αυτών από τη γραμματεία εκάστου των ανωτέρω Δικαστηρίων προς δημοσίευση αυτών σε νομικά περιοδικά και συλλογές υποδειγμάτων, με προφανή σκοπό την προώθηση της έρευνας και τη διευκόλυνση των νομικών του οικείου χώρου του εργατικού δικαίου, ενώ τέλος αποδείχθηκε ότι οι εναγόμενοι, οι οποίοι ουδόλως είχαν ως σκοπό την προσβολή της προσωπικότητας του ενάγοντος, αμέσως μόλις αυτός διαμαρτυρήθηκε σε αυτούς για την ως άνω δημοσίευση, απέσυραν για λόγους σεβασμού του, τους ως άνω τόμους 2 και 9 και επανακυκλοφόρησαν αυτούς χωρίς τα ένδικα δικόγραφα. Συνεπώς και στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υφίσταται παράνομη προσβολή του ενάγοντος από τους εναγόμενους. Πρέπει, κατά συνέπεια, η αγωγή να απορριφθεί στο σύνολό της ως ουσιαστικά αβάσιμη, να συμψηφισθεί όμως στο σύνολό της η μεταξύ των διαδίκων δικαστική δαπάνη, κατ' άρθρο 179 ΚΠολΔ, λόγω του δυσερμήνευτου των ως άνω διατάξεων του δικαίου, στις οποίες

στηρίζεται η ένδικη αγωγή, κατά τα ειδικότερα στο διατακτικό της παρούσας αναφερόμενα. [...]”

Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, Απόφαση υπ' αρ. 1477/2005

5. “Η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας άρχεται *ex lege* με τη δημιουργία του έργου, όταν δηλ. το δημιούργημα έχει αποκτήσει μία μορφή αντιληπτή στις αισθήσεις και κύριο προστατευόμενο στοιχείο ενός έργου είναι η μορφή του, δηλ. η συγκεκριμένη διαμόρφωση του. **Η αναφορά του νομοθέτη στην «μορφή» ως προστατευόμενο στοιχείο του έργου αλλά και προϋπόθεση της έννοιας του αποδίδει έμμεσα την διεθνώς κρατούσα άποψη ότι στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας μόνο η μορφή ή η έκφραση προστατεύεται (η «παρουσίαση» της μορφοποιημένης ιδέας σε έναν οποιοδήποτε υλικό φορέα) κι όχι η ιδέα, σε αντίθεση με το δίκαιο της ευρεσιτεχνίας, όπου αντικείμενο προστασίας είναι το τεχνολογικό επίτευγμα (προϊόν ή μέθοδος), δηλαδή η εφευρετική ιδέα, όπως υλοποιείται μέσα από τις αξιώσεις της ευρεσιτεχνίας.** Το περιεχόμενο της βάσης δεδομένων προστατεύεται, ανεξάρτητα από την καλλιτεχνική ή αισθητική του αξία και τον προορισμό του, αλλά σύμφωνα με το κριτήριο της πρωτοτυπίας. Η πρωτοτυπία, η έννοια της οποίας, ως γενικής ρήτρας, δεν προσδιορίζεται (γενικά) από το νόμο, είναι, κατά τη θεωρία της στατιστικής μοναδικότητας, που επικρατεί στη νομολογία, η κρίση ότι κάτω από παρόμοιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους κανένας άλλος δημιουργός, κατά λογική πιθανολόγηση, δεν θα ήταν σε θέση να δημιουργήσει έργο όμοιο ή ότι παρουσιάζει μία ατομική ιδιομορφία ή ένα ελάχιστο όριο «δημιουργικού ύψους» έτσι ώστε **να ξεχωρίζει και να διαφοροποιείται από τα έργα της καθημερινότητας ή από άλλα παρεμφερή γνωστά έργα** (ΑΠ 257/1995 ΝοΒ 43, σ. 893, ΑΠ 446/1999 ΝοΒ 47, σ. 1184, ΕφΑΘ 8138/2000 ΔΕΕ 2001, σ. 60, ΕφΑΘ 8153/1999 ΕΕμπΔ 2000, 171, Κουμάντου: «Πνευματική Ιδιοκτησία», έκδ. 1995, σ. 98

επ., Καλλινίκου: «Τα θεμελιώδη θέματα του ν. 2121/1993», σ. 22
επ., Λ. Κοτσίρη: «Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας», σ. 59-67).»

Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, Απόφαση 5810/2005

6. “Κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Ν.2121/93 για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα, ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή. Δημιούργημα είναι προϊόν της ανθρώπινης πράξης, που λόγω της ιδιοτερότητας του, διαφέρει στο περιεχόμενο και τη μορφή από όσα προϋπάρχουν. **Μορφή είναι η συγκεκριμένη διαμόρφωση του ανθρώπινου πνεύματος, που συνθέτει και συνδέει οργανικά σε αντιληπτική ολότητα τα στοιχεία του περιεχομένου του, προσδίδοντας συγκεκριμένη εκφραστική εφαρμογή στην αφετηριακή ιδέα — πνευματική προαντίληψη του δημιουργού για το δημιούργημα που επιθυμεί να πραγματοποιήσει.** Πρωτοτυπία είναι η ιδιαίτερη ατομικότητα του έργου, που οφείλεται στην προσωπική συμβολή του δημιουργού, όπως η έννοια αυτής έχει διαμορφωθεί από τη θεωρία και τη νομολογία και υπό το καθεστώς του παλαιού δικαίου. Εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω όροι ο νόμος προστατεύει το έργο ως άυλο αγαθό (όχι ως υλικό αντικείμενο καθ’εαυτό που ενσωματώνει το πνευματικό δημιούργημα) και **μόνο σε σχέση με την συγκεκριμένη μορφή, που έδωσε σε αυτό ο δημιουργός του άσχετα από τα μέσα και τον τρόπο της δημιουργίας του ή την αξία και τον προορισμό του**”.

Εφετείο Αθηνών, Απόφαση 2768/2003

7. “[...]Ένα σχέδιο ή υπόδειγμα θεωρείται νέο, εάν μέχρι το χρόνο της κατάθεσης της αίτησης για καταχώρηση ή εφόσον διεκδικείται προτεραιότητα, μέχρι την ημερομηνία προτεραιότητας, **δεν έχει διατεθεί στο κοινό κανένα πανομοιότυπο σχέδιο ή**

υπόδειγμα. Πανομοιότυπα θεωρούνται τα σχέδια ή υποδείγματα των οποίων τα χαρακτηριστικά διαφέρουν μόνον ως προς τις επουσιώδεις λεπτομέρειες Ένα σχέδιο ή υπόδειγμα έχει ατομικό χαρακτήρα αν η όλη εντύπωση που προκαλεί στον ενημερωμένο χρήστη διαφέρει από εκείνη που προκαλείται στον ίδιο χρήστη από οποιοδήποτε άλλο σχέδιο ή υπόδειγμα το οποίο έχει καταστεί προσιτό στο κοινό πριν από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης για καταχώρηση ή εφόσον διεκδικείται προτεραιότητα πριν από την ημερομηνία της προτεραιότητας. Τέλος κατά το άρθρο 30 του ιδίου ΠΔ «σχέδιο ή υπόδειγμα που έχει καταχωρηθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος προεδρικού διατάγματος είναι επίσης δεκτικό προστασίας βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας στην Ελλάδα από το χρόνο κατά τον οποίο δημιουργήθηκε ή αποτυπώθηκε με οποιαδήποτε μορφή». Το νόημα της διάταξης αυτής είναι ότι σχέδιο που έχει καταχωρηθεί κατά τις διατάξεις του παρόντος π.δ. δεν στερείται της προστασίας κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον βέβαια συντρέχουν οι από αυτές οριζόμενες αυστηρότερες προϋποθέσεις, για τις οποίες θα γίνει αναφορά πιο κάτω και όχι ότι η καταχώρηση αποτελεί προϋπόθεση της προστασίας κατά τις διατάξεις αυτές. Έτσι στη σημερινή εσωτερική έννομη τάξη ισχύει ένα σύστημα «μερικώς σωρευτικής προστασίας των σχεδίων και υποδειγμάτων. Δηλ. ισχύει η αρχή της τυπικής προτεραιότητας εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του π.δ. 259/1997 και σωρευτικά αν υπάρχει κατάθεση αλλά και αν δεν υπάρχει κατάθεση και η ισχυρότερη προστασία των διατάξεων περί πνευματικής ιδιοκτησίας εάν συντρέχουν οι διαφορετικές προϋποθέσεις του Ν.2121/1993 που καθιστούν ένα σχέδιο ή υπόδειγμα έργο τέχνης, ανυψώνοντάς το πέρα από τη σφαίρα της πρωτότυπης τεχνικής κατασκευής (Βλ. Φ. Καραγιαννόπουλος σημείωμα υπό την ΜΠΑ 6489/1999 (ασφαλιστικά) ΔΕΕ 1999, 407, Καλλινίκου Πνευματική ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα εκδ. 2000 σελ. 36). Πριν από την ισχύ του διατάγματος αυτού,

δηλ. την θέσπιση ειδικής νομοθεσίας για τα σχέδια και υποδείγματα σχετική προστασία παρείχε ο νόμος 2121/1993 (άρθ. 2 § 1) ως έργα εφαρμοσμένων Τεχνών εφόσον διέθεταν πρωτοτυπία και η Σύμβαση της Βέρνης του 1886 όπως αναθεωρημένη το έτος 1971 κυρώθηκε με το Ν. 100/1975. Ειδικότερα στο άρθρο 2 § 7 της Σύμβασης της Βέρνης ορίζεται «επιφυλάσσεται εις τας νομοθεσίας των χωρών της Ενώσεως να προσδιορίσουν τον χώρο εφαρμογής των νόμων οίτινες αφορούν τα έργα των εφαρμοσμένων Τεχνών και τα βιομηχανικά σχέδια και πρότυπα ως και τους όρους προστασίας των έργων, σχεδίων και προτύπων τούτων, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 74 της παρούσης συμβάσεως. Δια τα προστατευόμενα εις τας χώρας προελεύσεως απλώς ως σχέδια ή πρότυπα έργα δεν δύναται να ζητηθεί εις άλλην χώραν της Ενώσεως ει μη η ειδική προστασία η παρεχομένη εις την χώραν ταύτην, εις τα σχέδια και πρότυπα. Πάντως αν εις την χώραν αυτήν δεν παρέχεται τέτοια ειδική προστασία τα εν λόγω έργα προστατεύονται ως καλλιτεχνικά έργα». Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό με τη διάταξη της § 1 του ίδιου άρθρου προκύπτει ότι κατ' αρχήν προστατεύονται τα έργα τέχνης και ότι τα σχέδια και υποδείγματα προστατεύονται και αν ακόμη δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως έργα τέχνης από το ότι η μορφή τους δεν εκφράζει κάποιο πνευματικό δημιούργημα, προστατεύονται υποχρεωτικά κατά το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας δηλ. και αν δεν έχουν τα προσόντα του έργου τέχνης, εφόσον στη χώρα που ζητείται η προστασία δεν υπάρχει ειδική προστασία (ΑΠ 525/85 ΝοΒ 34,195, ΠΠΒερ 237/1991 ΕΕμπΔ 724, Κουμάντος ο.π. σελ. 117, Λιακόπουλος Βιομηχανική Ιδιοκτησία εκδ. 2000 σελ. 276). Η προστασία όμως αυτή δεν επεκτείνονταν σε όλα τα σχέδια και υποδείγματα αλλά μόνο σε όσα είχαν διεθνή χαρακτήρα. Έτσι η σύμβαση αυτή δεν εφαρμόζεται για έργα που έχουν δημιουργηθεί από έλληνες πολίτες και έχουν δημοσιευθεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα ή είναι αδημοσίευτα (Κουμάντος Πνευματική ιδιοκτησία σελ. 118, Καραγιαννόπουλος ο.π. με

περαιτέρω παραπομπές). Σκοπός της ρύθμισης αυτής ήταν η πίεση των χωρών της ενώσεως της Βέρνης να θεσπίσουν ειδικές διατάξεις περί σχεδίων και υποδειγμάτων και να αποφύγουν την παροχή υπέρμετρης προστασίας κατά τις διατάξεις της πνευματικής ιδιοκτησίας (Κουμάντος ο.π. 118). Με την θέσπιση επομένως της ειδικής νομοθεσίας που προαναφέρθηκε πρέπει να γίνει δεκτό ότι η ευνοϊκότερη μεταχείριση των σχεδίων και υποδειγμάτων από τη σύμβαση της Βέρνης, συνιστάμενη στο ότι παρείχεται προστασία και αν το σχέδιο δεν εμφάνιζε πρωτοτυπία, παύει να ισχύει και εφαρμόζεται η εσωτερική νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία χωρίς διακρίσεις. Ειδικότερα από τη διάταξη του άρθρου 2 § 1 του Ν. 2121/1993 που ορίζει ότι ως έργο νοείται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, που εκφράζεται με οποιαδήποτε μορφή, προκύπτει ότι **αντικείμενο προστασίας του νόμου είναι όχι η ιδέα ή η πληροφορία που περικλείει το έργο αλλά η μορφή με την οποία εκφράζεται η οποία πρέπει να είναι πρωτότυπη** (Μαρίνος Πνευματική Ιδιοκτησία εκδ. 2000 αριθ. 138). Ο νόμος με εξαίρεση τα προγράμματα του ηλεκτρονικού υπολογιστή δεν δίνει τον ορισμό της πρωτοτυπίας αλλά αφήνει στην επιστήμη και την νομολογία τον προσδιορισμό της έννοιας. Σύμφωνα με τα κριτήρια που διαμορφώθηκαν υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος δικαίου η πρωτοτυπία είναι αποτέλεσμα της προσωπικής συμβολής του δημιουργού χάρις στην οποία το έργο παρουσιάζει κάποια ιδιαίτερη ατομικότητα έτσι ώστε να διακρίνεται από τα διανοητικά προϊόντα της καθημερινότητας. Η ατομικότητα πολλές φορές βασίζεται στην έννοια της στατιστικής μοναδικότητας που προϋποθέτει σύγκριση του έργου με αυτό που προϋπάρχει ή που θα μπορούσε να υπάρχει. Σε άλλες περιπτώσεις γίνεται αναφορά στο στοιχείο του δημιουργικού ύψους κατ' αναλογία προς το κριτήριο του εφευρετικού ύψους» της ευρεσιτεχνίας που **ανεβάζει το έργο πάνω από το καθημερινό σύνηθες και κοινό επίπεδο** .

Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθήνας, Απόφαση 7518/2000

8. Συγγραφή νομικού συγγράμματος. Θεωρείται παράνομη αναπαραγωγή του έργου που έγινε χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς την οφειλόμενη καταβολή της νόμιμης αμοιβής, η εκ μέρους ιδιοκτήτη φωτοτυπείου παραγωγή φωτοαντιγράφων νομικών βιβλίων καθηγητών της νομικής και η λιανική πώλησή τους σε φοιτητές της νομικής. Το αδίκημα είναι το ίδιο και όταν η φωτοτυπία γίνεται από φωτοαντίγραφο του συγγράμματος. Το αδίκημα θεωρείται ότι έχει τελεσθεί ακόμη κι αν δεν πωλήθηκε κανένα φωτοαντίγραφο.

ΕφΘεσ 659/1999, ΠοινΧρον 2000.168

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διάχυση των ιδεών, των πληροφοριών και των έργων τέχνης αποτελεί νευραλγικό κομμάτι της πνευματικής ιστορίας του ανθρώπου. Ορισμένα από τα αριστουργήματα της ανθρώπινης ευφυΐας δεν θα μας ήταν γνωστά αν δεν υπήρχε μέριμνα για την σωστή διατήρηση και διάδοσή τους στην κοινωνία. Η πατρότητα των πνευματικών πονημάτων όπως και οι εξουσίες που αυτά απορρέουν στους δημιουργούς τους, ήταν πάντα ένα ζήτημα που προκαλούσε αντιπαράθεσεις αφού και η νομολογία δεν ήταν πάντα σαφής αλλά και γιατί οι περιπτώσεις ήταν αρκετές, διαφορετικές μεταξύ τους και σύνθετες στο πέρασμα του χρόνου. Η σύγκλιση της τεχνολογίας με την διάδοση των έργων έκανε το ζήτημα ακόμα πιο σύνθετο.

Η χρήση τεχνολογικών μέσων βοήθησε ουσιαστικά στην παρουσίαση των πνευματικών κυρημάτων. Το διαδίκτυο παίζει πλέον ένα βασικό ρόλο «διανομέα» υλικού. Ο άνθρωπος γοητευμένος από την ποσότητα του υλικού που του παρέχεται έρχεται σε επαφή για πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπινου γένους με τεράστια ποσότητα πληροφοριών. Νέες δυνατότητες του παρέχονται μέσω των εφαρμογών των ηλεκτρονικών υπολογιστών, που όπως φαίνεται πολλές φορές δεν μπορεί να διαχειριστεί δικαίως. Η έννοια της ηθικής στην χρήση πληροφοριών καταπατάται και οι κατασκευαστές συστημάτων διαχείρισης πνευματικών έργων καλούνται να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο από την τεχνολογική του σκοπιά. Κλειδώματα και περιορισμοί τίθενται σε λειτουργία για την αποτροπή του φαινομένου. Αποτυγχάνουν όμως παταγωδώς κυρίως γιατί η έννοια της πνευματικής κλοπής δεν είναι ζήτημα μόνο τεχνολογικού περιορισμού αλλά ζήτημα ηθικής τάξεως. Από την νομική του πλευρά βέβαια, κανείς δεν αμφισβητεί την ποινικοποίηση των ενεργειών ψηφιακής κλοπής. Αλλά οι συνέπειες τέτοιων πράξεων δεν είναι άμεσα αντιληπτές στους χρήστες. Οι μηχανισμοί ελέγχου που η ίδια η βιομηχανία υλικού και λογισμικού προσπαθεί να εφαρμόσει βρίσκει μπροστά της την αρχή προστασίας της ιδιωτικότητας του πολίτη – χρήστη. Σε αυτό το σημείο καλούνται οι δικαστικές αρχές να επιλύσουν τον γόρδιο δεσμό και να αποδώσουν δικαιοσύνη.

Το ζήτημα της πνευματικής ιδιοκτησίας στον ψηφιακό κόσμο και η καταπάτηση των δικαιωμάτων και των εξουσιών που πηγάζουν από αυτό, είναι και θα είναι ζήτημα ηθικής και παιδείας. Κανένας μηχανισμός DRM, δεν μπορεί να λειτουργήσει εγγυημένα και απρόσκοπτα για μεγάλο χρονικό διάστημα και να αποτελεί από μόνος του την λύση, αν δεν καλλιεργηθεί η συνείδηση των χρηστών. Οι προσπάθειες που γίνονται από εταιρείες για την εξάλειψη του φαινομένου της πειρατείας μπορούν να χαρακτηριστούν ως φιλόδοξες αλλά όχι και σαν πανάκεια. Το κλειδί της επιτυχίας για το σκοπό αυτό είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Η εμφύσηση του σεβασμού στην πνευματική ιδιοκτησία δεν θα προέλθει από κλειδώματα και περιορισμούς αλλά από την συνειδητοποίηση της ουσίας του πνευματικού έργου και την ανάγκη της συνέχισης και διαιώνισης του. Μέχρι τότε, θα συνεχίζουν να κλειδώνονται εφαρμογές, έργα τέχνης και βιβλία και σε χρόνο ρεκόρ θα ξεκλειδώνονται. Οι δικαστικές αίθουσες θα γεμίζουν με καινούριες περιπτώσεις παραβίασης πνευματικών δημιουργημάτων από χρήστες του διαδικτύου, που είτε θα τιμωρούνται στο βωμό του παραδειγματισμού που – όπως φαίνεται – δεν θα παραδειγματίζει, είτε θα ναυαγούν προσβάλλοντας το ιδιωτικό απόρρητο των χρηστών. Τίποτα όμως από τα παραπάνω δεν θα καλλιεργεί τον ΣΕΒΑΣΜΟ στην ανθρώπινη διάνοια.

Μετά την κατανόηση του όρου ‘ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ’, καθώς και την επισκόπηση των λίγων προς το παρόν, όπως φαίνεται Ψηφιακών Βιβλιοθηκών στη χώρα μας , είμαστε σε θέση να θέσουμε συμπεράσματα και να κάνουμε αξιολόγηση των σημαντικότερων εξ αυτών.

Η ψηφιακή βιβλιοθήκη, ως θεωρητική σύλληψη και ως υλοποίηση, αποτελεί μια πλήρως ψηφιακή οντότητα, στο πλαίσιο της οποίας ψηφιακό δεν είναι μόνο το υλικό, αλλά επιπλέον και τα χρησιμοποιούμενα εργαλεία, καθώς και οι αναγκαίοι ενδιάμεσοι ανάμεσα στον ενδιαφερόμενο χρήστη και το υλικό.

Εν αρχής, πρέπει επίσης να τονιστεί ακόμα μια φορά, ότι οι ψηφιακές βιβλιοθήκες δεν περιέχουν μόνο βιβλιογραφικές πληροφορίες, και η πρόκληση που εμφανίζεται είναι να διαχειριζόμαστε και άλλες κατηγορίες δεδομένων πέραν των βιβλιογραφικών, ώστε όλες οι μορφές γνώσης να αξιοποιούνται και να συνδυάζονται αρμονικά. Χρειάζεται να υπογραμμιστούν:

- Η αναγκαιότητα ανάπτυξης ψηφιακών βιβλιοθηκών, δίνοντας έμφαση στο υλικό των φορέων, ώστε να εξασφαλίζεται η διατήρηση του έργου τους, η καλύτερη δυνατή οργάνωση και η επικοινωνία με τους ενδιαφερόμενους.
- Η αναγκαιότητα διερεύνησης των δυνατοτήτων καλύτερης οργάνωσης, εμφάνισης και επικοινωνίας των έργων αυτών.
- Η αναγκαιότητα προσαρμογής των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα σχετικά τμήματα αλλά και οργάνωσης προγραμμάτων συνεχιζόμενης εκπαίδευσης για τους ήδη επαγγελματίες βιβλιοθηκονόμους και αρχειονόμους.
- Η αναγκαιότητα συμμετοχής των βιβλιοθηκονόμων και αρχειονόμων στα έργα οργάνωσης ψηφιακών βιβλιοθηκών και συνεργασίας με άλλες επαγγελματικές και επιστημονικές ομάδες.

Από την εικόνα που φαίνεται στο Διαδίκτυο, υπάρχει μικρή έκταση ανάπτυξης ψηφιακών βιβλιοθηκών στον ελληνικό χώρο, τόσο συνολικά, όσο και από τις παραδοσιακές βιβλιοθήκες, τουλάχιστον σε σχέση με την εικόνα στο διεθνή χώρο αλλά και με τις ανάγκες στον ελληνικό. Οι ανάγκες βέβαια δεν έχουν καταγραφεί με ακρίβεια, γιατί δεν υπάρχει μελέτη συνολικής αποτίμησης των πληροφοριακών αναγκών, επιθυμιών και δυνατοτήτων των χρηστών³⁵. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο, δεδομένου ότι μια τέτοια μελέτη θα έπρεπε να συμπεριλάβει πολλούς παράγοντες για διερεύνηση. Θα ήταν ευκολότερο και ίσως ορθότερο, εάν υπήρχαν μελέτες για συγκεκριμένα ζητήματα, που θα αφορούσαν συγκεκριμένες ομάδες χρηστών ή συγκεκριμένες κατηγορίες βιβλιοθηκών. Πέρα όμως από την καταγραφή των αναγκών, που κύρια θα συμβάλει στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη εξειδικευμένων πληροφοριακών συστημάτων, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και την ανάγκη για τη διατήρηση και την καλύτερη αξιοποίηση της γνώσης και της κουλτούρας που ήδη υπάρχει αλλά και που δημιουργείται στον ελληνικό χώρο.

³⁵ Κατερίνα Τοράκη, 11^ο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Λάρισα 2002

Φαίνεται ότι είτε δεν έχουν κατανοηθεί οι ανάγκες αυτές, ή ότι δεν υπάρχουν οι δυνατότητες, οι πόροι και οι γνώσεις, ώστε οι ανάγκες αυτές να υλοποιηθούν. Έτσι, το ψηφιακό περιεχόμενο στο Διαδίκτυο είναι γενικά περιορισμένο, και ούτε είναι εύκολο να ανατρέξει κανείς στο χάος του Διαδικτύου για να βρεί πληροφορίες που χρειάζονται για καθημερινά ζητήματα. Επομένως, η δυνατότητα της επικοινωνίας που τεχνολογικά τουλάχιστον εξασφαλίζεται, δεν συνδυάζεται ταυτόχρονα και με αντίστοιχα αποτελέσματα σε προσφερόμενες υπηρεσίες. Από την άλλη, ακόμα και το περιεχόμενο που βρίσκεται σε ψηφιακή μορφή και εμφανίζεται στις σελίδες των διαφόρων φορέων, αφορά κύρια πληροφόρηση που μεταβάλλεται. Η δυνατότητα αυτή, δεν καλύπτει το στοιχείο της διατήρησης, στοιχείο που αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε βιβλιοθήκης, φυσικής ή ψηφιακής.

Σήμερα, στην παρούσα μεταβατική φάση, η αναβάθμιση των ελληνικών υπηρεσιών πληροφόρησης και βιβλιοθηκών, περνάει μέσα από την δημιουργία, τη λειτουργία και την αξιοποίηση των ψηφιακών βιβλιοθηκών. Δυστυχώς, διαπιστώνουμε ότι οι ψηφιακές βιβλιοθήκες στον ελληνικό χώρο βρίσκονται ακόμα σε εμβρυϊκό στάδιο, εν αντιθέσει με το διεθνή χώρο, που οι περισσότεροι κρατικοί φορείς άλλων χωρών είναι αδιανόητο να μην περιλαμβάνουν Διαδικτυακή πληροφόρηση μέσω των Ψηφιακών Βιβλιοθηκών. Πόσο μάλλον είναι απαραίτητη η ύπαρξη ψηφιακών βιβλιοθηκών στη χώρα μας, για κάλυψη του τεράστιου πολιτισμικού υλικού που έχει εναποτεθεί στις Βιβλιοθήκες όλης της χώρας. Αν φανταστούμε ότι δεν υπάρχει καν ψηφιακή βιβλιοθήκη της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, τότε συμπεραίνουμε το μέγεθος του 'προβλήματος'.

Η προσπάθεια όμως που καταβάλλεται από τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, το ΕΚΤ και άλλους οργανισμούς πληροφόρησης, αποτελεί το εφαλτήριο για τη δημιουργία και αξιοποίηση ψηφιακών βιβλιοθηκών και κοινοπραξιών (όπως το HEAL Link), που θα παρέχουν στο χρήστη τις πληροφορίες που επιθυμεί μέσω του Διαδικτύου.

Η κοινωνία στηρίζεται σε αυτά τα ιδρύματα για να συλλέξει και να παρέχει το διανοητικό κύριο και πολιτιστικό αρχείο της. Οι βιβλιοθήκες συλλέγουν και οργανώνουν τα έντυπα υλικά. Το αρχείο των ψηφιακών βιβλιοθηκών αποκτά τα ψηφιακά έγγραφα, τις εικόνες και άλλα υλικά μη-τυπωμένων υλών.

Στην ουσία μια ολοκληρωμένη λειτουργικά ψηφιακή βιβλιοθήκη θα αποτελέσει την αποτελεσματικότερη μορφή εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων που έχει αναπτύξει και συνεχίζει να αναπτύσσει το νέο περιβάλλον πληροφόρησης. Για την ώρα και σε ότι αφορά το δρόμο προς την αμιγώς και πραγματική ψηφιακή βιβλιοθήκη οι εξελίξεις σημειώνονται παράλληλα σε τρεις διαφορετικούς χώρους ³⁶:

1. Στο χώρο της διαρκώς διευρυνόμενης ψηφιοποίησης τους συμβατικού υλικού, αλλά και της πρωτογενούς παραγωγής ψηφιακού υλικού.

2. Στο χώρο της έρευνας και ανάπτυξης εργαλείων κωδικοποίησης και περιγραφής του πρωτογενούς ψηφιακού υλικού, έρευνα η οποία έχει προχωρήσει σημαντικά και είναι εκείνη που δημιουργεί τις προϋποθέσεις αποτελεσματικής πρόσβασης και εκμετάλλευσης του νέου υλικού.

3. Στο χώρο της ad hoc έρευνας για τις τεχνολογίες ανάπτυξης και εκμετάλλευσης ψηφιακών συνόλων, έρευνα η οποία, επί του παρόντος, αφορά την ανάπτυξη των ποικίλων για τη λειτουργία ενός τέτοιου μηχανισμού ειδών λογισμικού.

³⁶ Γ.Δ. Μπώκος, Τεχνολογία και Πληροφόρηση, Από τη διαχείριση του βιβλίου στη διαχείριση της γνώσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Alexa T. McCray and Marie E. Gallagher, Principles for digital library development. Communications of the ACM .Vol.44, No. 5,2001
2. American Librarian Association ‘ www.ala.org’
3. Arms W., "Glossary", The MIT Press
4. Burnett, Wendy. , “Electronic publishing and copyright : will they ever converge?”
<http://sunsite.berkeley.edu/Imaging/Databases/Fall95papers/burnett.html>
5. Chowdhury G. and Chowdhury S. (2003). Introduction to digital libraries. London: Facets [Consumer Project on Technology web site, Access to Knowledge \(A2K\)](#)
6. [Convention Establishing the World Intellectual Property Organization](#), Συνθήκη για την Ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας, υπογράφηκε στη Στοκχόλμη στις 14 Ιουλίου 1967, Πρόλογος, δεύτερη παράγραφος.
7. Éric Brousseau, Nicolas Curien (eds.), *Internet and digital economics*, Cambridge University Press, 2007
8. Florent Latrive, *Du bon usage de la piraterie*, Exils, 2004. Δωρεάν διαθέσιμο στη διεύθυνση:
<<http://www.freescape.eu.org/piraterie/complet.html>>.
9. Fox Edward A. " Source Book on Digital Libraries "
10. Haigh S., 1998, "A Glossary of Digital Library Standards, Protocols and Formats", National Library of Canada
11. Harper, K. Georgia. , “Copyright endurance and change”
<http://www.press.umich.edu/jep/07-01/harper.html>
12. Jan Baetens, Alain Berenboom, *Le combat du droit d'auteur: anthologie historique*, Les Impressions Nouvelles, 2001
13. Lejeune, Lorrie. , “ Who owns what?”
<http://www.press.umich.edu/jep/04-03/glos0403.html>

14. Michel Gensollen, Laurent Gille, Marc Bourreau, Nicolas Curien « Content Distribution Via the Internet », *Communications et Stratégies*, N°55, 3rd quarter, 2004. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.gensollen.net/C&S55_tax_upload.pdf>.
15. Nornberg, P, 1995, "Digital Libraries: Issues and Architectures", Conference of Digital Libraries
16. Ronan Deazley, *On the origin of the right to copy: charting the movement of copyright law in eighteenth century Britain (1695-1775)*, Hart Publishing, 2004.
17. Ronan Deazley, *Rethinking copyright: history, theory, language*, Edward Elgar Publishing, 2006
18. Saracevic T., 2000, "Digital library evaluation: toward an evolution of concepts". *Library Trends*
19. Strong, S. William, "Copyright in a time of change" <http://www.press.umich.edu/jep/04-03/strong.html>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Καλλινίκου, Διονυσία, Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα, 2η Έκδοση, Π. Ν. Σάκκουλας (Δίκαιο & Οικονομία), Αθήνα 2005
2. Κουμάντος, Γιώργος, Πνευματική Ιδιοκτησία, 8η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
3. Μαρίνος, Μιχαήλ-Θεόδωρος, Πνευματική Ιδιοκτησία, 2η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
4. Μπώκος, Γ. (2001). Εισαγωγή στην επιστήμη της πληροφόρησης. Αθήνα: Παπασωτηρίου
5. Παναγιωτόγλου, Μ., 2005, «Ψηφιακές βιβλιοθήκες», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
6. Τατιάνα-Ελένη Συνοδινού, Η εικόνα στο δίκαιο, Σάκκουλας Θεσσαλονίκη 2007